

Belijdenisse ende

eenuoudige wtlegghinge des

waerachtighen gheloofs / ende der algemeynen
articulen van de supuere Chyztelicke religie / gemaect
met ghemeyner eendzachticheyt van de Dienaers der
Kercken Iesu Chyzi / die daer in Switserlant zyn:
te weten te Zurich / te Bernen / te Schaphoufen / te
Saint Gal / te Chur der Rhetzen / ende hare Bond-
ghenoten / te Appelhousen ende Wiennen / byden wel-
ken dat haer oock de Dienaers vande Kercke van
Geneuen gheuoecht hebben : int licht ghegheuen tot
dien eynde / op dat sy voor alle ghelooinghe menschen
betuyghen moghen / dat sy volherden in de ernicheyt
van de warachtighe ende oude Chyztelicke Kercke /
en dat sy geen nieuwe noch valsche leeringen en stroey-
en / en daerom oock gheen gemeynschap met eeni-
ge Secten oft Ketterijen en hebben . welcke
Belijdenisse sy nu op desen tijt wtghe-
uen / op dat al de ghene die den Hee-
re byeessen / daer van oordee-
len moghen.

Item die Belijdenisse des gheloofs der Ghemeynten van
Francrich / die den alder Chyztelicksten Coninc gheuoont
was / om te bewijfen dat sy oock van de selue meynin-
ghe ende eenicheyt met dese andere zijn.

Rom.ro.

Wetter herten geloofmen tot rechtuerdicheit / maec-
metten mont belijden totter salicheyt.

Anno 1568.

Gheprint tot Nordwitz / by Antonium
de Solenne.

Allen Gheloouigen Chri-
 stenen van Duytslant / ende van andere
 breeemde nacen / wenschen de Dienaers
 der ondergeschreuen Gemeeynten van
 Switserlant / Ghenade ende bree-
 de van Godt den Vader /
 door Iesum Christum
 onsen Heere.

Dier zijn tot noch toe veel ende ver-
 scheyden Belijdenissen ende wtleg-
 ginghen des gheloofs gheschreuen
 geweest / ende worden als noch voorneme-
 licken op desen tijt / int licht ghegheuen van
 Coninckrijcken / Lantschappen en Steden:
 waer door dat sy betuyghen ende leeren op
 dese laetste tijden / die so oueruloedelicken
 allerhande Ketterijen hier ende daer voort-
 brengen / dat sy in hare Kercken oprechte-
 lijcken ende eenuoudichlijcken gheuoelen /
 ghelouen ende leeren / aengaende alle die ar-
 tijkelen des Christelijcken gheloofs / ende
 onse Religie / so wel int gemeeyn / als in een
 yder stuck bysonder / en daer mede verkla-
 ren / dat sy gheen gemeenschap en hebben
 met eenighe Secten ofte Ketterijen. So ist /
 hoe wel dat wy in voorgaende tijden sulcx
 by onse schriften gedaen hebben / die wi wt-
 laten gaen hebben / des niet te min / om dat
 mensche vergheten mach hebben / ende datse
 in vele plaetsen wijder ende breeder verkla-

¶ ij ringhe

ringhe begripen / dan dat een yegelijck tijt
 can hebben om die tonderfoecken en lesen :
 Wertwert zijnde door dat yrijselijck exempel
 van ander gheloouighen / dat wy oock met
 dese corte wtlegginghe arbeiden te veruat-
 ten / ende allen gheloouigen voor te houden
 de leere ende regieringe onser Kercken / die
 sy nu vele iare lanck / vanden beginne haer-
 der reformatie aen / tot op desen daghe toe /
 door vele periculen ende benautheden / met
 grooter eendrachticheyt gheleert hebben /
 ende als noch onderhouden. Met eenen so
 gheuen wy oock ghetuyghenisse voor alle
 menschen / van der eendrachticheyt en hert-
 grondighe eenicheyt / die ons de heere ghe-
 gheuen heeft / so dat wy in onse Kercken / in
 de welcken dat het den heere beliest heeft
 ons voor Dienaers te nemen / eene seluighe
 saecke spreken / sonder scheuringen / wesen-
 de een gheheel lichaem / van eender gheuoel-
 en en sin . Hier beneuen so betuyghen wy
 oock dat wy noyt in onse Gemeenten ge-
 stroyt en hebben sodanighe leere / als som-
 minche van onse teghenpartiden arbeiden
 valschelijck ende tonrecht / ons na te geuen
 ende ouer den hals te dringen / en dat voor-
 nemelijcken byden ghenen die onse schrif-
 ten niet ter hant en comen / ende daerom niet
 en weten wat leere dat wy volgen. So sul-
 len dan die goetwillighe Lesers wt dit / ons
 ghe-

gheschrift / merckelick moghen beuinden / hoe dat wy niets ghemeyn en hebben met enighe secten ende ketterijen / waer van dat wy byna in een yder capittel vermanē / verklarende / hoe dat wy die versaecken. Sy sullen oock dit daer wt bemercken / hoe dat wy ons seluen van de heylighe Ghemeenten die in Duytlant / Francryck / Engellant ende andere nacen des Christenrycs sijn / niet af en scheydē / noch ons seluē af en trecken / dooz een lasterlijcke scheuringhe: maer dat wy met haer alle / so wel int ghemeyn / als met een yegelijcke in sonderheyt / in dese waerheyt hier beleden / seer wel ouer een comen / ende dat wy haer wt oprechte liefde oinhelsen.

Woorts / niet teghenstaende dat daer onder veelderhande Ghemeenten eenige verscheydenheyt geuonden wort / so veel als de woordē / die maniere van de leere wt te leggen / die Ceremonien en andere manieren van doē aengaet / dwelck dat geschiet / mits dien datmen aenmercht wat voor een yeghelijke Ghemeente / tot hare ghestaltenisse / ghelegghenheyt ende opbouwinge dienlijck is. So en is het nochtans noyt gesien / dat dese ongelijckheyt / oorsaecke van tweedrachtten ende scheuringhen in der Kercken gegheuen heeft / want de Christelike Ghemeenten hebben altyts in dit stuck haeren

Voorreden,

vrijdom ghebruyct/dwelck men in de **K**er-
kelicke historie sien mach. Want het was
eertijts die **G**odturesende oudtheit al ghe-
noech/ dat de menschen in die voornemelic-
ke hoofstucken der religie / en goet vstant
de seluer met broederlicke liefde vereenicht
waren. Hierom so verhopē wi/ als de **C**hri-
stelijcke ghemeenten ghesien en beuonden
sullen hebbē/ hoe dat wy in de leere des heylighen
en ewighen **G**odts / in dat oprecht
verstāt der seluer/ en in de broederlicke lief-
de met haer/ ende voor al met de oude **A**p-
stelische **K**ercke allesins ouer een comē/ dat
sy wel gecerne met ons in dese drie puncten
eens sijn sullen: ghemerct dat wy oock dese
Gelidenisse tot dien eynde principaticken
uit licht ghegheuen hebben/ om vrede ende
reendrachticheit/ mitsgaders liefde ouer we-
der zijden te soecken/ soo wel met de **G**he-
meenten van **D**uytllant/ als van andere na-
tien/ ende die seluighe eenichcyt getrouw-
licken tonderhouden. **W**y en twijfelen ooc
niet / ofte de **G**hemeenten en sijn wel van
Godt begaest/ met so groote liefde / eeuou-
dicheyt ende vromichcyt / ist dat saecke dat
daer yet is / dat sommige van haer qualick
souden moghen van ons verstaen hebben /
wanneer dat sy nu dese onse erwoudighe
Gelidenisse ghehoort sullen hebben/ dat sy
ons niet meer voor **L**icters heudē en sullē/
nclh

hoch oock onse Gemeentē/ die inder waer-
heyt Ghemeenten Gods zyn/ als Godt-
loose verworpen. Woor al so betuygen wy/
dat wy altyts gewillich en bereyt zyn bye-
der verclaringe te doen/ indien datmē sulcx
aen ons versoect/ van als dat wy hier voort
ghebracht hebben/ ende dat beyde/ so wel
int ghemeyn als bysonderlicken van stück
te stück: iae soo verre dat ons yemant wt
het woort Gods can beter onderrichten/
wy willen met alle dancksegginghe wijc-
ken/ ende den Heere ghehoor gheuen.
Ghedae den eersten dach van Meerte/
Int iaer 1566.

Hier hebben onderteekent alle de Die-
naers van alle de Christeliche Ghemeen-
ten/ die in Switserlant zyn: te weten die te
Zurich zyn/ te Bernen/ te Schaphousen/
te Saint Gal/ te Chur der Rhetzen/ en hare
Gondtghenooten ouer beyde zyden van de
berghen/ te Meylhousen/ ende te Siemen/
tot de welken dat haer oock de Die-
naers van de Kercke van Gene-
uen gheuecht hebben.

3

Corte ende eenuondige
belijdenisse ende wtlegghinghe der
waerachtigher Christelicker
Religie/ &c.

Het eerste Capittel.

Van de heylighe Schriftuere / die dat
waerachtighe woort Godts is.

DWy gelouen ende belijden dat de Canonische Schriften der heyligher Propheten en Apostelen / dat is / des ouden ende nieuwen Testaments / het waerachtige woort Godts zijn : ende dat sy genoechsaem auctoriteyt van haer seluen / en niet van de menschē en hebbē. Want Godt heeft selfs ghesproken tot de Vaderen / Propheten ende Apostelen / ende spreekt noch hedendaechs tot ons door zijn heylige scriftueren. Ende de alghemeyne Christelicke Kiercke / siet volcomelicken begrepen te wesen in dese heylighe scriftuere / alles wat ter belangt / so wel aen tghene dat wy ghelouen moeten om salich te worden / als dat wy ons leuen also moghen aenstellen / dat het Gode aenghenaem sy . Daerom heeft Godt wtdruckelickē verbodē eenich dinck daer by ofte van te doen / ende daerom ghelouen wy / datmen moet soecken ende put-

De Canonsche scriftuere.

De Scriftuere leert volcomelic alle Godts salichcyt.

Belijdenisse des Gbeloofs,

- ken tot den voorszeyden scriftueren/so wel de warachtighe wijsheyt ende Godtsalicheyt/ als de warachtighe reformatie ende regieringhe der Gemeenten/mitsgaders die onderrichtinge vā als dat eē Christē mensche schuldich is te doen en te latē/en desghelijc de beuefinge van alle puncten en articulen diemen houden moet/met de wederlegginge aller dwalingen: en selfs oock de vermaningen/na het seggē des Apostels/^a Dat alle scriftuere/van Godt ingegeuē wesende / is oorzbaerlick tot leeringe/tot straffinge &c.
- 2. Tim. 3. 16.** En wederom/^b Ic scrīue v dese dingē/seyt de selue Apostel tot Tim. op dat ghi wetet hoe ghy behoort te verkeerē in het huys Godts/&c. En tot die van Thessal. seyt hy:
- 2. Thess. 2. 13.** Want meer ghi het woort der predicatie Gods vā ons aennaemt/ghi hebt dat otfan gen niet als het woort der menschen / maer (gelijck het inder waerheyt is) als Godts woort/&c. Want de Here heeft selfs gesproken indē Euangelie/^d Ghi en zytet niet die dact spreekt/maer het is de geest wā daders die in v spreekt. ^c Wie v dā hoort / die hoort my: ende wie v veracht / die veracht my.
- De heren** Hieromme/wāneer hedēdaechs dit woort dinghe des Godts vercondicht wort in de Gemeente woort Godes dooz wetteliche beroepē Predicantē/wi gelouen het warachtich woort Godts te wesen tgene dat sy vercondigē/en dat die ghe-
- De heren** louē

louige ontfangē: Itē datmē niet en behoort
 te verfleren/ noch wt den hemel te verwach
 ten een ander woort Gods. Wi seggē ooc
 dat men moet aenstē dit woort dat ons ver
 condicht is/ en niet den Dienaer die dat ons
 vercondicht: de welcke wesende eē sondac/
 en quaet mēsche / so en volcht nochtān daer
 niet na dat Gods woort niet warachtich en
 goet en bliue. Wi en geuoelen ooc niet dat
 de wtwendige predicatie behoort te schijnen
 onprofytich te wesen/ mits diē dat de onder
 wijsinge der warachtiger religie/ hangt aen
 de inwendige verlichtinge des V. Geests/
 om datter geschreue is: ^a Niemāt en sal sijnē ^a 1c. 31. 34
 naestē leeren / want sy sullen mi alle kenne.
^b En die plāt/ en die natmaect/ die en is niet: ^b 1. co. 13. 7
 maer Godt die den wasdom geeft. ^c Want ^c Ioan. 6.
 hoewel dat niemant en comt tot Christus/ ^c 44.
 ten sy dat hi getrockē is van dē hemelschen
 Vader/ en inwendichlichē verlicht door den
 V. Geest: so weten wi nochtans/ dat Godt
 gantschelick wil/ dat sijn woort wtwendich
 lick / en by leuende stemme gepredict wor
 de. Het is wel waer/ gelijk daer beschreuen
 is in de Actē/ dat Godt hadde wel Cornelis ^d Act. 10.
 mogen leeren/ ofte door sijn V. Geest/ ofte
 door bedieninge eēs Engels sonder S. Pe
 ter daer toe te ghebruycken: maer hy sendt
 hem niet te min tot Peter/ van welcken
 d'Engel sprekende / seyde hem: Dese sal v
 seg-

Belijdenisse des Gheloofs,

De inwendighe verlichtinge en verhoordert niet de wtwendighe predicatie. mar. 16. 15.

a 3c. 16. 12

b Rom. 10.

17.

Ketterijen.

segghen/wat dat ghy doen moet. Want die ghene die ons van binnen verlicht / als hy ons zynen heyligen Gheest geeft / die heeft desgelijcx zyne Discipulen geboden te gaen dooz de gantsche werelt/ende alle creatuerē dat Euangelie te predicken. Om deser oorzake wille heeft S. Pauwels het wtwēdich woort in de stadt genaemt Philippi / ^a Lydia die purpur vercoopster gepredict / en de Heere heeft de vrouwe het herte inwendich licken gheopent. De selue S. Pauwels bewijfende vā trappe tot trappe de middelen onser salicheyt / heeft beslotē / ^b dat het geloue sy wt het ghehoor / ende het gehoor dooz het woort Godts. Hier en tusschen so belijden wy / dat Godt can verlichten / oock sonder eenighe wtwendighe bedieninghe / soo wie en wanneer dat het hem beliest; dwelcke in sijnder macht is. Maer wy spreken hier van den middel / ende van de maniere die hy ghemeenlicken volcht / om den menschen te leeren / ende van het ghebodt ende exempel / dat ons van Godt gegeven is.

Wy veruloecken dan alle de Ketterijen van Artemon / der Manicheen / der Valentinianen / van Cerdon ende der Marcioniten / die gheloochent hebben / dat de Scriftueren vanden heylighen Gheest gecomen zijn: ende hebben een deel der seluer verwoorpe / ende het ander veruulst ende bedorpen.

Hier

Hier en tusschen / wy en ghelaten ons niet
recht of wy niet en wisten dat sommighe
boecken des ouden Testaments hebbē van
sommighe Ouderen Apocryphen: ende van Apocry-
phen.
andere Kerckelike boecken ghenaemt ge-
weest/om dat sy wilden dat die gelesē sou-
den worden in de Gemeenten/ sonder doo;
de se hiet te verstercken ende bevestighen die
authoriteyt des gheloofs. Ghelick S. Au-
gustijn verhaelt in het achtienste boeck van
de stadt Gods/cap. 38. dat in de boecken
der Coningen wort vermaent van boecken
ende namen van sommighe Propheten:
maer hy stelt daer by / dat sy niet en sijn be-
grepen inden Canon / ende dat de boecken
die wy hebben/ghenoech sijn om de Godts
salicheyt daer wt te leeren.

Het tweede Capittel.

Van de wtlegghinghe der heyligher Scriftue-
ren/ende van de Vadersen/ Concilien
ende insettinghen.

De Apostel S. Peter seyt dat de heylighe 2 Pet. 1. 20
scriftueren niet en sijn van ey-
gener verclaringe. Daeromme wy
en houdē niet voo; goet sonder onderscheyt
allen wtlegginghen/ die men soude mogen
maken: ende achteruolghende sulcx wy en
konnen niet voo; warachtighe en oprechte
wt-

De waer-
achtige wt-
legghinghe
der scriftue-
ren.

Belijdenisse des Gheloofs,

wtlegghinghe der scriftueren/ de meynunge
diemen heet der Roomfcher Kerckē / dat is
te segghen / die de bescheriners der Room-
fcher Kercke arbeiden / om een yegelick te
doē flechtelickē voor goet tontfangē. Maer
wy bekennen allcenlick voor oprechte ende
ongeuulste wtlegghinge der scriftueren/ de
gene die genomen wefende wt der scriftue-
ren felfs/ (te wetē na eygentheyt der talen/
waerinne fy gefcreuen zijn / en aengemerct
en gewerdeert na de omftandē/ en wtgeleit
by tſamenbringinge gelijcker ofte ongelijc
ker plaetfen/en dat nanelick van veler/ ofte
die klaerder zijn) ouer eē coemt met dē regel
des geloofs en der liefden/ ende principlie
ſtreckt om de eere Gods ende de ſalicheyt
der menſchen te vorderen.

De wtleg-
gingen der
heyligher
Waderen.

Hierom en verachten wi ooc niet die wt-
leggingē der heiliger Waderē/ noch Griec-
ſche/ noch Latijnſche / en wy en verworpen
niet haer diſputacien en handelingē vā heyl-
lige matcrien/ die met de ſcriftueren cenfor-
mich ſijn: Van welckē heyligen Waderē wy
nochtans niet manierlicheit afwijkenē/ wan-
neer wi beuindē dat fy enige ſacche bybre-
ngen/ die verre van de ſcrifturen is/ ofte ſtrij-
dende tegen de ſeluen. En als wy dat doen/
ſo en dencken wy hen gheen onghelick te
doen/ aengeffen dat fy alle te ſamen verbie-
den haer ſcriften den Canonifchen ghelick
te ma-

te maken: maer veel meer ordonneren dat men die ondersoecke/om te weten of sy met die ouer een comē ofte niet/ons vermanende te willen ontfangen/tghene dat daer mede ouer een comt/ en te verworpen tghene daert niet mede ouer een en comt.

Wy stellen in een selue ordeninge/die de Concilien: terminacien ofte Canonen der Concilien: ende daeromme wy en willen niet ghedoghen/datmen in die swaericheden der kielgie/ende gheschillen des gheloofs/ons verdrucke/met naecte spreucken der Vaderen/ ofte determinacien der Concilien/ ende noch veel min by costumen die ontfanghen zijn gheweest/ door menichte der lieden van eender ghesintheit/ ofte door het verloop veler iaren. Daeromme wi en ontfanghen gheen ander rechter in de saecke des gheloofs/dan Godt selfs/die daer door zijn schriftueren wtspreect/tghene dat warachtich oft valsch is/tgene datmen nauolghen ofte vlieden moet. Wy en sijn dan niet te vreden/dan alleenlicken met het oordeel der gheestelicker menschen/dwelck dat sy wt Godts woort ghehaelt hebben. Doorwaer men kan niet lochenen/oft Jeremias ende andere Propheten en hebben swaerlick verdoemt de Concilien der Priesteren/die by een vergadert waeren teghens die Wet Godts: ende dat sy ons niet neerstelick

wat oordeel dat wy volgen in de sake des gheloofs.

Belijdenisse des Gheloofs,

felick vermaent en hebbē/ de Waderē geest
ghehoor te geuen/ noch te volgen den wech
der ghenet die in haer eyghen ghedichtse-
len wandelende/ van de Wet Sodts afghe-
weken zijn.

**Insettinge
der mens-
schen.**

Desghelijc / wy verwoppen die insettin-
ghen der menschen/ de welcke/ niet teghen-
staende dat sy verciert sijn met schoone tij-
telen/ als of sy Godtlicke ende Apostolische
waren/ ende der Kercken ouerghegheuen
by de leuende stemme der Apostolen/ ende
by handen der Bisschoppen/ die na haren
doot/ als Apostolische mannē/ in haer plaet-
sen gecomen sijn/ nochtans so wanneer dat
sy by de scriftueren gebracht wordē/ so strij-
den sy teghen de seluen/ ende gheuen ghe-
noechsame getuyghenisse deur hare tegen-
heyt/ dat sy gheenāns Apostolische en zijn.
Want gelijc dat d'Apostelen te geenē tijde
gheleert en hebben/ contrarie ende teghen
malcanderen strijdende dinghen: also oock
die Apostelische mannen/ en hebben niet int
licht ghegeuen/ dat dē Apostolen teghen is.
Ja het ware vyleynichlickē gedaen/ te affir-
meren dat d'Apostolen by leuende stemme /
souden teghē haren scriften geleert hebben.
Wāt S. Pauwels seyt wēdruckelic/ dat hy
in alle Gemeenten eene seluige leere geleert
heeft. En op een ander plaetse seyt hy oock/
1 Cor. 1. 13 Wy en scrijuen v niet anders dan dat ghy
leest/

1 Cor. 4. 17

2 Cor. 1. 13

leest / ofte oock bekent. Wederom op een
 ander plaetse ghetuycht hy / dat hy ende zijn 2. cor. 12. 18
 Discipulen / te weten / Apostolische mannen
 hebben in de selue voetschappen gewandelt /
 ende alle dinghen ghelijckelick door eenen
 gheest gedaen. De Joden hebben somtijts
 ghehadt insettinghen van haren Ouderen:
 maer die hebben sterckelick door den Hee-
 re wederlegt gheueest / hen bewijssende dat
 die onderhoudinge der seluer street teghen
 de Wet Godts / ende dat Godt daer door
 te verghheefs ghedient werde.

Dat derde Capittel.

Van Godt / van zijner eenicheyt / ende
 van die Drieuuldicheyt.

Wy ghelouen ende leeren / datter al-
 leenlick maer een Godt in wesen en
 natuere eenich sy / de welcke door
 zijn seluen alvolmaect is in hem seluen / on-
 sienlick / sonder lichaem / onnatich / eewich /
 schepper aller dinghen / soo wel die sienlick /
 als die on sienlick zijn: en dat hi het opperste
 goet is / leuende / leuendichmakende en alle
 dinck onderhoudende / almachtich / wtne-
 melic wijs / volcomelic barmhertich / recht-
 ueerdich ende warachtich. Voorts wy ver-
 uloecken die menichte der Goden / om dat
 ter wtdruckelick gheschreuen is / De Heere Dent. 6. 4.

Belijdenisse des Gheloofs

a exo. 20.3. inwe Godt is een. Item / a Icb en de Heere
inwe Godt / ghy en sult geen vrecnde So-

b Ief. 45.9. den voor mijn aengesicht hebben. b Icb en
de Heere. en niemant meer: daer en is geen
Godt dan ick. En ben ick niet de Heere / en
daer en is gheen ander dan ick alleen: Daer
en sal niet gevonden worden een rechtveer-
dich Godt noch hulper / dan ick alleen: Ick
ben Jehouah / Jehouah / een barmhertich
Exo. 34.6. Godt / ghenadich / lanckmoedich / van gro-
ter ghenade ende trouwe.

Daer is eē
Drieuul-
dicheyt der
personen
in Godt.

Des niet te min / wy ghelooouen ende be-
lijden dat de selfde Godt / onnatich / eenich
ende ongedeelt wesende / is onasscheydelich
ende sonder menginge in drie personen on-
derscheyden / Vader / Sone / ende heylighe
Gheest / also dat de Vader heeft den Sone
ewichlick voortghebracht / ende de Soone
heeft voortghebracht gheuerst / door eē on-
wtsprekelicke generatie / ende de heylighe
Gheest is wtgaende wt hen alle beyden /
ende dat ewichlick / ghelijckertwijs hi met
den Vader / en den heylighen Gheest moet
aenghebeden worden: so dat sy niet en zijn
drie Goden / maer drie tsamenwesentliche /
tsamenewighe en tsameneffene personen /
verscheyden wesende / so vele hare hyposta-
sen ofte personen aengaet / de eene dandree
by ordeninghe voorgaende / ende dat noch-
tans sonder eenighe oneffenheyt. Want so
vele

vele de natuere ofte het wesen belangt / soo
 zijn sy op sulcker wyse te samen geuoecht /
 dat sy eē Godt zijn / en het geheel Goddelick
 wesen is den Vader / den Sone / den heylig-
 ghen Sheest ghemeyn. Want de heylighe
 Scriftuere geeft ons openbaer onderscheyt
 der personen / door die woorden welcke die
 Enghel onder andere dinghen seyde tot de
 heylighe maghet. ^a De heylighe Sheest sal ^{a Luc. 1.35}
 ouercomen in v / ende de cracht des alder-
 hoogsten sal v ouerschaduwē: daerom ooc
 dat heylighe dat wt v ghebozen sal worden /
 sal Godts Sone ghenamt worden. Daer
 was oock een stemme wt den Hemel co-
 mende bescheydelicken verstaen / als Chri-
 stus ghedoopt werde: ^b Dese is mijn wel
 gheliefde Sone. Daer beneuen ^c de heylighe ^{b mat. 3.17}
 Sheest verscheē aldaer inde gedaente van ^{c Joā. 1.32}
 een Duyue. Ende als de Heere sijn Aposto-
 len gheboot te gaen Doopen: ^d hy gheboot ^{d Mat. 28.}
 haer dat sy souden Doopen indē name des
 Vaders / des Soons / ende des heylighen
 Sheests. Item daer is indē Euangelie op
 een ander plaetse ghesproken / ^e Mijn Va- ^{e Joā. 14.}
 der sal den heylighen Sheest sendē in mijn ^{26.}
 nen naem: En wederom / ^f Als de trooster ^{f Joā. 15}
 ghecomen sal sijn / dien ick v vanden Vader ^{16.}
 senden sal te wetē / de Sheest der waerheyt
 die vanden Vader wtgaet / die sal van my
 ghetuyghen. Ende om een besluytinghe te

Belijdenisse des Gheloofs,

maken / wy ontfanghen die twelf articulen
des gheloofs der Apostelen / welke articu-
len ons het waerachtich gheloue leeren.

Ketterijen.

Wy verworpen dan alle Joden en Ma-
hometistē / mitsgaders alle ander lasteraers
der heyligher Drieuldicheyt / die wy aen-
bidden moeten. Desghelijc wy verworpen
alle ketterijen ende ketters / die daer leeren
dat de Sone ende de heylige Gheest / maer
den naeme van eenen Godt en draghen.
Item datter yet in de Drieuldicheyt sy dat
gheschapen / dienstbaer / ofte den anderen
onderworpen is / cortelich datter eenige on-
effenheyt van meerder ofte minder in is /
hebbende een lichaem / ofte dat op lichaem-
scher wijsse voorghestelt mach worden / ver-
scheyden in manieren ofte inder wille / ghe-
mengt / ofte alsoo eenich datter inder daet
gheen onderscheydinghe der persoonen en
is / als of de Sone ende de heylighe Gheest
beweghinghen ende eyghendommen van
een eenich Godt den Vader waren / ghe-
likerwijs die Monarchiē / Nouatianen /
Praxeas / Patricianen / Sabellius / Sa-
mosatenus / Aetius / Macedonius / die An-
thropomorphiten / Aetius / ende die dese ge-
lijcke zijn / ghemeynt hebben.

Het vierde Capittel.

Van die Afgoden ofte Gods Beelden / van
Christo / ende van die Heylighen.

Men

MEn can Godt niet voor oogen stel- Gods
 len door eenich Beelt oft ander beelden.
 konstwerck / mits dien dat hy een
 ontfendich gheeft / en daer toe oneyndelich
 vā wesen is. Daerō en vreesen wy de Beel-
 den niet / waer door datmē Godt wilt voor
 oogē stellen/enckele logenen te heeten. So
 verworpen wy dan niet alleenlick die Beel-
 den der Heydenen / maer oock de Beelden
 der Christenē. Want hoe wel dat Christus
 onse menscheliche natuere aenghenomen
 heeft / so en heeft hy nochtans hem seluen De beelden
 daer mede niet becleet om van den Schil- van Chri-
 ders en Beeldesnyders / voor een voorbeelt stus.
 ghebruycet te wesen. Hy seyt dat hy niet ghe Mat. 5. 17
 comen en is om de Wet / noch de Prophe-
 ten te niet te maken. Maer nu ist also / dat Jes. 40. 18
 de Beelden door de Wet ende Propheten Jo. 6. 63.
 verboden zijn. Hy mislaet ooc dat de licha- 2 Cor. 5. 16
 meliche tegenwoordicheyt der Kercke mit-
 tich is: maer hy heeft ons beloofte bi te staen
 door den heylighen Gheest / tot het eynde
 des werelts: wie sal dan gheloouen dat een
 schaduwē / ofte eē beelt zijns lichaems enich
 profijt den Christenen voortbrenghen can?
 En nadien dat hy by ons blijft door zijnen
 geest/voorwaer daer wt volcht dat wi tem-
 pelen Gods zijn: nu hoe comt die tempel
 Godts/ende de Beelden tsamen ouer een?
 Ende aengheffen dat die salighe gheesten /

Belijdenisse des Gheloofs

Act. 3. 12.

Act. 14. 14

Apoc. 19. 10

Apoc. 22. 8

**Beeldē der
Heyligen.**

mar. 16. 12.

**De Beel-
den/ Scrif-
ture der
Idioten.**

ende de Heylighen die inden hemel sijn / in
haer leuen eenen grouwel ghehadt hebben
vanden Godtsdienst / diemen hen mochte
doen/ ende ghestreden hebben teghens alle
Afgoden en Beelden : wat mensche is daer
so dwaes die hem laet wijsmaken/ dat sy en
de Engelen ghenoechte hebben in de Beel-
den/ die tot de eere van hen opgericht wor-
den/ voor de welcken die Afgodendienaers
haer knyen buyghen / de bonet afnemen /
ende haer veel ander ceren aendoen: Maer
wy weten dat de Heere om de menschen te
lceren inder Aelgie / so wel van Godtliche
dingen/ als van haer salicheyt tonderrech-
ten gheboden heeft/ dat Euangelie te predi-
ken/ ende niet dat selfde te schilderen / ende
dooz alsulcke schilderijen die Idioten ende
onwetende mensche onderwysen/ dat meer
is/ hebbende de Sacramenten ingestelt/ hy
en heeft neimmermeer gheboden datmen
eenige Beelden ofte gelyckenissen oprech-
ten soude.

Woozts aen wat syde dat wy ons gesch-
te slaen / die waerachtighe ende leuendighe
creatureren Godts stellē haer voor ons oo-
ghen: de welcke/ so wy die willen aenmere-
ken / ghelyck als dat behoortick is / wy sul-
len ons gantschelick meer beweecht vinden
dooz dat aenschouwen der selfder/ dan dooz
alle die ghelyckenissen ofte ydele schilde-
rijen

eisen / die haer niet en verroeren / die verrot
 en doot zijn. **W**ā de welckē de propheet heeft
 wel waer ghesproken / Sy hebben ooghen / **Psalm. 115. 5**
 ende en sien niet. Daerom wy houden voor
 goet die spreekē vā Lactantius des ouden **Lactanti-**
 Leerers / segghende : Dat soo warc eenich **us.**
 Beelt ofte ghelijckenisse is / men can niet
 twiſſelen / oft daer en is gheen Religie. Item
 wy houden voor goet dat S. Epiphanius **Epiphani-**
 dede / die welcke als hy in de doore van een **us.**
 tempel der Christenen gheuonden hadde
 een voorhancſel / waerinne Christus of een
 ander Sanct afghemaelt was / hy schoor
 deint / ende nam het wech / om dieſwillen dat
 hy in die Gemeente Christi / tegen die au
 thoriteyt der scriftueren / de ghelijckenisse
 van eenen ghehangen mensche gesien had
 de : **W**aerom dat hy oock gheboort datmen
 van die tijt af hem soude wachten / alsulcken
 voorhancſelen in de Gemeente Christi te
 hanghen / die daer onse Religie schande aen
 doen : maer datmen sodanighe ſorchuuldich
 heyt wech nemen soude / als die de Christe
 liche gemeente ende ghelouigen volcken
 gheenens en betamen. **N**och meer wy hou
 den voor goet de spreekē die S. Augustijn **Augustijn.**
 heeft in het boeck vander warachtige Reli
 gie wtgesproken / **Cap. 55.** Dat den gods
 dienst / en de verbiedinghe die daer geschiet
 aan tghene dat van menschen handen ghe

Belijdenisse des Gheboofs,

maect is / en sijn ons niet voor eene religie :
want de wercklieden die sulcke dingen ghe-
wrocht hebben / die sijn veel weerdigher en
beter dan sy selue / en nochtans en moghen
wy die niet aenbidden.

Het vijfde Capittel.

Van die aenbiddinghe / dienste / ende aenroepin-
ghe Godts / alleenlick door eenen middelaer
die daer is Iesus Christus.

Men moet een eenich
Godt aen-
biddē ende
aenroepen.

Wy leeren datmen eenen eenighen
ende warachtigen Godt aenbidden
ende dienen moet : ende en maken
dese eere aen gheenen creatuere ghemeyn /
achteruolghende het ghebodt des Heeren /
a Den Heere uwen Godt sult ghy aenbid-
den / ende hem alleene dienen. Voorwaer al-
le die Propheten hebben altyts gheroepen
teghen het volck van Israel / so dick en me-
nichmael als sy vreemde Goden aenriepen
ende dienden / ende niet dien die daer alleen
is de warachtige Godt. Voorts / wy leeren
datmen moet dienen en aenroepen / alleen-
lick eenen Godt / op sulcher manieren als
hy ons gheleert heeft / dat hy wil aengebe-
den ende aengherocpē wesen / te weten /^b in
den gheest ende der waerheit : niet met eeni-
ghe superstitie / maer met oprechticheyt des
herten / na dat wtwijfen sijns woorts / op dat
hy

a. Matt. 4.
10.

b Jo. 4. 24

hy ons op eenighe tijt niet en can segghen/
 • Wie heeft sulcx vā uwē handē geeyſchet?
 Ende S. Pauwels die seyt oock/^d datmen
 Godt niet en can eeren met menschen han-
 den / als of hy eenich dunck van noode had-
 de. Maer wy aenroepen hem in alle pericu-
 len ende saeckē onses leuens / ende dat door
 die voorbiddinghe onses eenigē middelaer
 en voorſpake Iesu Christi/ wāt sulcx is oō
 wdrukkelick gebodē / • aenroept my inden
 dach uwer benauthheit/ ende ick sal v verlos-
 sen / ende ghy sult my eeren. Ia wy hebben
 oock die heerliche belofte des Heeren / die
 daer seyt / ^f Al wat ghy van mīnen Vader
 begeren sult / hy salt v geuē. Item / ^g Tocmt
 ghy alle tot my / die vermoeyt ende beladen
 zijt / ick sal v verquicken. Ende aenghesien
 datter ghescreuen staet / ^h Hoe sullen sy hem
 aenroepen / inden welcken dat sy niet ghe-
 looft en hebben. Radien dat het also is dat
 wy in eenen Godt alleen gheloouen / voor-
 waer wy aenroepen hem oock alleen / ende
 dat door Iesum Christum alleē : i wāt daer
 en is maer een Godt (als die Apostel seyt)
 ende een middelaer tusschen Godt ende de
 menschen / te weten / Iesus Christus. Item /
^k Ist dat wy ghesondicht hebben / wy heb-
 ben eenē voorbidder by den Vader / Iesum
 Christum die rechtneerdighe.

Hieromne en aenbidde wy / noch dienen /

S u noch

c Ies. 1. 13
 Jere. 7. 30
 d Ac. 17. 27

Men moet
 eenen Gode
 alleen aen-
 roependoor
 die eenighe
 voorbidding-
 ge van Ie-
 su Chri-
 sto.

e Psal. 50.
 15.
 f Jo. 16. 23
 g Mat. 11.
 28.

h Rom. 10.

i 1. tim. 2. 5.

k 1. Jo. 2. 1

Belijdenisse des Gheboofs

Men moet noch en aenroepen de heylighen niet die in
de heyligē den hemel sijn / noch en bekenneſe gheen-
noch aen- ſins voor onſe voorſpraken ofte middelaren
bidde / noch inden hemel / by den hemeliſchen vader te
dienē / noch aenroepen. weſen: want Godt is ons ghenoech / en de
middelaer Ieſus Chriſtus allen / ter wel-
ker oorſake wy en maken niet dat die eere
dienē Godt en ſijnē enigē Sone ſchuldich
is / aen anderen ghemeyne ſy: want hi heeft
a Ief. 4. 2. 8 wtdauckelicken gheſprokē /^a Ich en ſat mijn
eere gheenen anderen gheuen. S. Peter die
b Act. 4. 12 hout oock ſtaende /^b datter gheenen ande-
ren naem onder den hemel den menſchen
gegeuen is / buyten den naem Chriſti. En
voorwaer ſo vele als daer door het gelooue
op hē ruſten / die en ſoekē niet buyten hem.

Wat eere
datmen de
heylighen
ſchuldich
is.

Hier en tuſſehen en verachte wy de heylighen
niet / noch en hebbenſe niet in ſlechter
weerdē. Want wy bekenneſe voor leuen-
de lidmaten Ieſu Chriſti / vrienden Gods /
ende die triumphantelicken het vleech en-
de de weerelt ouerwonnen hebben. Wy
hebbenſe dan lief als broeders / ende wy ee-
renſe oock / niet met eenighen Godtsdien-
ſte / maer met een eerbaerlich gheuoelen dat
wy van hen dragen: eyndelicken / ouermits
dien dat wi die oock nauolghen. Want wy
begheeren vierichelicken nauolghers haer
gheloofs en duechden te weſen / en niet hen
deel te hebben inder ewigher ſalicheyt: coz-
telich /

felick / ons te verblijden ende verheughen
 met hen in Christo. Waer inne dat wy be-
 kennen vooz goet die spreucke van S. Au-
 gustijn die daer aldus spreekt int boeck van
 de waerachtighe religie / Dat die eere der
 verstopen menschen ons niet en is tot reli-
 gie. Want wy en behoozen dat vā hen niet
 te gheuoelen / ist saecke dat sy in de vrese en
 liefde Godts gheleest hebben / dat sy alsul-
 ken eerbiedinghen begheeren : maer dat sy
 veel lieuer van ons eyschen / dat die alleen
 aengebeden en gedient worde / door wiens
 verlichtinghe dat sy hen verbliden / om des
 willen dat wy ooc met hen dieners sijnder
 verdienste gheworden sijn. Men moet dan
 de Heylighen eeren al nauolghende / ende
 niet door religien haer aenbiddende. Dit sel-
 ue achteruolghende / gelouen wy veel min
 datmen de reliquien der Heylighen aenbid-
 den ofte eeren moet. De oude Heylighen
 oock / doe sy in de werelt leefden / lieten haer
 duncken dat sy haer verstopen Heylighen
 ghenoech gheert hadden / wannere dat sy
 haer lichamen eerbaertlicken begrauen had-
 den / na dat Godt haer geesten tot deser we-
 relt geroepen hadde : en vermoeden dat die
 deuchden / de leere / en het gelooue der Woor-
 vaderen / de edelste reliquien waren die men
 mochte werden : welcke deuchden / leere /
 ende gelooue / ghelijckertwijs als sy die pri-
 felic

Belijdenisse des Gheloofs,

Men moet op der eerden. Dese selfde Souderen en hebben oock niet gheswozen / dan by den name des eenighen Godts Jehouah / gelick als dat gheboden is door de Wet Godts : by de welcke / ghelickerwijs het ons verboden is te sweren by de namen der vreemde Goden / so en sweren wy ooc niet by de namen der heilighen. Wy besluyten dan aldus / als dat wy in alle dese dinghen verwoopen alle leeringhe / die den verstoruen heyligen meer toescryft dan hen toecomt.

Het sesste Capittel.

Van de voorzichtigheyt Godts.

Alle dingē worden by de voorzichtigheyt Godts gerequiert.
a Psal. 113.
4. 5. 6.

Wy gheloouen dat Godt die daer wijs/ewich/en almachtich is / bewaert ende regiert alles wat inden hemel/wat op der eerden/ ende in alle creaturen is/ want Dauid getuycht en spreect.
a De Heere is hooch ouer alle naciē / sijn eere gaet bouen de hemelen. Wie is als de Heere onse Godt / die om hooghe woont / ende hem nederbuyghet om te sien door hemel ende eerde ? Item/hy seyt op een ander plaetse /
b Alle mijne weghen hebt ghy
vcoz

boosfen: want eer dat het woort op mijn
 tonge is/ liet heere/ghy wetet al. S. Pau-
 wels die ghetuycht ooc en spreect. ^c Wy le- ^c Ac. 17. 28
 uen door hem/ende sweuē/ende zijn. Ende
 tot den Romeynen ^d Alle dinghen zijn wt ^d ro. 11. 36.
 hem/door hem/en om sijner wille. So heeft
 dan S. Augustijn een waerachtighe spreuc- ^{Augustijn.}
 ke ghesproken / ende die na der scriftueren
 is/in het boeck van den strijt Christi/ in het
 achtste Cap. segghende: De heere heeft ge-
 seyt / ^e Worden niet twee muskens om een ^e Matt. 18
 penninghe vercocht: nochtans daer en sal ^{29.}
 niet een van desen op der eerden vallen son-
 der de wille ons hemelschen Vaders. Ghe-
 merct dat hy dan also spreect/so heeft hi wil-
 len bewijzen dat het ghene dat het slechtste
 en versinadelichste is by de mensche/ noch-
 tans door de oncyndeliche macht Godts
 geregiert wort. Want die waerheyt spreect
 selfs oock/ ^f dat door hem de voghelen des ^f Matt. 6.
 hemels gheuoet/ ende die wilde Leelien be- ^{26. 28.}
 cleet wordē/ende alle die hayzen onshoofts
 ghetelt sijn.

Wy verworpe dan die Epicurische men- ^{Epicuri-}
 schen/ die daer verlochene de voorzichtighe ^{sche men-}
 heyt Gods/ en allen anderen die daer seg- ^{schen.}
 ghen ende lasteren/ dat Godt hem houdt
 binrent begrip der hemelē/ sonder dat hy
 ons gade slaet/ ende dat hy niet onse saken
 niet te doen en heeft. Die Conincliche Pro-
 phet

Belydenisse des Gheboofs

psal. 94. 7.8.9. pheet David verworptse desghelijc / wan-
neer hy spreect: Heere / hoe langhe sullen de

wy en be-
hozen die
middelen
niet te mis-
prisen.

Jct. 23. 11.

godtloosen / hoe langhe sullen de godtloosen
opspinghen van blijschappen? Sy seggen/
de Heere en siet niet: de Godt Jacobs en sal
niet bemerckē. Ghy sotten des volc mer-
ket: en ghy dwaesen / wannec sult ghy wijs
worden? Die de oore gheplant heeft / en sal
hy niet hooren: die de ooge ghemacēt heeft /
en sal hy niet sien? Hier en tusschen en mis-
prisen wy die middelē niet / waer door dat de
voorsichticheyt Godts werct / als ofte van
gheender weerde en warē: maer wy leeren/
dat wy alleenlicke so verre ons daer na voe-
gē moete / als ons het woort Godts die sel-
ue aen prijs. Daeromme so verwerpen wy
met goet recht / tegene dat sommige oēdach-
telicken spreken / die daer voorsien / dat in-
dien alle dīck gheschiet door de voorsich-
ticheyt Godts / dat alles wat wy arbeiden
ende beghinnen / niet en is: ende dattet ghe-
noech is / dat inē alle dīc laet regieren door
de voorsichticheyt Godts / sonder dat wy
ons erghens mede moeyē / ofte de hant aē het
werck slaē. Want S. Pauwels genoech vre-
seker was / dat hy onder de voorsichticheit
Godts voere / die daer tot hem geseyt had-
de / Ghy moet oock te sloonen van my ge-
tuyghenisse gheuen: en die hem noch meer
beloofte hadde ende ghesprokē / dat niemant
van

van die met hem te schepe waren / en soude
door het onweder vergaen / ende datter niet
een hayken vā haerē hoofde vallen soude :
dies niet tegenstaende / siende dat de schip-
pers sochten wt het schip te vlieden / de sel-
ue S. Pauwels seyde tot den Hoofstman o-
uer hondert / ende tot de krichsrechte / So
dese in het schip niet en bliuen / so en ront
ghy niet behouden worden. Die redene is /
want Godt die alle dinck tot sinen eynde
gheeyghent heeft / die heeft desghelike ver-
ordent het beghinsel en die middelen / waer
door datmen mede coemt tot dien eynde.

Act. 27.24

Act. 27.30

De heydenen ende onghelouige menschen
scriuen de regieringe aller dingen die blin-
de Fortuyne toe / ende de onseker wtgan-
ghen : Maer S. Iacob en wil niet dat wy
seggen / Veden of morghen sullen wy gaen
in die stat / en bliuen daer een iare / en coop-
manschap doen / ende winninge doen : maer
hy stelt daer by / Ist dat de Heere wilt / ende
ist dat wy leue / so sullen wy dit ofte dat doen.

Iac. 4.13.

En S. Augustijn / Alles wat die ydele men-
schen dencken dat in de werelt by auontu-
re gheschiet / en gheschiet niet dan door het
woort Godts / om datter niet en gheschiet
sonder sijn ghebodt. Alsoo scheint oock dat
Saul soeckende de Zellinne sijn Waders /
by gheual quam by de Prophete Samuel :
maer de Heere hadde te vooren ghesproken

S. Augu-
stijn in de
wotleggin-
ge des 148.
psalm.

1 Sam. 9.

tot

Belijdenisse des Gheloofs,

tot den Propheet / *Ick sal morgē tot v sen-
den eenen man vanden gheslachte Genia-
min.*

Het senensle Capittel.

*Van de scheppinghe allcr dinghen / der Enghe-
len / des Dupuels / ende des menschs.*

*Godt heeft
alle dingen
geschapen.*

Godt die goet en almachtich is / heeft
dooz sijn macht / die met hem tsamē-
erwich is / alle dinghen gheschapen /
so wel die sienlick als die onsenlick zijn: en
onderhoutse oock dooz sijn heyligen gheest
diē met hem tsamen erwich is / ghelick als
dat David betuycht / segghende / *De Heme-
len sijn dooz het woort des Heerē gemaect /
en al haer heyl / dooz den geest sijns monts.*
Nu al wat de Heere gheschapen heeft / dat
was (ghelick de scrift seyt) gheheel goet /
ende is ghemaect den mensche ten profijte
ende ten ghebruycke. Wy segghen oock dat
alle dinghen wt een beghinsel alleen voort-
ghecomē sijn. Hieromme ist dat wy ver-
woepē die Manicheen ende Marcioniten /
die daer twee substancien ende naturen des
goets ende quaets ghesineet ende versiert
hebben: item twee beghinselen / ende twee
Goden die verscheyden zijn / deen teghen
dander stridende: te weten / eenen goeden
Godt ende den anderen quaet.

*De Mani-
chee Mar-
cioniten.*

Onder

Onder alle creaturen zijn de Enghelen en de menschen die voornemelicste. Soo veel als den Engelen aengaet/ die heylighe scriftuere seyt dat Godt van de gheeste zijn boden maect/ ende die vlamme des vlers / sijn dienaren. Item / zijn sy niet alle dienstbatinghe gheefsen die tot dienst wtghesonden worden/ om de ghene die erfghenamen der salicheyt sullē wesen. So veel den Duyuel belangt/ de Heere Iesus ghetuycht selfs dat hy vanden beghinne een dootslagher geweest is/ en dat hy niet volherdich geblesē en is in de waerheyt/ om dat de waerheit in hem niet en is: est so mensichmael als hy liecht/ dat hy van zōn eyghen spereet/ om dat hy loghenachtich is / ende en vader des loghens. Wy leeren dan dat een deel der Enghelen gheboren is in de geboortsaemheyt Godts / en gheborghent is tot Godts ghetrouwen dienste en oock der menschen: en dat het ander deel door zōn eyghē schuld ghetuallen zijnde / hem seluen gheworpen heeft in een ewighē verderffnisse / ende heeft hem seluen vrentghemaect oeghen al wat goet is / ende teghen de ghelooingen.

So veel als van den mensche is/ de scriftuere seyt / dat hy goet gheschapen is gheweest inden beghinne / na het beelē en ghelickenisse Godts / ende dat Godt hem gesfelt heeft in den hof / ende alle dinck hem

E

onder.

Al de Enghelen / en vā de Dupuel.

Ps. 104. 4

Heb. 4. 14

Van den mensche.

Belijdenisse des Gbeloofs

onderworpen. Welck David costelyck
verhaelt in den achsten Psalm. Voorts hy
ghaf hem een vrouwe tot een hulpe / en hy
segghendese. Nu seggen wij / dat de mensche
ghemaect is van twee verscheden substan
tien / die nochtans in eenen persoon tsamen
ghevoecht zijn / als te weten / van een on
sterffelycke siele / de welke als sy wt den
lichaem gescheden is / en can noch slapen /
noch vergaen : en van een sterffelyck lich
aem / dat nochtans in het laetste oordeel vā
den dooden verrysen sal / ten eynde dat daer
na alle mensche gheheel wesende / ewelyck
int leuen / oft in den doot blyue. Ende daer
om vermoogen wij alle spotters en subtile
disputeerders / die daer in twyfel stellen de
onsterffelycheyt der sielen / oft die segghen /
dat de siele slaept / oft dat sy ern stuck van de
Goddelycke substantie is. Costelyck / wij
verdoopen alle opinten aller menschen / die
een ander ghevoelen vande scheppinge der
Engelen der Duyvelen / en der inenschen
hebben / dan ons die heylige Schrifture in
de Apostolische Kerche Christi verhoudt.

Het achste Capittel.

Van den val der menschen / van de sonde /
en die oorsake des sondes.

De

De menſche heeft in dē beghinne vā **Wā den val**
 God geſchapē geweest na het beelt **des mēſchs**
 en ghelijckenisse Gods/in gherech- **Eph. 4. 24**
 ticheyt en warachtighe heyligheyt/goet/en
 oprecht: maer na dyen dat hy ouerwoonnen
 was deur het ingeuē des ſerpens/en by zūn
 eygē ſchult hemſelfs afkeerende vā de goet
 heyt en volmaectheyt/ſo heeft hy hem ſchue
 een ſlaue vō ſonden en des doots gemaect/en
 ſo wel velen als verſcheydē ellenden onder-
 worpē. En ſodanich als hi gewordē is deur
 ſynen val/ſoodanige zūn ooch alle de ghene
 die we hem ghecomen zūn/dat is te weten/
 de ſonde/den doot/mitsgaders verſcheydē
 elenden onderworpen. **De ſonde.**
 By de Sonde/ver-
 ſtaen wij deſe natuerlycke bedoruenheyt des
 menſchs/die wij vā onſe vœurvader chalen/
 en die deur hen in oſ voortgeloopē is: waer
 deur nademael dat wij in boofe begheerlic-
 heden perſoncken/ende van alle goet afge-
 wendt zūn/bereyt tot alle quaet/vol vā alle
 ongerechtigheyt/ongeloof/verachtinge en
 haet Gods/ſo verre iſt dat wij van ons ſel-
 uen yet goets mogen doen/dat wij dat ooc
 niet dencken en comē. Dat meer is na dat **2. Cor. 3. 5**
 wij vgorder in onſe dagē tredē/ſo en houdē
 wij naecht als verrotte boomē niet op vā
 vruchten die ghheel bedoruen zūn voort te
 brengen/ouermits dat wij de wet Gods o-
 uertredē niet gedachtē metter daet/en niet
 E ij boofe

Belijdenisse des Gheloofs.

Introd. 1
boose woorden: ter oorsaken van dien / na-
demael dat wy ons seluen door ons eygen
verdiensse des toopie Godts schuldich ma-
ken / verbinden wy ons seluen aen gheheel
rechtueerdighe straffinghen / so dat wy alle
te samen waren van Godt verwoorpen / en
hadde Iesus Christus / onse Heere en ver-
losser / ons niet weder tot hem ghebract.

De doot.

Voorts / by de doot verstaen wy niet al-
leenlich de lichamelicke doot / die alle men-
schen eens moeten lijden om der sonde wil-
le: maer oock die ewige tormenten die on-
se sonden en onse bedoruenheit toecomen.

Ephes. 2. 1

Want d'apostel seyt dat wy doot waren in
onse misdaden ende sonde / ende waren van
weghen der naturen kinderen des toopis /
ghelich de andere: maer Godt die rich is
in barmherticheden / oock doe wy doot wa-
ren door de misdaden / heeft ons sijnich se-
uendich ghemact met Christo. Item / ghe-

Rom. 5. 12

lich de sonde door eenen mensche in de we-
relt gecomen is / en die doot door de sonde:
so is oock de doot ouer alle menschen ghe-
comen / om dat sy alle ghesondicht hebben.

De erfsonde.

Wy bekennen dan in alle menschen die
Erfsonde / ende belijden dat alle ander son-
den daer wt spruytende / sonden ghemaeint
worden: gelijckerwijs als sy dat inder waer-
heyt oock zijn / het sy wat naem d'armense
gheuen wilt / van dootliche sonden ofte van

ver-

verghueeliche sonden / waer onder dat wy
 oock begripen de sonde teghen den heylighen
 gheest / die nemmermeer verghueuen
 en wort. Desghelycke behyden wy / dat alle
 sonden niet gelijck en zijn / niet tegenstaende
 dat sy alle vloeyden wt eene fonteyne der
 bedoruenheyt ende des ongheloofs : maer
 wy seggen dat de eene swaerder dan de an-
 der zijn: na dat de heere daer vā gesproken
 heeft / Dat Sodomia sachtelicker ghehan-
 delt sal worden dan die stadt die dat Euan-
 gelie sal verwoyten hebben. Wy versaken
 dan alle de ghene die ons leeren willen tge-
 ne dat met dese lceringhe strijt / ende inden
 eersten Pelagium met alle die Pelagianen
 ende Nouinianisten : die allen sonden (ghe-
 lijck de Stoische Philosophen) gelijck ghe-
 maect hebben. Ende wy comen hier inne
 gantschelick met S. Augustijn ouer een /
 de welcke alles wat hy hier van ghescreuen
 ende voorgestaen heeft wt de heylige scrij-
 tueren gheput heeft. Hier beneuen verwoy-
 ten wy Florinum ende Blasium (teghen
 den welken dat Ireneus ghescreuen heeft)
 mitsgaders alle de ghene die daer segghen
 dat Godt de sake der sonden is : aengesien
 dat de scripture claerlich spreekt / Ghy zijt de
 God die gheen ongerechtigheyt en wilt / ghy
 hatet alle die daer boosheyt bedrijue / en sult
 wrocyen alle de ghene die loghenspreken.

De sonden
 die metter-
 daet vol-
 bracht wer-
 den.

Mar. 3. 29

1. Jo. 5. 16

mat. 10. 15

Godt en is
 de sake des
 sonds niet:
 en op wat
 verstat dat
 Godt den
 mensch ver-
 herdt.
 Psal. 5

Belijdenisse des Gheboofs

Joan. 8.

En wederom / wanneer die duyvel liecht /
so spreekt hy van sijn eygen : want hy is een
loghenaer / ende een vader der loghenen.
Daer is oock ghenoech quaets ende bedor-
uentheys in ons / sonder dat Godt in ons
eenighe nieuwe ofte grooter quaetheyt ste-
ke. Dacrom als wy in de scrifturen vinden
dat Godt de menschen verhaert / verblint /
en in eenen verkeerden sin ouer leuert / men
moet verstaen dat hy sulcx doet door sijn
rechtueerdich oordeel / als een rechter ende
rechtueerdighe straffer. Ten laetsten wan-
neer daer in de scrifturen staet / ofte dat het
schijnt dat Godt enich quaet doet: dat en is
niet te seggen / als of de mensche geen quaet
en dede / maer om dat Godt door sijn recht-
ueerdich oordeel ghedoocht dat het quaet
ghedaen wort / ende en beletten niet / die dat
seluighe nochtans wel hadde connen belet-
ten / so hy gewilt hadde: ofte dacrom dat hy
het quaet des mensche wel gebruyckē can /
gheluckelicks wijs hy gebruyct heeft de sonden
van Iosephs broederen: ofte dacrom oock /
dat hy de sonden der menschen regiert / op
dat sy heu niet voor der en strecke / want van
noode is: tot desen propoosie spreekt S. Au-
gustin in sijn hantboeckken : Oock het sel-
ue dat daer gheschiet tegē de wille Godts /
en gheschiet nochtans niet sonder zinnen
wille / ende dat hy een maniere die wonder-
lick

Augustijn
in sijn hant
boeckken.

lick is/ende diemen niet wtdrucken en can:
want het en soude niet gheschieden / ten
ware dat hy ghehengde dat sulcx ghedaen
werde. No en laet hy dat niet toe door be-
dwanch / maer met zyn eyghen wille.
Ende de ghene die algoet is / en soude niet
ghedooghen dat het quaet gheschiede / soo
hy niet en coste wt quaet goet voortbre-
ngen/ghemerect dat hy almachtich is. Siet
dit is dat de voorszreuen Augustinus daer
van spreekt.

Woozts aengaende andere questien / te
weten / oft Godt wilde dat Adam sondich-
de: item of hy hem tot den val ende die
ouertredinghe ghedreuen heeft: ofte waer-
omne dat hy zynen val niet belet en heeft /
ende dierghelijcke vraghen: die stellen wy
int ghetal der curieuse vraghen / ten sy
dat die ongheschiedicheyt der ketters ons
daer toedringhe / om sulcke dinghen mede
wt te legghen / soo veel het woort Godts
daer van liden mach / ghelijckerwijs de
gheloouighe Leerars der Kercken menich
mael daer van ghehandelt hebben. Sym-
ma wy weten dat Godt den mensche ver-
booden hadde te eten vanden verbooden
vrucht / ende dat hy de ouertredinge ghe-
straft heeft: dat oock alle quact datter ghe-
schiet geen quact en is / so men de voorszich-
ticheit wille ende de macht Godts aensiet:
C iij macr

Curieuse
vraghen.

Genes. 2.

Belijdenisse des Gheloofs

maer alleenlichen alsinen den duyuel / ende
onsen wille / die den wille Godts tegenstryt
ende wederspannich is / aemneret.

Het negbende Capittel.

Wan den vygen wil / ende wat dat de
mensche vermach.

Hoedanich
de mensche
veur synen
val ghe-
weest is.

Wij leeren in dese materie / die al-
tijts veel strydens ende kintens in-
der kercken voortghebracht heeft /
dat wy eene driedobbele condicie ofte staet
des menschen aemnercken moeten.

Inden eersten / hoedanich hy gheweeft is
voor zijn ouertredinghe / te weten / oprecht
ende vry / vermoghende hem seluen int ge-
ne dat goet was te houden / ende oock tot
het quaet hem seluen te voeghen : de werlt-
ke hem tot het quaet ghegeuen hebbende /
hem seluen ende al dat menscheliche ghe-
sachte met hem / de sonde ende den doot
eyghen slaue ghemaect heeft / ghelijck als
dat hier voor gheseyt gheweeft is. Daer na
moeten wy ouerlegghen hoedanich de
staet des menschen is / na dat hy gheuallen
is. Ende voor al moeten wy aemnercken /
dat het verstant den mensche niet ontnomē
gheweeft en heeft / noch oock de wille / ende
dat hy niet ghelijck als in eenen steen ofte
block houts verandert en is geweest : maer
dat

Hoedanich
de mensche
is na synen
val.

dat dese eyghendommen / te weten / het ver-
stant ende de wille / also inden mensche ver-
andert ende vermindert zijn gheweest / dat
sy nu niet meer en vermoghen in hem / tge-
ne dat sy voor den val vermochten. Want
het verstant is verduystert / ende de wille
die daer vrije was / is dienstbaer ghewor-
den / ouermits dat de mensche een slaue der
sonden is / niet door bedwancht ofte ghe-
woelt / maer door sinen wil / want die woort
wille ende niet onwille genaemt. De men-
sche dan so vele het quart ende de sonde be-
langt / doet het quart met zijnen vollien wil /
sonder dat hy enichsins van Godt ofte den
Duyuel daer toe ghedwonghen worde / en-
de daer inne heeft hy eenen gheheel vrien
wil. Nocht om dat wy dickmaels sien dat
God verhindert de boose ghedachten ende
raetslaghen der mensche / so dat sy niet vol-
bracht en worden / so seeghen wy daer op /
dat daer mede die vriheyt om tquaet te
doen / den mensche niet benomē en is: maer
dat Godt door zijnder macht het quade
seyt dat de mensche van zijnen vrien wille
voorzienomen hadde te volbrengchen / te
vozen comt: ghelick als die broeders van
Joseph onder haer beslotē hadden met eenē
vrien wil Joseph om te brengē / maer sy en
consten haer opset niet volbrengchen / na de
mael dattet God anders verordent hadde.

De mensch
doet tquaet
met sinen
vrien wil.

Belydenisse des Gbeloofs

De mēsche
en can van
hem seluen
niet goets
doen.

Om nu te kennen wat inder waerheyt
goet is/ en welcke de deuchdē zijn/ des men
schens verstant en can van hem seluē ghem
oprecht oordeel geuen vā Goddliche saken.
Wāt d'Euangelische en Apostolische scrifs
ture bryschet dat so wie daer vā ons begeert
salich te wesen/ dat hy wederbozen worde :
waer door oock geschiet / dat onsen eersten
oorspronck/ die wy van Adam hebben/ ons
1 Cor. 2. 14 totter salicheyt niet en helpt. So S. Pau
wels seyt / De naturliche mensche en be
2. Cor. 3. 5. griipt niet dat des geests Godts is. En op
een ander plaetse/ Dat wy vā ons seluē niet
bequaem en zijn yet goets te denckē/ als wt
ons seluen. Nu so is het kennelic dat het ge
denckē ofte het verstant des menschen/ een
leytsman des wils is: aengesē dan dat dese
leytsmā blint is/ so is het openbaer hoe vrel
en hoe verre dat de wille vmach. Daerom
volchter na/ dat een onwedergebozen men
sche geenē vrien wil met allen en heeft so
vele het goet aengaet / en dat hi noch cracht
noch macht en heeft om het goet te doe. In
den Euangelie spreekt ooc de Heere tot des
sen propooste/ Voorwaer voorwaer ic segge
v/ so wie sonde doet/ die is der sondē dienst
Rom. 8. 7. knecht. En die Apostel S. Pauwels / Het
verstant des vleeschs / is vyantschap tegen
Gode/ want het en is der Wet Godts niet
onderdanich/ want het en can ooc niet. Niet
te min/

te min wy en seggē niet dat de mensch door
 zijne val verlozen heeft alle verstant in eere- Het ver-
stant der,
consten.
 sche sakē. Want Godt door zijn barmher-
 ticheit heeft de mensche het verstat gelaten/
 hoe wel dattet grotelich verscheyden is van
 tegene dat hy voor de sonde hadde. Oock de
 Heere gebiet ons dat wy ons verstant oef-
 fenen ende verciereen sullen/ ende hi gheeft
 daer gracen toe/ en de wasdom. Een yege-
 lich mach oock siē hoe dat wi in geenderley
 scientien/ noch ambachten/ connen wat be-
 driuen sonder de seggheninghe Godts. De
 scrifture die brengh oock alle consten ende
 scientien tot Godt als tot de oorsprong: ge-
 lijckertwijs ooc de Heydenē hen lieten dinc-
 ken/ dat haer Goden alle consten en scien- wat crach-
ten dat die
wederge-
bozenē mo-
gen hebbē/
en wat sy
voor een
vryen wil
hebben.
 tien gevonden hadden. Te laetsten so moe-
 ten wy besien of oock de gene die wederge-
 bozen zijn/ enigē vryen wil hebben/ en hoe
 verre dat die streck. Ons verstat is in de we-
 dergeboorte verlicht door den H. Geest/ op
 dat het de heymelichede en de wille Godts
 verstaen ende kennen mach. Ende des we-
 dergebozen menschen wille is door den
 H. Geest niet alleen verandert/ maer is ooc
 begifticht met genoechsame crachtē om te
 willen en te mogē doen wat goet is. Daer-
 om ist dat wy lochenē dat hi sulcx vermach/
 so sullen wy de Christelicke vysheyt moctē
 versake/ en de clauernie des wets wederom
 voort

Belijdenisse des Gheloofs

- voort halen. Nu de Propheet die stelt God
aldus sprekende veur ooghen: Ic wil myne
Wet in haer herte grauen / en in haren sin
Jerr. 31.33 schryuen. De Heere seyt oock in den Euan
Joan. 8.36 gelie: Indyen dat de Sone v wy maect/ soo
sult ghy warachtelyck wy wesen. Ende S.
Phil. 1.29 Pauwels tot den Philippensen: Het is v
ghhegheuen/ sprekct hy / in de sake Christi/
niet alleenlyck in hem te ghelooouene/ maer
oock veur hem te lydene. En wederom: Ic
ben versekert/ dat de selue die in v beghon
Phlip. 1.6 nen heeft een goet werck/ dat volbrēnghen
sal tot op den dach Iesu Christi. Item: Het
is God die in v werct het willen en het vol
Philipp. 2 brēnghen na [zijn] welbehagen.

Die weder
gebozē zyn
doen tgoet
niet alleen
by maniere
van lyden/
maer oock
by maniere
vā werckē.

Onder dies soo leeren wy / datmen hier
twee saken wel moet gade slaen. Ten eer
sten/ dat de ghene die wederghgebozen zyn/
wanneer sy het goet verkiezen en wtrectē/
en doen dat niet alleen by maniere van ly
den/maer oock by maniere van wercken.
Want sy worden van Godt ghedreuen/ en
gestieet om selfs te doen tgene dat sy doen.
Daerom soo heeft S. Augustin seer wel tot
desen propooste gesproken: dat Godt onse
hulpe genaemt is. Nu die self niet en werct/
die en can niet ghelolpen wesen. Maer de
Manicheen beroofden den mensche vā alle
werckinge/ ende maecten hem als eenen
steen/ oft eenen block houts.

Ten

Ten anderen/so moeten wij verstaen dat
 de crancheit en swachheit inde wederge-
 bozene ouerblijft. Want aenghesien dat de
 sonde in ons woont/ende datter eenen ewi-
 ghigen strijt des vleeschs tegen den gheest
 in de wedergebozene is tot den eynde onses
 leuens toe: soo ist seker/ dat sy niet gheheel
 volbrengen en connen het ghene dat sy aen-
 ghevanghen ende vuerghenomen hadden.
 Ende dese leeringhe is bevesticht by den A-
 postel. Hierom is onsen vyen wil swach/
 by oorsake der ouerblijfselen onses ouden
 Adams/ en der bedoruentheyt die wij van
 hem getrocken hebben tot den eynde onses
 leuens. Maer na dyen dat de crachten des
 vleeschs/ ende de ouerblijfselen des ouden
 menschs/ niet machtich genoegh en sijn om
 de werckinghe des heyligen Gheestes wt te
 blusschen/ soo seggen wij/ dat de geloouige
 vy sijn/ doch in sulcker wyse dat sy alreys
 hare swachheit bekennen moeten/ en hem
 nimmermeer beroemen van haren vyen
 wille. Want de geloouige behooren alreys
 vuer haer ooghen des verstants te stellene
 tghene dat S. Augustin so menichmael wt
 den Apostel verhaelt: Wat hebt ghy/ dat
 ghy niet ontfanghen en hebt? Ende ist dat
 ghy het ontfanghen hebt/ wat roemt ghy
 als oft ghy het niet ontfange en hadt? Hier
 beneuen/ wij weten dat ons vernemen en
 troest

Rom. 7
 Gala. 5

1. Cor. 4. 7

Belijdenisse des Gheboofs

treft niet altyts: want de wtghanghen aller dingen zijn in de hant **Godts** ghefict. En daerom begheert **S. Pauwls** dat de heere hem eenen veurspoedigen wech ghinne om na **Romen** te reysen. Waer wt dat wij sien / dat onsen vyen wil oock in alsulcke sake crauck ende swach is.

Rom. 1. 10

wij hebben
byghet des
wils in w-
terlycke sa-
ken.

Niemant en versacct dan / dat beyde soo wel die wederghewonen / als die niet wederghewonen en zijn / in wtwendige saken eenē vyen wil hebben. Want de mensche / die niet minder en is dan die onredelycke creaturen / heeft dit met haer ghemeyn / te willen een dinc / ende dat ander niet te willen. Wy can dan spreken / oft stille swyghen / wt den huyse ghaen / oft daer in bliuen. Hoewel datmen ooc nochtans hier in altyts bekennen moet de macht **Godts** / de welcke belette de **Balaam** te comen waer toe dat hy begheerde / en **Zachariam** wt den tempel comende te spreken / soo hy wel den wil hadde.

Num. 24

Luc. 1.

Betteren.

Wij verworpen dan hier in dit stuck die **Manicheen** / die daer loochenen dat den vyen wil den goeden mensche het beghinsel des quaets gheweest is. Desghelyc wij verworpen die **Perlagianen** / die daer segghen / dat de mensche die quaet is eenen vyen wil heeft die sterck ghenoech is en het goet ghebodt te volbrenghen. Ende de
Schrif-

Schryfture selfs die wederleyt ghenoech so
wel deen als dander/wanneer dat sy spreect
tot de eerste / Godt heeft den mensche op-
recht gheschapen: ende tot dese andere / Ist
dat sake dat de Sone v wy maect/ soo sult
ghy warachtelycken wyse wesen.

Het tiende Capittel.

Van de deurbeschickinge Godts/ende
verkiefinghe der Heylighen.

Godt heeft van alle eeuwichheyt aen Godt heeft
veurghegeschiet/ oft vryelyck en deur ons wt ghe
zijn enckele ghenade/sonder eenich nade wt ver
sins de menschen aen te sien / vercozen de cozen.
Heylighen die hy in Iesu Christo salich ma-
ken wilt nae dat d'apostel daer van spreect/
Godt heeft ons wtvercozen in Iesu Chri- Ephe. 1. 4
sto/ eer des werelts gront gheleydt was. 2. Tim. 1.
Ende wederom: Hy heeft ons salich ghe- 9. 10
maect/ ende gheroepen deur syne heylighe
beroepinghe: niet om onse wercken wille/
maer deur zijn veurnemen ende ghenade/
die ons ghegheuen is in Iesu Christo deur
de tyden der eeuwen / ende is nu gheopen-
baert deur de heerliche verschyninge onses
Salichmakers Iesu Christi.

So

Belijdenisse des Gbeloofs

wij zijn tot
vercozen of
veurghe-
schiet in
Christo.

1. Cor. 13. 5

wij zijn tot
eenen seke-
ren conde
wtvercozē.
Eph. 1. 4

wij moeten
goede hope
bā allen men-
schen hebbe

Phil. 1. 3. 5
7. 8.

So heeft ons dan Godt vercozen niet son-
der middel/hoe wel dat het niet en is by ee-
nige verdiensten die in ons soudē mogen
wesen: marc in Christo/ ende om Christi
willen/ op dat de ghene die in hem deure het
gelooue ghrimmer zijn/ oock wtvercozen in
ghen wesen/ ende dat de andere die buyten
Christum zijn/ verworpen bliuen/ ghelue-
kerwijs als d'apostel seyt: Ondersoect v sel-
uen oft ghy in het ghelooue siet: beproeft v
seluen. En bekent ghy v seluen niet/ te we-
ten dat Iesus Christus in u is: soo ghy niet
eenichsins verworpenlyck en siet. Ten laet-
sten/ de heylighen zijn in Christo tot eenen
sekeren eynde vercozē/ geluck dat d'apostel
beduydt/ wanneer hy seyt: Hy heeft ons in
hem wtvercozen/ om daerwī soudē wesen
heyligh end onstraffelyck veure hem deure de
liefde/ de welke ons ooc veurgeschiet heeft
om ons tot kinderen aen te nemen in hem-
seluē deure Iesum Christum/ tot pryse syner
heerlycker genaden. En niet tegensacnde
dat Godt weet wie de syne zijn/ en dat hy
op sommighe plaetsen vermaent van het
cleyn ghetal der wtvercozen: so moeten wi
nochtans goede hope van alle mensche heb-
ben/ en ons wachten van vermaenden onbe-
dachtelycken onder den verdemden te tel-
len. Welck ons S. Paulus leert tot den
Philippensen: Ick dancke mynen Godt
veure

deur v allen/ seyt hy/ (sprekende van de gehele gheneynte der Philippensen) om dat ghy ghecomen sijt inde gheneynschap des Euangeliums: vertrouwende dat hy die in v beghonnen heeft dit goet werck/ dat volbrongen sal/ gelijck het billyck is dat ic sulce van v allen gheuoete. De heere ooc/ als hy in S. Lucas gheuoeracht was/ Of daer ooc weynich menschen salich souden wordē/ en antwoort niet dat daer weynige oft vele salich oft verdoemt sijn soudē: maer veel lieuer vermaent hy eenen yegelycken/ dat hy aerbeyde doet de ringhe poorte in te ghaen. Als oft hy haer gheseyt hadde: Ten coemt v niet toe/ sulche dingen curieuselyck tonderwaghen/ maer het betaemt v veel beter/ dat ghy v beneslicht om deur den engen wech in den hemel te comen.

Daeromme soo verwoopen wi dese boose en onheylighe redenen der ghener die daer seggen: Daer en sinder niet vele die wtroecoren sijn: en nademael dat ick niet en wete oft ick van dat cleyn ghetal ben oft niet/ ick wil mijn goede dagen nemen. Ghelijcker wijs oock der ghener die daer segghen: Ist dat sake dat ick van Godt veruogeschijt/ oft wtroecoren ben/ wat dat ick doen sal/ ten sal my niet beletten te comē tot de salicheyt die my toe verordeent is: ist oock anders/ so dat ic van het ghetal der verdoemden ben/ daer

Luc. 13
Of daer
weynighe
wtroecora
ren sijn.

Belijdenisse des Gheloofs.

1. Cl. 14

Niet teges-
staende dat
onse salichz
wt onse ver-
kiefinghe
comt/ soo
en worden
nocht als de
vermanin-
gen niet te
vergeefs
ghedaen.

en is gheen gheloof noch boeteroedicheyt
die my baten can: gheniet dat Gods be-
suytunge niet verandert en mach worden/
ende daeromme alle leeringen ende onder-
wyfinghen en zijn niet noodich noch profy-
tich. **W**ij verworpen sulche onheylige woor-
den/ want des poffels strydt teghen dese lie-
den/ segghende: Dat een dienaar des Hee-
ren en behoort niet te stryden/ maar moet
vriendelich zijn tot eenen yeghlychen/ be-
quaem om andere te keeren/ ende quact te
verdragen/ de ghene die teghen staen niet
alle sachtmoedicheyt onderwyfende/ of hem
Godt tot eenlyghen tyde ghaue/ dat sy hem
bekeerende/ de waerheyt bekinden/ ende
quamen wt de banden des Duytels/ van
den welken dat sy ghevanghen zijn tot sy-
nen wille. **S.** Augustyn oock in het boeck
Wā het godt der volheerdicheyt in het veer-
tienste capittel/ ende andere navolghende/
bewijst/ dat niet alle beyde moet prediken:
te weten/ soo wel de ghenade der wyer ver-
kiefinghe ende vuerbeschietinghe Gods/
als de vermaningen ende salige leeringen.
Wij en volghen dan niet de ghene die daer-
bupten **I**esum **C**hristum gheen soeken/ oft
sy eenwyltyck vercooren zijn/ ende wat het
is dat Godt van hem veroordent heeft van
aller cravicheyt aen. **W**ant men moet die
predikinghe des **E**uangeliums hoozen/ en
daer

daer aen geloouen: ende veur ghewis hou-
 den/ dat ghy/ ist dat sake dat ghy gheloof/
 ende dat ghy in Christo sijt/ wvercrozen Of wij wt-
vercrozen
 sijt. Want de Wader (ghelick als wij dat
 hier een weynich bouen ghesien hebben wt
 de. 2. tot Timoth. 1.) heeft ons zijn eenwi-
 ghē meyninghe van syne veurbeschickinge
 opentlycken verclaert in Christo. Men
 moet dan veur alle dinck leeren ende aen-
 mercken/ hoedanighe ende hoe groot dat
 de liefde is/ die de Wader ons in Christo ghe-
 openbaert heeft. Wij moeten oock scher-
 pelyck gade slaen/ tghene dat de Vleere ons
 alle daghē in den Euangelie predict/ en hoe
 dat hy ons tot hem roept/ als hy seyt:
 Matth. 11. 28. Coemt tot my alle die ver-
 moepdt ende beladen sijt/ ende ick sal u ver-
 quicken. Item Ioan. 3. 16. Alsoo lief heeft
 Godt de werelt ghehad/ dat hy synen ee-
 nighen ghebozen Sone ghegheuen heeft:
 op dat een yeghelyck die in hem gheloof/
 niet en verghae/ maer het eeuwighe leuen
 hebbe. Item: Het en is den wille ws Wa-
 ders/ die in de hemelen is/ niet/ dat een van
 dese cleyne verlopen ghae.

Laet ons dan Christus eenen claren spie-
 gel wesen/ waer inne dat wij onse veur-
 beschickinge aenschouwen mogen. Want
 wij hebben een ghetuygenisse/ dat claer
 ende seker ghenoech is/ dat wij int boeck

Belijdenisse des Gheloofs

des leuens geschreuen zijn/ so verre als wijs
met Christo ghemeynschap hebben/ en dat
hy onse is deur een warachtich geloof/ ende
dat wijs desgelycx oock hem toe behoozen.

Woots/ wanneer dat wijs ghetenteert wor-
den met de Weurbeschickinge (welcke ver-

De tētatie
vāde deur=
beschickin=
ghe.
soeckinge is de periculoosse van allen) dat
ons dit altyts vertrooste/ dat de belosten
Godts allen geloouigen toecomen/ na dat
de Heere spreekt: Begheert/ enden sal ghe-

gheuen worden: soo wie begheert/ die ont-
fantet: en dat wijs met de alghemeyne Kerc-

Luc. 11. 9

ke bidden/ Onse Vader die daer sijt in de
Hemelen: ende dat wijs in den Doop ghe-

intet worden in het lichaem Iesu Christi/ en
dickmaels in zijn Kerkhe ghespijs zijn met

zijn lichaem ende bloet tot den ewighen le-
uen. En alsoo deur soo vele middelen ver-

sterct wesende/ ende volghende de verma-
ninghe van S. Pauwels/ soo wordt ons

Phil. 2. 12

gheboden onse salicheyt met vrees ende be-
uen te wercken.

Het elfste Capittel.

Van Iesu Christo die een warachtich Godt
ende warachtich mensche/ item die eeni-
ghe Salich maker des werelts is.

Daer

Dier en bouen wij ghelooouen en lee- Christus is
ren dat de Sone Gods/ ons heere een warach
Iesus Christus heeft van der eeu- tich Godt.
wicheyt af tot een Salichmaker des werelts
van den Vader vourgeschiet en vourgheor-
dent gheweest: wij ghelooouen oock dat hy
niet alleenlyck voortgebracht gheweest is/
wanneer hy ons vleesch van de substantie
der maghet Marie aenman / is oock niet
veur des werelts grontlegginge: maer dat
hy oock van den Vader voortghebracht is
gheweest veur alle ewicheyt / en deur een
onwtsprekelyck middel/ ende dat men niet
worducken en can. Want S. Ian van hem
sprekende in zijn Euangelie/ seyt: Dat in den
beghinne het Woort was / en tWoort was
by Godt/ en dat Woort was Godt. Daer
om is de Sone Godts nazijnder godtheyt Phil. 2
den Vader ghelijck/ en van eender substan-
tie met hem/ een warachtich Godt/ niet by
den naem alleen/ oft dat hy daer toe aenge-
nomen is gheweest/ oft deur eenige gracie:
maer int wesen/ ende van wegghen zijnder 1. Jo. 5. 10
eyghen naturen/ ghelijck als d'apostel S.
Ian wederom gesproken heeft: Dese is de
warachtige Godt/ ende het ewighe leuen.
Desghelycx d'apostel schryuende tot den
Hebreen: Godt heeft synen Sone/ seyt hy/
gheset tot eenen erfghenaem aller dinghen:
den den welcken hy ooc de werelt gemaect
heeft:

Belijdenisse des Gbeloofs

heest: de welcke Sonz / na de mael dat hy
het schijnfel zijnder heerlyckheyt / ende het
wtgedruete beert zijns persoons is / draecht
alle dinc met synen machtighen Woorde.
De Heere sprecet selfs oock in den Euange
lie: Vader verclaet my nu by v schuen / met
de claerheyt die ick hadde eer dat de werelt
was. Ende in den schuen Euangelie is ooe
beschreuen / dat de Joden onser Heere Je
sum Christum sochten te vermoorden / om
dat hy seyde / dat God zyn Vader was / hem
schuen Godt ghelijck makende. Wij ver
vloecken dan de vileyne leeringhe ende vol
van blasphemien teghen den Sone Gods
van Arius ende van allen Arianen / en prin
cipalychen die blasphemien van Michiel
Seruet. Spaignaert / ende van alle Scru
tisten / de welcke de Duyuel wt der hellen
teghen den Sone Gods gepult / ende ouer
de gheheele werelt deure een wonderlycke
stoutheyt en godloofscheyt gestroyt heest.

Joā. 17. 5

Joā. 5. 18

Christus /
die een wa
rachtich
Godt is /
heest oock
een warach
tich vleesch
aengecome

Woorder wi ghelooouen en leeren teghen
dopinie van Iebion dat dese schue des eeu
wighen Gods eeuwige Sone mensch ghe
worden is van den sate Abrahams en Da
uids / sonder gheselschap oft des mans toe
doen / ende dat hy in alle eernicheyt van de
heyligen Gheest ontfanghen gheweest is /
ende ghebooren wt Maria altrits maghet /
ghelijck als ons dat sochvuldichken deure

de Eu.

de Evangelische historie verclaert is. So se
seyt d'Apstel dat hy gheensins den Enge-
len /maer het fact Abrahams aengenomen
heest. Item d'Apstel S. Ian seyt Die daer
niet en belijdt dat Iesus Christus int vleesch
ghecomen is /die en is wt God niet. So en
heest dan het vleesch Christi niet een vleesch
geweeft dat in des menschen sin afgeveert
oft wt den hemel gebracht is /so dat Valen-
tin en Marciō gedroomt hebbē. Dat merre
is /os Heer Iesus Christus en heest niet ge-
hadt eē sulche siele die noch gevoelē noch re-
delych en hadde /als Apollinaris meynde
noch ooc sulche vleesch dat sonder siele was
gelijck als dat Eunomius leerde : maer hy
heest een siele niet haer redē / en een vleesch
niet zyn ghevoelen gehad : d'wre vele ghe-
voelen dat hi ooc op den tijt zynō passien de
warachtige pynē gelede heest : gelijc als hy
getuycht heest / seggen : mijn siel is droevich
totter doot toe : en mijn siele is nu beract.
Albus bekennē wi dan dat in een seluige
en enige Iesu Christo onsen Heere twee sub-
stantien of nature zyn / eē godlike / en dan
menschelike : en seggē / dat de seluige also te
samē gevoccht en vereenicht zyn / dat se niet
vrieticht / noch tsamē gegote / noch gemit
en zyn : maer dat de eygendomme d' seluiger
nature in haer wesen inde personelike ver-
eeninge blyuē : also dat wi eeren eenē Chr-

Matt. 3.

1. Cor. 15

1. Ioh. 4. 3

Iesuus heeft eē
redeliche sie-
le ghebedt.

Matt. 26

Christus
heeft twee
naturen.
Heb. 2.

Belijdenisse des Gbeloofs

Daer en is sijn alleen die de heere is / en aenbidden
maer eenen ende gheen twee: een alleen segghe ick / die
Christus. waerachtich Gode en mensche is / de welcke

na sijne Goddeliche nature van eender
seluigher substantie met den vader is / ende
desghelijcx met ons van eender selue sub-
stantie na sijn menscheliche nature / en ons

Heb. 4. 15. in allen dinghen ghelijcx / wtghenomen de
sonde. Want ghelijcx als wy verulbecken

Heeten. de ketterije van Nestorius / die van eenen
Christo twee maecte / schrijvende doo? soda-
nich middel die eenicheyt sijns persoons :
so veruloecken wy oock grotelich de rotfla-
miche en onnatuerliche ketterije van Eu-
tyches / der Monothetice / ofte Monophy-
siten / die daer gantschelich de eyghenschap
des menschelicher naturen ons heeren Je-
su Christi te niet doen.

De Godde Wy en leeren dan in gheender manieren
liche natu- dat de Goddeliche nature in Christo ghele-
re Christi den heeft / ofte dat Christus noch in de we-
en heeft met relt is na sijn menscheliche nature / ende dat
gheleden / sy daer om ouer al is. Want wy en gheloo-
en die men- uen noch en leeren niet dat de waerheyt des
scheliche en lichaems Christi te niet ghedaen is na dat
is niet al : hy gheglorificeert is / ofte dat sy Goddelich
om ofte o- ghemaect gheweest is / ia also dat sy de ey-
ger al. ghendommen / so veel het lichaem ende de
siel aengaet verdoren heeft / versende ghee-
liche in eenen Goddeliche nature verandert /

ende

ende datter also allenlicke rene substantie
 in Christo gheuonden soude worden. Daer-
 om en kinnen wy niet voor goet / noch en
 ontfangen geen sijn die botte subtilheden
 die daer onclaer ende doncker zijn / ende te-
 ghen malcanderen stryden / van Swenck-
 feldius ende der ghelicken : ende en zijn in
 gheene sake Swenckfeldianen. Wy ghe-
 loouen oec dat onse Heere Iesus Christus
 warachtelicken ghelede heeft / ende dat hy
 om onsent wille inden vleessche ghestouen
 is / als S. Petter seyt. Wy houden oock die
 wtfaunighe / ende dulle Godloosicheyt der
 Jacobiten / ende van alle Turckē vervloect
 te wesen / die daer het liden onses Heeren
 Iesu Christi veruloecken. Hier en tusschen
 wij en versaken niet / achtervolghende de
 woordē van S. Paulus / dat de Heere der
 glozen voor ons niet ghecruyst en is ghe-
 weest. Ghemerct dat wy Godtsalichlick
 ende met grooter reuerencien ontfanghen
 die ghemenschap der eyghendommen die
 wt de Schriften ghenomen is / ende die
 alle oude leeraers altijts gebayct hebben /
 om wt te leggen ende te vereenighen die
 plaetsen der Schriften / die anders tegen
 malcanderen scheenen te stryden.

Wy gheloouen ende leeren / dat de selue Iesus
 Iesus Christus onse Heere vanden dooden
 verreesen is in het waerachtich ende selde
 vleesch

Secten.

Christus
 heeft waer-
 achtelic ge-
 leden.

1. Pet. 4. 1.

1. Cor. 2. 8.

Daer is eē
 ghemee-
 nschap der
 eyghendom-
 mē in Chri-
 sto.

Iesus
 Christus
 is waerach-
 telick van

Belijdenisse des Gheloofs

den doo-
den op ghe-
staen.

vleesch waer in dat hy na dat hy ghecruys-
was/ ghestorue is: ende dat hy niet en heeft
doen comen een ander vleesch door het ge-
ne dat begraven was/ noch dat hy gheen
Gheest in de plaetse van zijn vleesch ghe-
nomē en heeft/maer dat hi altdus zijn waer
achtich vleesch behouden heeft. Daerom
warneer de discipulen meynden dat sy den
Gheest des Heere sagen/ so toonde hy hen
zijn handen ende voeten/ die mer de teekē-
nen der naghelen/ en van syne wonden ghe-
teekent waren/ hen segghende/ Siet mijn
handē/ mijn voete/ want ic bent selue. Tast
my/ ende siet/ want en gheest en heeft noch
vleesch noch beenderen/ gelijk ghy siet dat
ick hebbe.

Christus
is waerach-
telick inden
hemel ghe-
clommen.

Wij gheloooven oock dat onse Heere Je-
sus Christus in dit selde zijn vleesch op-
ghewaren is/ bouen alle sielicke hemelen /
in den oppersten hemel/ alwaer dat God
met synen ghelucsaligen is/ an de rechter-
hant Godts des Vaders. Welcke rechter-
hant / hoewel datse een ghelucke ghemein-
schap der glorien en maetsceyt betekent /
so is het nochtans datse oock aenghemer-
ende verstaen wordt van een seker plaetse /
waer van dat de Heere in den Evangelie
speliende/ seyt/ dat hy gaen sal/ ende den sy-
nen een plaetse bereyden. Ende S. Peter
d'apostel seyt ooc/ dat de hemel moet Chri-
stum

Joā. 14. 3.
Act. 2. 21.

stun ontfanghen tot der tijt dat het al weder opgherechte werde. Voorts/ hy sal selſe wt den heimel wedercomen om te oordeelen/wanneer dat alle boosheyt in de werelt Dan. 12. overuloepen sal / ende dat Antichrist de waerachtighe Godtsalicheyt veruult hebende / salt al met Afgoderijen ende Godtloosicheyt veruult hebben / ende de Kercke met vier ende sweert wzedelich verwoest hebben.

Als dan sal onse Heere Iesus Christus weder comen/om de syne salich te maken/ om den Antichrist door synen toecomst neder te worpen ende te vernielen / ende om te oordelen de leuenden ende de dooden. Want de dooden sullen verrisen / ende de Act. 17. 31. ghene die tot dien daghe (die allen creatu- 1 thes. 4. 17 ren onbekent is / Marc. 13. 32.) noch leuendich gheuonden sullen worden / die sullen in een punct des tijts / ende in een oogheneblich verandert worden : ende dan sullen alle die ghelooighe opghenomen 1 Cor. 5. 51 worden in de wolcken den Heere te ghemoeete in de lucht / om ewighelicken met hem in de Hemelsche plaetsen te leuen. Daer en teghen / die onghelooighe ende boose menschen sullen met alle die Duy- mat. 25. 46 uelen neder gaen in der hellen / in het ewighe vier / sonder eenighe hope dat sy wt die grouwelycke pijnen / ende die

toe-

Belydenisse des Gheloofs.

Secten.

topmenten/ verlost souden mogen werden.
 So verworpen wy dan alle de ghene die
 daer de waerachtighe verrijfennisse des
 vleeschs verloochenen: ofte die daer met
 Jan van Jerusalem (teghen den welckē dat
 S. Hieronymus gheschreuen heeft) niet en
 gheloouē tgene dat ons de Schrijfture van
 de gheglorificeerde lichamen leert. Desghe-
 lijcx verwerpen wy oock alle de ghene die
 daer gheloouen dat de Duyuelen ende die
 boose menschen eens salich gemaect sullen
 worden / ende dat daer eens een eynde van
 haer tormenten wesen sal: want de Heere
 heeft claerlick ghesproken / dat haer vier
 nemmermeer wtghebluft en sal worden/ en
 dat haren woym nemmermeer steruen en
 sal. Voorder verworpen wy die droomē der
 Joden / te weten / dat daer gulde ende tri-
 umphanteliche tijde wesen sullen in de we-
 relt voor den grootē ende laetsten dach des
 Heeren: ende dat alle de Godtoesende /
 hebbende allen haren vyanden tot onder-
 werpinghe ghebracht/ alle die Coninckrijc-
 ken des eertrijcx besitten sullen. Want die
 Euangelische waerheyt/ Math. 24. en 25.
 Item Luce 18. ende die Apostolische leere
 2. Thessal. 2. ende 2. Timoth. 3. en 4. Capit.
 die leert ons wel wat anders.

De vrucht
 des doots
 en der ber-

Hier beneuen heeft onse Heere Iesus
 Christus door zijn steruen ende lyden (ghe-
 lijck

lijck oock door alles dat hy voor ons ghe-
 daen ende gheleden heeft van synen mensch-
 werdinghe af) allen gheloouighen met
 den hemelsche Vader versoent / heeftse van
 haer sonden ghereynicht / heeft de Doot
 ontwapent / de helle vermorzelt / ende alle
 verdoemenisse te niet ghebracht. Eynde-
 lich / door die opstandinghe vā de dooden /
 heeft hy ons het leuen / ende de onsterffelij-
 cheyt weder ghebracht ende geleuert. Want
 hy is oock onse gherechticheyt / ons leuen /
 ende onse opstandinghe : ende om cozt te
 maken / hy is de volheyt en volmaetheyt /
 de salicheyt / ende die oueruloedichste ghe-
 noechsaemheyt alder menschen die in hem
 gheloouen : want d'apostel seyt / Dat het
 een welbehaghen des Vaders gheweest is /
 dat alle volheyt in hem woonde / ende dat
 wy in hem volmaect mochten wesen. rōscuisse
Christi.
Rom. 4. 10
1. Cor. 1.
Joan. 11.

Wy leeren oock ende gheloouen / dat de
 selfde Iesus Christus onse Heere / die eeni-
 ghe ende ewighe salichmaker des men-
 schelicken gheslachts is : inden welcken dat
 salich ghemaect zijn gheweest alle de ghe-
 ne die voor de Wet / onder de Wet / ende
 onder de Euangelie salicheyt vercreghen
 hebben : ghelickertwils oock sullen doen
 alle de ghene die daer noch tot des werelts
 eynde toe salich worden sullen. Want de
 Heere heeft ons selue in den Euangelie ge-
 seyt / Iesus
Christus
is die eeni-
ge salichma-
ker des we-
relts / en de
waerachtighe
Messias
diemen ver-
wachtde.

Belijdenisse des Gbeloofs

- Joan. 10.** seyt / De ghene die niet dooz de dore in en gaet in de schacpstal / maer dooz ander weghen daer in comt / die is een dief ende moorder. Ick ben de dore der schapen. En op een ander plaetse inden seluen Euangelie / Abraham heeft mijnen dach ghesien / ende heeft hem verheucht. Ende d' Apostel
- Act. 4. 10.** **15.** S. Peter Daer en is gheen salichcyt in niemant anders / dan in Iesu Christo / ende daer en is onder den hemel den menschen gheen ander naem ghegheuen / waer door dat wy salich moeten worden. Aldus ghe-loouen wy dan / also wel salich te worden dooz de ghenade onses Vterren Iesu Christi / als ons Voorvaders ghedaen hebben.
- 1. cor. 10. 3.** Want S. Pauwels seyt / dat alle onse Vaders eene selfde gheestelicke spijse gheghe-ten / ende van eenen gheestelicken dranch ghedroncken hebben / ende dat sy gedroncken hebben wt de gheestelicke steen die hen nauolchde : nu den steen was Christus.
- 2. pet. 1. 8.** Dacrom so lesen wy oock dat S. Jan seyt de / dat Christus het Lammeken was / dat vanden beghinne des werelts aen hadde gheslacht gheweest : oock so betuycht S.
- Joan. 1. 29.** Jan de Dooper / dat Christus het Lamme-ken Godts is / dwelck de sonden des werelts wechneemt. So hebben wy dan goet recht daer toe / dat wij belijden en met vol-
- ken

ken monde prediken / dat Iesus Christus de
 enighe verlosser ende Salichmaker des
 werelts is / onse Coninc / ende opperste
 Priester / die wacachtighe Messias / en-
 de die gheseghende heylighe / diemen soo
 langhe ende soo seer verwacht hadde : de
 welcke hebbende eertyds voor ooghen ghe-
 stelt ende beloofd gheveest / soo wel door
 de figuren des Oets / als door alle die
 Propheten heeft ten laetsten tot ons van
 Godt ghesonden gheweest / op dat wy niet
 meer vermant anders verwachten en sou-
 den. Daerom en ghebreect ons nu anders
 niet niet / dan dat wy alle te samen den
 Heere Iesu Christo de ere gheuen / ende
 hi hem ghelouen ; cortelick / dat wy / ver-
 achtende ende verworpene alle ander
 nuttighen ende hulpen / ons seluen aen hem
 houden / ende dat wy op hem alleen ru-
 sten. Want sulche menschen zijn van de
 ghenade Godts afghewallen / ende Chri-
 stus en baet hen niet / die haer salicheyt in Gal. 5.4.
 enighe ander dinghen / dan in Iesu Christo
 alleen soeken.

Eradelicken / om in dese materie vele wij ontfan-
 dinghen met weynighe woorden tot te spre- ghe de vier
 ken / wy ghelouen van reynder herten en Symbolen
 beyden wy sijn met den monde ende ghe- der Conci-
 heel.

Belijdenisse des Gheloofs

heel opentlycken/ alles wat by de heylighe
Schrifturen verclaert staet/ aengaende het
secreet der menschwerdinghe ons Heeren
Jesu Christi/ en wat begrepen is in de Sym
bolen en spreucken van die vier eerste ende
excellenste Concilien/ ghehouden te Nicen/
Constantinopolen/ Ephesen/ ende te Chal
cedonien/ misgaders dat dit Symbol van
Athanasius/ ende andere diergelycke Sym
bolen verhaelt wort/ ende verwoopen alles
wat daer teghen staet. Om tot beslytting
sche te comen/ wij behouden het Christo
lyck/ wat achtig/ ende alghemeyn gheloofs
ingeschende ende volcomen/ wescende wel
versekerd/ dat in de voursede Symbolen
niet en staet/ oft hier en come wel met het
woort Gods gure en/ en oock profytich se
tot eene supere verclaringe des geloofs.

Het twelffle Capittel

Van de wet Gods.

De wet
Godts die
declaert ons
den wille
Godts.
Rom. 2. 1

Wy leeren/ dat ons God syn wille
deur de wet verclaert heeft/ en wat
hy wil dat wij doen ende laten sul
len/ wat dat goet en recht is/ ende wat dat
quaet ende onrecht is. Wij behouden dat
syn Wet goet ende heyligh is. Ende dat sy
eerselyck met den vinger Gods in de her
ten

ten der menschen gheschreuen is ghewoest/
ghenaemt zünde de Wet der naturen: ende
dat sy na der hant deure den seluigen vinger
inghegrauen in de twee tafelen vā Moyses/
en noch breeder wtgeleyt gewoest is in zijn
boecken. Nu om wat clareheyt daer toe te
brengen soo deelen wij die Wet ten eersten
inde Wet der manieren/ die daer begrepen
staet in de tien geboden/ die in twee tafelen
te samen ghestelt zijn/ ende dese wordt in de
boecken van Moyses wtgeleyt: ten tweedē/
in de Wet der Ceremonien/ die daer spreect
van de ceremonien ende den wtwendighen
Godelienst: ten derde/ in de Wet der rech-
ten/ die daer handelt vā tgene dat de stads-
regeringe oft de huysegeringe aengaet.

Wij geloouen dat ons deure dese Wet dē
geheelen wille Gods volcomelyc verclaert
is/ soo vele de geboden belangt die daer tot
alle de deelen des leuens noodich zijn. Wāt
anders en soude God niet verbodē hebben
yet daer by oft van te doen: en en soude ooc
niet gheboden hebben/opzichthelyken daer
in te wandelen/ sonder aen der stricker noch
rechter hant te wischen.

Wij leeren ooc dat dese Wet dē mensche
niet gegeue en is gewoest/op dat sy deure de
onderhoudinge der seluer gerechtverdict
souden worden: maer veel meer dat sy ons
onse swachheit/sonden/ende verdoemenisse/

De wet vā
Moyses is
in twee ta-
felen begre-
pen.

De wet is
geheel vol-
maect.

Deut. 4
ende. 12

waerō dat
de wet ghe-
geuen is
ghewoest.

ontdecken/ en gelijck als met eenen vintge
wysen soude: en dat wi alsdan ons geheel
mistrouwende op alle onse crachte ons sel-
uen deur tgelooue tot Iesum Christusum hee-
ren soudent. Want d'apostel seyt clarelyck/
dat de Wet toornie werct/ ende dat deur de
Wet de bekentnisse der sonden comt. En
tot den Galatru/ Dat indyden de Wet ghe-
gheuen ware om leuendich te comen make/
soo ware waerachtlyck de rechtweerdicheit
deur de Wet: maer de Schrifture (ti weten
de Wer) heeft het al onder de sonde besiotē/
om dat de belofte allen den geloouigē deur
het gelooue Iesu Christi ghegheuen soude
wordē. Deur sulc heeft de Wet onsen leyts-
man gheweest om tot Christusum te comen/
op dat wi deur tgelooue ghe rechtverdict
mochten wesen. En het is in der waerheyt
also/ dat gheen vleesch oyt de Wet Godes
coft oft noch can volbrēnghe/ ouermits de
swachheit die altijts aen onsen vleesch gebon-
den is/ en dāc inne woonachtich is tot den
laersten aessem toe. Daerom so spreect d'ap-
ostel wederō/ Tgene dat d' Wet onmogel-
yck was/ want sy deur tvleesch cranck was/
dat heeft God gedaen/ gesonden hebbende
synen Sone/ den sondigen vleesche ghelijck
gemaect. Hierom is Iesus Christus de vol-
brēnginge des Wets/ en onse vervullingē:
de welcke gelijckertwijs dat hy de vervloec-
kinge

Rom. 4. 15

ch. 3. 20

Gal. 3. 21

Het vleesch
en can de
wet niet
volbrēngē.

Rom. 8. 3

R. u. 10. 4

kinge des wets te niet gedaē heeft/ hebben
hem seluen veur ons een veroloeckinge ghe Gal. 3. 13
maect: also ooc na dyen dat hyse volbrachte
heeft/so maect hy ons syne vervullingē ghe
meyn/ wannē dat ons syne gerechticheyt
en ghehoor/saemheyt toe gherekent wordt.

So is ons dan de Wet Gods afgenomen hoe berrede
so veel als dit punct belangt/so datse os nu wet Gods
niet meer verdoemē/ noch dē toome Gods ons afghe=
in ons voortbrēngē en can/want wij en sijn bracht is.
niet meer onder de wet/maer onder de ghe Rom. 6. 14
nade. Dat meer is/ Iesus Christus heeft alle
de figuren des wets volbracht. Daerō so sijn
de schaduwen veur de comste des lichaems
vordwenen/ op dat wij nu de warheit en alle
volheyt in Christo besittē mogen. Des niet
te min/so en verwopen noch en verontwer
digen wij de wet niet. Want wij moetē des
Heerē woordē gedachtich wesen/ die tot os
seyt/ Dat hi niet geromē en is om de wet en Mat. 5
de Prophetē te niet te doen/maer om die te
volbrēngē. Desgelyc wij wetē/ dat veur de
wet alle sorten van druchdē en gebreken os
claclyc veurgestelt sijn. Wij wetē ooc/ dat
de schyfture des wets dē Kercken nut is/ als
sy veur het Euangelie wtgeleyt wordt: om
welcker oorsaken wille men en behoort die
niet wt dē Kerckē te dzyuen/ om niet gelesē
te wordē. Want hoewel dat Moyses aenge
sicht niet een deefel bedect was/so verclaert 2. cor. 3. 14

Belydenisse des Gheloofs

ons nochtans d'Apostel dat tselue dersel o's
deur Christusum w'chgenomē en te niet ghe
maect is. Wy verworpen dan alles wat so
wel de nieuwe als de oude Ketters teghen
de Wet Godts geleert hebben.

Het derriensle Capittel.

Van het Euangelie Jesu Christi; item van
die beloften des Gheests/en van de Letter.

De vaders heb
ben de be-
loften des
Euange-
lijs gehad
Joan. 1. 17

Dit Euangelie wordt tegen de Wet
gesteld: want de Wet werct toorne/
en vercondicht de verbloekinghe:
maer dat Euangelie predict ons genade en
seggheninge. En doch soo syt ons S. Jan/
dat de Wet deur Moen ghegheuen is ghe
weest/maer dat de ghenade ende die waer-
heyt verscheuen is deur Iesum Christusum.
Niet te min het is geheel seker/ dat de ghe-
ne die veur en onder de Wet gheweest heb-
ben/niet gheheel vanden Euangelie afghe-
slooten gheweest en zijn/want sy hebben
clare en merckelyke Euangelische belofte
gehad: geluck als dese zijn/ Der vrouwen
saet sal de serpente het hooft verbraken. En/
In v saet sullen alle voelen ghesegent wor-
den. Item: De scepter en sal van Iuda niet
phenomen worden tot dat Silo come.
Item: Ick sal eenen Propheet wt het mid-
del vwer broederen vermecken.

Dobbelt
beloften.

Wij bekennen wi/ dat de oude Vaders
wee soorten van beloften gheladi hebben/
ghe

ghelick als wi oock noch hebben. Want de eene waren van tegenwoordige oft eertſche dingen/ gelijk de beloften van het land van Chanaan/ en vā victorien/ en (die noch hedenodaechs blyuen) van het daghelyc broot. Die ander beloften waren op d'e tūt/ gelijcke nu noch zyn/ van hemelſche en ewighe dinghen/ te weten/ van de godlycke ghenade/ van de vergheuinge der ſonden/ en van het ewige leuen deur het ghelooue in Ieſum Chriſtum. Voorts/ de oude Vaders en hebben niet alleen die wtwendighe oft eertſche beloften gehad/ maer oock die geestelycke en hemelſche in Chriſto. Want S. Peter ſeyt/ dat de Prophetē die ghepropheteert hebben van de toecommende ghenade/ onderzocht ende nerſtelyck onderſocht hebben van de ſalicheyt die ons deur Ieſum Chriſtum beloest was. Waerā dat d'Apſtel S. Pauwels ſeyt/ dat het Euangelie Gods te voren deur de Propheten in de heplige ſchrift beloest was. Hier wt blycket/ dat de Oude Vaders niet geheel vande ganschen Euangelie afgeweert en waren.

En niet te min/ hoewel dat onſe Vaders op ſulcker voegen het Euangelie in de ſchriften der Propheten ghedadē hebben/ waer deur dat sy in Ieſu Chriſto ſalicheyt deur het gelooue vercreghen hebben: ſoo is het nochtans alſo/ dat dit woort Euangelie ey-

Doude Vaders en hebben niet alſe leē vlesſche lycke/ maer ooc geestelike beloften gehad.
1. Pet. 1. 10

Rom. 1. 2

wat twoozt Euangelie eygentlyck beteekent.

Belijdenisse des Gheboofs

gentlyc dese byde en gelucksalige bootſchapp
beteekent/waer deur dat inden eerſten vā
S. Jan den Dooper/ende daer na van Ieſu
Chriſto/ten derden van d'Apſtolen en haer
navolgers/d werelt ghepredict is geweest/
dat God de belofte/die daer vā dē beginne
des werelts gedaen was/volbracht/en den
menſchē geſonden hadde: oft om tſelue be-
ter wt te ſpreken/ſyuen eenighen Sone/en
in hem die verſoeninge met den Vader/die
vergheninge der ſondē/alle volheyt/en het
ewige leuen geſchonckē hadde. Alſo dan/
de hiſtorie die by de vier Euangeliften be-
ſchreuen is/de welke ons verclaert en wt-
leyt/op wat maniere dat deſe dinghen van
Chriſto gedaen en volbracht geweest zijn:
item/wat Chriſtus geleert en gedaen heeft/
ende dat alle die in hem gheloouen/alle vol-
maectheyt ende volheyt in hem vinden/die
woyt om goede redene Euāgelie genacmt.
Item/die predikingen en Apſtoliſche ſchriſ-
ten/waer deur dat d'Apſtolen ons vercla-
ren/hoe dat de Sone ōs vanden Vader ghe-
gheue is geweest/en in hem alles wat onſe
ſalicheyt en het ewighe leuen aengaet/die
mogen eygentlicken Euangelifche leeringē
genoemt wordē: ia alſo dat indyē dat ſy wa-
rachlich en ſuyuer is/ſulckē heerlichē naem
doch dedendaerhs niet en behoort te vlieſen.

De ſelue predikingen des Euangelys woort

Eoc van de Apostel Gheest en Bedieninge
 des gheests genaemt: om datse vol vā crach-
 ten is/ en deur tgeloooue in onsen ooren/ oft
 lieuer in de herten der geloouigen deur de
 verlichtinge des heyligē Gheesta leuendich
 en crachtich gemaect wort. Want de Letter
 die tegen den heyligen Gheest somtijts ghe-
 stelt wort/ die berekent wel alles wat wo-
 wendich is/ maer in sonderheit de leere des
 wets: de welcke sonder Gheest en tgeloooue
 toorne werct/ en de sonde ontfleect inde her-
 ten der ghenen die niet en geloouen met een
 warachtich en leuendich ghelooof. Daerom
 isse oock vanden Apostel Bedieninghe des
 doots ghenamt. Want hier op moeten
 wy bringē dat d'Apostel seyt/ De Letter staet
 doot/ maer de Gheest maect leuendich. Dru-
 waer de valsche Apostelen hebbē een bedor-
 uen Euangelie gepredict/ vermengende de
 Wet daer mede onder/ recht oft ons Iesus
 Christus niet en conde sonder de wet salich
 maken. Gelijck die Hebioniten deden/ die
 haer afcomst vā Hebion hebben: en die Sa-
 zareen/ diemen eertijts plach te noemē. Sa-
 neiten: welcke Betterers alle te samen dat wij
 verworpen/ en prediken het Euangelie sup-
 uerlych/ lerende dat de geloouige deur den
 Gheest alleen/ en niet deur de wet gerecht-
 verdicht wordē: dwelc wij harst int tractaet
 der rechtvermakinge breed welleggē sullen.

Van den
 Gheest ende
 vā de letter

Seeten.

Belijdenisse des Gheloofs

Die leere des Euan-
gelys en is
gheen nieu-
we / maer
die alder-
outste leere

Voorts / hoe wel dat die leerringhe des
Euangelys te rekenen by de leerringhe des
Wets / ghelijckse van de Pharizeen gehan-
delt was / schein een nieuwe leeringe te we-
sen / soo die van Christo ghepredict werde /
tghene dat Jeremias voch van het nieuwe
Testamēt gepropheteert heeft: niet temin-
sy was inder waerheyt niet alleendich een
oude leere / maer die alderoutste bouen alle
leeringen des werelts / ende ist noch op de-
sen dach / hoe wel datse de ghene die den
Paus aenhanghen / nieuwe noemen / ist dat
men die wil by de hare ghelijcken. Want
Godt heeft van alle ewichheyt an voorge-
nommen ende voorgeghe schiet de werelt door
Christum salich te maken / ende heeft dese
syne voorszbeschikkinghe / en ewighen raet /
der werelt door het Euangelie verclaert.

1. Tim. 1. 9

Waer tot dat claerliken bliet / dat die he-
ligie ende de leere des Euangeliums / onder
alle die ghewerest hebben / zijn / ende sullen
wesen / de alderoutste is. So ist den dat wi
seggen / dat die menschen al te viley nuch-
ken dwalen / en propoosten voortbrenghen
die den ewighen raet Godts niet en betra-
men / die daer de heiligie ende Euangelische
leere / een nieu ghewonden leere noemen / en
ren gheloof teit inlassen van dertich iaren.
Teghen den welcken datmen wel te passe
mach brengen tghene dat Jesaias spreect /
Wee

Wee den ghenen die het boose goet / ende Icf. 5. 29
het goede boos herten : die van duyfterau-
se licht / ende van licht duyfternisse maken :
die van tsuere soet / ende van tsoete suet
maecken.

Het veertienste Capittel.

Wande boete ende bekeeringhe des
menschen.

DEt Euangelie brengt altijts de lee- Lu. 24. 47
re vander boeten mede. Want de
Heere seyt inden Euangelie / men
moet allen volcken in mijnen naem boete
ende verghenighe der sonden prediken.
Nu so wort by de Goete verstaen een bete- wat peni-
ringhe des sins / ende vernieuwinghe des tencie ofte
herten des sondaers / die in hem door den bekeeringe
heylighen Gheest / by middel des woorts te seggē is.
Godes gheschapen wort / ende is van hem
door een waerachtich gheloof ontfanghen :
door welcke beteringe des sins ofte bekee-
ringhe / de sondaer bekenende sijn crffelic-
ke bedoruenheyt / mitsgaders alle syne son-
den / waer van dat het woort Godes hem
ouerwonnen hout / ende schuldich maect /
in zijn herte een groote droefheyt gheuoelt /
ende heeft daer een misnagen in van ernste
ende moet / ende daerom en sucht hy niet al-
leenlick voor Godt / ende belijde se vrylick

E u

met

Belijdenisse des Gheloofs

met schacinte / maer comt oock ende vrees
vloectse met een groot leetwesen / dencken
de ende arbeydende om hem te beteren / en
hem seluen met oprechte meyninghe / tot
een ewighe onnosselheyt en duechde te be-
gheuen / om hem daer in allen den ouerblij-
uenden tijt zijns leuens te oeffenen . Dit is
dan de waerachtighe penitentie ofte boete /
te weten / een oprechte ende supuere beliec-
ringhe tot Godt / en tot alles wat dat goet
is / waer in de datmen hem seluen socht-
suldelicken van de Duyuel en alle quaet af-
keert. Maer wy seggen wtdruckelickē dat
dese penitencie een enckel gaue Godts is /
ende niet een werck dat wt onse crachten
voortcomt. Want d'apostel gebiet / dat een
ghetrouwe dienaar den ghenē die de waer-
heyt wederstaen / neerstelick onderwijsen
sal / om te besoecken of Godt teenigher tij-
de hen boete gaue de waerheit te bekennē.

Penitencie
is een be-
keeringhe
tot Godt.

De penitē-
tie is eē ga-
ue Godts.

2. tim. 2. 25.

Die beron-
we der son-
den heeft /
die is in hē
seluen droe-
uich om dat
hy gheson-
dicht heeft.

Voorts / die Euangelissche sonderse / die
met hare tranen de voeten des Heeren af-
wiesch / ende S. Peter bitterlick beschrey-
dende dat hy synē Meester verdochent had
de / die geuen ons opentlick te kennien / hoe-
danich dat het herte des boetueerdigē men-
sche wesen moet / die daer bitterlick beweent
en met ernste en moet de sonden die hy be-
dreuen heeft verulzeckt. Daer beneuen / de
verlozen Sone / en de Tollenaar die in den
Euangelio

Euangelie vermaent staen/waermeer dat sy
 met den Pharizeen in ghelijckenisse ghe- **Lnc. 7. 37.**
 stelt worden/die wy sen ons een gheheel be-
 quame forme en maniere / om Godt onse
 sonden te belijden. De verloren Sone sprac / **Hy belijde**
 Mij n vader / ick hebbe ghesondiche inden **syne sonde.**
 hemel en teghens v: ende en ben niet weer-
 dich/dat ick meer v sone ghenacnt werde/
 maect my gelijk een van uwe huerlingen.
 Die Tollenaar niet dozuende de oogē tē he-
 melwaert ophesse / en op zijn borste staede/
 riep / O Godt werst mijn arm sondaer ge-
 nadich. Nu en twiiselen wy niet of Godt en
 heeftse in syner genaden ontfangen. Want
 d'apostel S. Iā seit ons/ dat hy so verre als
 wy onse sondē belijde/getrou en rechtuer- **1. Ioan. 1.**
 dich is om ons onse sondē te vergeuen/ en vā
 alle ongerechtigheit te supuerē: maer ist dat
 wy seggē dat wy geē sonde en hebbē/so be-
 liegē wy hē/ en zijn woozt en is in ons niet.

Wij geloouen/dat de vrye en wettelijche **Van der**
 belijdenisse die voor Godt alleen ghedaen **biechte/ en**
 wert/ het sy int heymelich risschē Godt en **Priesterlic**
 die sondaer/ het sy int openbaer inden tem- **ke absolu-**
 pel / alwaer die ghemeyne belijdenisse der **cie.**
 sonden gheschiet/ ghenoech is: ende dat het
 niet noodich en is/ om vergeuinge der son-
 den te vercrighen/ datinnen hem eenen
 Paepē biecht/ mompelende in sijn oore/op
 dat men also door de oplegglinge zijnder
 handen

Belijdenisse des Gheloofs

Psal. 32.

Math. 6.

Jac. 5. 16.

handen absolucie verwerue. Want daer en
wozt in de heylige Schrifsturen eenich noch
ghebodt noch exempel sulcker belidinghe
gheuondē. Dauid betuycht dat hy zyn son-
de Gode te kennen ghegheuen heeft / ende
dat hy zyn ongherechtigheyt vooz hem niet
verbozgen en heeft. Maer / seyt hy / ich heb-
be gesproken / Ic sal mijn ongherechtigheyt
teghen my seluen den Heere beliden : ende
ghy hebt mi haestelic de schult mijns son-
de vergheuen. Wanneer ooc dat ons de Hee-
re leerde bidden / ende onse sonden te belij-
den / so seyde hy / Ghy sult also bidden / On-
se Vader die in de Hemelen zyt / vergheest
ons onse schudden / ghelick wy oock onse
schuldenaren vergheuen. So is het dan noo-
dich dat wy onse sonden vooz Gode onsen
Vader beliden / en dat wi ons verdraghen
met onsen naesten / indien wy teghens hem
misdaen hebben. Van dese maniere der be-
lijdenisse spreekt S. Jacob in synen alghe-
meynen brief / segghende / Belijdt malcan-
deren uwē misdadē. Voorder / wy en bevin-
dent niet dan seer goet te wesen / is dat sake
dat yemant dooz het pack zinder sonden /
ende met groote ende periculose acmech-
tinghen verdruet zinde / raet vraecht / on-
derrwijsinghe ende bysondere vertroostinghe
soect / het sy van den dienaar der Ghe-
meenten / ofte van eenich ander broeder die
hem

hem in de Wet Godts verstaet. Ghelijc-
kerwijs dat wy oock grootelich voor goet
houden die ghemeyne ende openbare belij-
denisse der sonden/ diemen inden tempel in
de heylighe vergaderinghe doet/ waer van
dat wy te voren vermaent hebbē/ want die
comt niet de heylighe Schryfturen ouer een.

So veel als de Notelen des Coninck-
rijcks Godts aengaet/ die den Apostelen
vanden Heere ghegheuen zijn: daer zijn ve-
le menschen die na haere beliefte vrende
dinghen daer van clappen/ ia comen oock
so verre/ dat sy van dese Notelen/ swerden/
lancen/ en sceptren sineden: item croonen
niet eenen vollen macht/ niet allenlicken
ouer groote Coninckrijckē/ maer dat meer
is/ ouer siel ende lichaem. Maer wy gheuen
rechtelick van sulcke dinghen een oordeel
na het woort des Heeren/ ende seggen/ dat
alle dienaers die wettelicken gecroepē zijn/
hebben ende oeffenen die Notelen ofte haer
ghebruick/ als sy het Euangelie vercondi-
ghen: dat is te segghen/ so dick en menich-
mael als sy haer volck/ dwelick hen belast
is/ leeren/ vermaeren/ vertroosten/ straffen/
ende eyndelick onder die Kerckelicke straf-
se behouden. Want also openen sy den ge-
hoorsamen het Coninckrijck der Hemelen/
en sluyten den wederspannigen. Nu heeft
de Heere dese Notelē den Apostelen beloofst/

Wan die
Notelen des
Coninck-
rijck Gods.

Het Co-
ninckrijcke
Godts op
en toe do.

Matth.

Belijdenisse des Gheloofs

Joan. 10.
Marc. 16.
Luc. 24.

1 Cor. 5. 18

Die bedie-
ninghe der
verfoenin-
ghe.

Die die-
nars ver-
gheuen de
sonden.

Luc. 11. 52

Die bedie-
ninghe der
sonde ghe-
uen.

Math. 16. en heeftse hem gegeue / als hy die
sendt en gebiet het Euāgelie de gātsche we-
relt door te predikē / en de sondē te vgruen.
Die Apostel seyt ooc dat de Heere den Die-
nare eē bedieninge der verfoeninge gegeue
heeft: en terstōt daer na beduit hi hordanich
sy is / noemende haer het woort oft die leere
der vsoeninge . En noch daerder wtleggen
zijn seggē / stelt hy daer by / dat de dienaers
Christi / ambassa deurs wt dē naem Christi
zijn / gelijc of Godt selfs door zijn dienaers
de menschen vmaende om haer met Godte
te verfoenē / namelic / door de gehoorsaeheit
des geloofs. De dienaers gebuyckē dan de
stotelen / wanneer sy ons tot geloof en vorte
vmanē: dit is ooc het middel waer door si de
sondaers met Godt verfoenē / de sondē ver-
geue / en het Conincric der hemelē openē /
om de gelouigē daer in te brenghē. En hier-
uue so zijn sy grootelic verscheidē van de ge-
ne / daer de Heer in d'Euangelie vā spreect /
Wee v ghi Schriftgheleerdē / die den stotel
der wetenschap wech genomē hebt : ghi en
zint daer selue niet in gegae / en dat meer is /
ghi hebt verhindert dē genē die daer ingae
wildē. Daerom so ghebuyckē de dienaers
d'afsolucie gelijc alst behoort / wāneer si het
Euangelie Iesu Christi / mitsgaders de ver-
geuinge der sondē in synē naem predikē / de
welcke allen gelouigē ooc belooft is / gelijck
sy ooc

sy ooc in hē gedoopt zyn : en so volcht daer
na dat de vgeuinge der sondē eenen yegelic
hē bysonderlic toecoint. Hierom en meynē
wy niet / dat dese absolucie meer crachts en
machts heeft / wāneerse in het ooz gemom-
pelt wort / en de hant den genē die hē bieche
op het hooft ghelept wort. Niet te min / wy
segge dat de vergeuinge der sondē / die ons
dooz het bloet Iesu Christi gegeuē is / neer-
stelickē vercoōdicht moet wesen / en eenē yē-
gelicken behoort te vermanen / dat hem die
vergeuinge der sondē toecoint. Vooz / die
Euāgelische exempelē leerē ons / wat neer-
sticheit en vlyticheit die boetueerdige men-
schē in de oeffeninge des nieuwē leuēs / ver-
mielinge des oudē / en scheppinge des nieu-
wē menschs behoort te gebruyckē. Wāt de
Heere sprac tot dē gichtigen die hi genesen
hadde / Gaet / en en sondicht niet meer . Hy
welcke woordē hi niet en vstaet dat de men-
sche sond te sondigē wesen cā / so lange hi in
desen vleesche leeft : maer hi beueelt ons een
wackerheit en sonderlinge sochunuldicheyt
om dooz alle middelē / en namelic / met gebe-
dē vooz Godt te arbejdē / om niet weder te
vallē in de sondē / waer wt hi os bi maniere
vā sprekē / als vandē dodē verweect / en opge-
heue heeft / maer onovercōinlic het vleesch /
de werelt / en den duyuel weder te staē. De
tollenaer Zacheus als hy in genade vandē
Heere ontfangē was / roept indē Euāgelic /

Woe soch-
unldich mē
behoort te
wesen om
ons lenē te
beteren.

Jan. 5. 4.

Luc. 19. 8.

Belijdenisse des Gheloofs

Rom. 6.
12.13

Siet heere/ ick gheue de helfte vā mijn goet
den armen: ende ist dat ick yemant bedro-
ghen oft verongelijct hebbe/ ick gheuet vier
dobbelt weder. Volgende zijn exempel/ soo
prediken wij / dat wederuīnghe/ vernihre-
ticheyt/ ende aelmoessen/ den warachtigen
doetveerdigen noodich zijn: ende vermanē
alle menschen int gheincyn/ volghende die
woorden des Apostels/ ende segghen/ Dat
de sonde in v sterffelyck lichaem niet en re-
gnere/ om haer in syne lusten gehoorsaem
te syne: noch en begheeft ooc iuwe ledē niet
om wapenen der ongerechtigheyt tot sonde
te zijn: maer begheeft v seluē Gode/ als die
tot den dooden leuendich ghemaect sijt/ en
uwe leden om Gode wapenen der gherech-
ticheyt te zijn.

Dwalingē Daeromme soo verworpen wij alle de vi-
leynē redenen der ghenē die de predikingē
des Euangeliums misbruyckende/ seggen/
Het is licht hem tot Godt te bekeeren/ Je-
sus Christus heeft ghenoech ghedaen ende
beacht veur alle de sondē/ De verghēuinge
der sonden is licht / Wacchē soudē dan ons
de sonden conuen letten / ende wat hebben
wij met de boete te doen? Hier en tusschen
leren wij althits/ dat den chanck om tot
Godt te comen veur allen sondaren open
staet/ ende dat hy ontgenomen de sonde te-
ghen den heyligē Gheest/ den ghelouigē
alle

Mar. 3. 29

alle sonden vergheeft. Ter goeder oorsaken
 so verworpen wi dan die Nouatianen ende
 Catharisten/ so wel de oude als de nieuwe. **Secten.**
 Maer veur al verworpen wi de Papistische **Papistische**
 Penitentie/ die den Paus so veel in de borse **aatzen.**
 brengt: en gebuycken soo wel te ghen syne
 Simonie/ als teghen syne Simoniasche af-
 late/ het oordeel welc S. Peter gaf: **Act. 8. 20**
 sy niet v tot verderffnisse/ om dat ghy ghe-
 meynt hebt/ dat de ghawe Gods deur ghele-
 vercrege wort: ghy en hebt noch deel noch
 lot in dese sake/ want v hert en is niet recht
 veur Godt. Wi en houden oock niet veur
 beter de ghene die hen wijsmake/ datse met
 hare voldoeninge haer sonde betalen conne.
Voldoe-
ningen.
 Want wi leeren/ dat Christus alleen deure
 synen doot oft lyden die voldoeninge en ver-
 soeninge veur allen sonden ghewerft is: en **Iesa. 53**
 des niet tegenstaende en houdē wi niet op/
 gelijk wi hier veur geseyt hebbē/ van eenē
 pegelycken de doodi ige des vleeschs te pre-
 diken: nochtān altyt daer by stellende/ dat
 wi God dese beteringhe des leuens niet en
 behooren hoouedichlickē tot een betalinge
 onser sonde veur te stellen/ maer hem die op
 te off. / in alle ootmoedicheyt hem onder-
 danich wese/ gelijc het dē kindere Gods
 betaeint: ia wi sijn schuldich hē die als een
 nieuwe gehoorsamenheyt te presenteren/ en
 dat met danchbaerheyt/ veur de verlossinge

Belijdenisse des Gheloofs
ende volle betalinge/ die wij deur den doot
des Soons Gods vercregen hebben.

Het vijftiensle Capittel.

*Van de swarachtighe rechtverdict-
makinghe der gheloonighen.*

wat twoozt
rechtveer-
dichmaken
beteckent.

Rom. 8. 33

Act. 13. 38

Deut. 25. 1

Iesa. 5. 23

Rechtverdictmakē/ in de disputacie
die d'Apstel daer van maect/ wozt
ghenomen deur quytlaten/ ende de
sonden vergheuen/ van de sonde ende schult
lofmaken/ in ghenade ontfangen/ en recht-
verdich noemen. Want d'Apstel seyt tottē
Romeynen: Godt is die daer rechtverdict
maect/ wie ist die verdoemen sal? Siet hoe
rechtverdict maken en verdoemen tegen
malcanderen gestelt wordē. En in de Acten
der Apostolen seyt d'Apstel/ Deur Christi
is ons de vergeuinge v sonde vercondicht:
en vā alles daer vā ghy niet en condet deur
de Wet Moysis gerechtverdict worden/ so
wie ghelooft/ die wozt deur desen gherecht-
verdicht. Wij lesen oock inde Wet en inde
Propheten: Wanneer daer twist tusschen
eenige is/ ende sy deur tgericht comen/ so
sullen de Richters hen vonnis gheue/ recht-
verdichmakende den rechtverdigen/ en den
quaden verdoemende. En Iesaias seyt tot
desen propooste: Wee den ghenen die om
ghe-

geschickten wille den boosen rechtvaardich
 maken. Nu het is gheheel ghewis/ dat wi
 alle te samen van wegghen der naturen son-
 daers zijn/ en deur den rechterstoel Godts
 van godloosicheyt ouerwonnen staen/ ende
 deur dyen des doots ooc schuldich gemaect
 worden: maer dat wi ooc rechtvaardich ghe-
 maect zijn/ dat is te seggen/ van de sonden/
 en van den doot deur Godt onsen rechter
 vry gemaect: ia deur de ghenade eens Iesu
 Christi alleen/ en niet by eenige verdienste/
 oft eenich aensien van onsen wegen. Want
 wat soudemen clarder comen seggen/ dan
 dat S. Pauwels seyt/ Sij hebben alle ghe-
 sondicht/ en zijn verhindert te comen tot de
 heerlicheyt Godts: maer worden om niet
 gherechtvaardicht wt zunder genaden/ deur
 de vloosinge die in Iesu Christo geschiet is.

wij worden
 deur Iesu
 Christum
 rechtvaardich ghe-
 maect.

Rom. 3. 23

Want Iesus Christus heeft die sonde des
 werelts op synen hals geladen/ en der god-
 lycker gherechticheyt genoegh gedaen. So
 is dan Godt onser sonden ghenadich/ om
 Iesu Christi wille/ die daer geleden heeft en
 weder opghewert is: en hy en rekennt ons
 niet toe/ maer hy rekent de gherechticheyt
 Iesu Christi deur de onse/ by maniere dat
 wi nu niet alleenlycken van onsen sonden
 afgewassche/ gecreynicht/ oft heyligh en zijn/
 maer oock begifticht ende verrijct met de
 gherechticheyt Christi/ en lofremmaect van

De gerechtich-
 tich: wort
 ons toeghe-
 rekent.

2. Cor. 5

Rom. 4

Belydenisse des Gheloofs

De sonden/den doot/ oft verdoemenisse/ en
om een slotreden te maken/ rechtveerdich/
en erfgenamen des ewigen leuens gestelt.
Soo dan/ om eygentlick te spreken/ seggen
wij/ dat ons God alle rechtveerdich maect/
ia rechtveerdich maect om Jesu Christi wil-
len allcenyck/ wanneer hy ons onse sonden
niet toe en rekent/ maect zyn eyghen gerecht-
sichcyt toe schryft.

Wij worde
deur tgheloo-
ue alleen
gherecht-
verdicht.
Rom. 3. 28

Woots/ om dat wij dese rechtveerdichma-
kinge niet deur enige wercken ontfangen/
maer deur tghelooue/ dwelt wij op de berm-
herticheyt Gods/ ende in Jesum Christum
hebben/ soo leeren wij en geloouen niet den
Apostel/ dat de sondaer deur het gelooue in
Christum alleen/ en niet deur de Wet/ noch
deur enige wercken/ gerechtverdicht wort.
Want d'Apostel seyt: Wij besluytē dan/ dat
de mensche gherechtverdicht wort deur het
gelooue/ sonder de wercken des wets. Itē/
So Abraham gherechtverdicht is geweest
deur de wercken/ so mach hy hem roemen/
maer niet deur Godt: want wat seyt de
schryft: Abraham geloofde Godt/ ende het
wert hem gherekent tot rechtverdicheyt.
En wederom: Wt ghenade sijt ghy salich
gheworden deur tghelooue/ en dat niet wt v:
het is Gods ghawe/ niet wt de wercken/ op
dat hem niemant en herome. Na de macl
dan dat het ghelooue Jesum Christum/ die
onse

Genes. 15
Ephes. 2. 8

onſe gherechticheyt is / ontfangt ende ac-
 neemt / ende ſchryuet oock al der ghenaden
 Godts toe / die in Chriſto is : ſoo wordt de
 rechtverdictmakinge tgelooue toegeloo-
 uen / en vernemelicke om Chriſti wille / en
 niet om dat het ons werck is : wat het is een
 ghawe Gods. Nu betoont os de heere wijt
 ende breekt in S. Ian / cap. 6. dat wij Ieſum
 Chriſtum deur tghelooue ontfanghen . op
 welke plaetſe hy het woort Eten deur ghe-
 loouen / en Gheloouen deur eten gebuyct.
 Wat gelijckertwijls als wij al etende de ſpy-
 ſe ontfange / alſo ooc wanneer wij gelooue /
 ſo hebben wij ghemeyſchap met Chriſto.
 Dit is de oorſake waerome dat wij de wel-
 daet der rechtverdictmakinge niet en dee-
 len / om het een deel der ghenade Gods en
 Ieſu Chriſto toe te ſchryuen / en het andere
 deur onſe liefde / wercken / ofte verdienſten te
 houden : maer wij toegheuent en toereke-
 nent al (ſonder yet beſyde te ſtellen) der ghe-
 naden Godts in Chriſto deur het gelooue.
 Dat meer is / onſe liefde noch onſe wercken
 en ſouden Gode niet conuen behagen / ſoo
 ſy van ons noch onrechtverdictich weſende /
 ghedaen waren : daerom is het van noode /
 dat wij rechtverdictich zijn / eer wij lief hebbe /
 ofte rechtverdighe wercken doen conuen.
 Nu zijn wij warachtelycken rechtverdictich
 ghemaeet / gelijck wij geſeyt hebben / deur

wij ontfan-
 gen Chri-
 ſtum deur
 tgelooue.

wij en mo-
 gen de recht-
 verdictma-
 kinge eenſ-
 deels Chri-
 ſto / ofte den
 gelooue / en
 eenſ deels os
 ſeluen met
 toeſchryue.

Belijdenisse des Gheloofs

het gelooue in Christus: ende dat deure de
encliele ghenade Godts/ die ons niet onse
sonden/ maer de gherechticheyt Christi toe
rekent/ ende namelycken het ghelooue in
Christum veur onse gherechticheyt achtet.
Hier bencuen/ d'Apffel doet opentlycken
de liefde wt het gelooue vloeden seggende:
1. Tim. 1.5 Het eynde des gebods is liefde wt reynder
herten/ ende goeder conscientien/ ende on-
gheueynsden ghelooue.

Om des willen spraken wi in dese ma-
terie niet van een gelooue dwelc geueynst/
ydel/ ledich/ oft doot is: maer dat leeft ende
leuendich maect: het welcke/ ghemerct dat
het Christum/ die het leuen is/ ende leuen-
dichmaect/ omhelst/ selfs oock leuendich
is/ ende wordt soodanich deur leuendighe
wercken betoont ende bevonden. Aldus en
strydt S. Jacob niet teghen dese onse leere/
wanneer hy van een ydel en doot ghelooue
spreekt/ waer van hen sommige veroemde:
die nochtans deur het ghelooue den leuen-
dighen Christum binnen haer niet en ghe-
uoelden. Die selue seyt/ dat de wercken
rechtveerdich maken/ sonder teghens den
Apffel te strijden (want anders soude men
hem moeten verworpen) want hy bewijst
dat Abraham deur de wercken zijn leuen-
dich ende rechtveerdichmakende ghelooue
verclaert heeft. Dwelch alle ghelouighe
erde

Een tsame
stellinghe
S. Pau-
wels met
S. Jacob.
Iaco. 2. 24

ende Godtroesende menschen doen/ die
nochtans op gheene van hare wercken/
maer op Iesum Christum alleen vertrou-
wen. Want wederom soo seyt d'Apostel:
Ich leue/ niet ich nu/maer Christus leeft in Gal. 2. 20
my: ende het leuen dat ich nu in desen vlee-
sche leue/ dat leue ich deur het ghelooue des
Soons Gods/ die my lief ghehadte heeft/
ende hem seluen veur my ouerghegheuen
heeft. Ich en make de ghenade Gods niet
te niere: want ist dat de rechtveerdicheyt
deur de Wet comt: soo is dan Christus te
vergheefs ghestouen.

Het sestiensle Capittel.

Van het ghelooue/ van de goede wer-
ken/ ende haren loon/ ende bet-
diensten der menschen.

It Christelich gelooue en is gheen
vermoeden/ oft een wijsmaken der
mensche: maer een vast betrouwen/
een ogetwijffelt en stantvastich medestem-
men d' herten: cortelyck/ een seker aenwee-
den der waerheyt Godts/ die in de heylige
Schrifturen en den Symbol der Apostelen
veurghestelt is: een aenweerden van God
selue/ die het hoogste goet is/ en bysonder-
lycken van de Goddelijcke belofte/ en van
Christo/ die de veruullinghe aller belofte is.

wat tgheloof is.

Belijdenisse des Gheloofs

Het geloof
is een gaue
Godts.

Dit geloof is een enckel gaue Gods/ twee
Godt zijn wuercroen wt louter ghenaden
schenckt na de mate/ wanneer/ wien/ en hoe
dat hem belieft: ende schenckt het door synē
heyligē Gheest/ door den middel der predi-
kinge des Euangelys/ geuoecht by een ge-
trou ghebedt. Dit gheloof heeft oock synen
wasdom / die ons desgelijcx van God ghe-
gheuen wort. Want anders en souden die
Apostelen niet gheseyt hebben/ Heere ver-
meerdert ons het ghelooue.

Het geloof
waer.

Voorts/ alles wat wy tot noch toe vā het
ghelooue ghesproken hebben / dat hebben
die Apostelen also voor ons geleert. Want
a Heb. 11.1 d'Apostel seyt / ^a dat het ghelooue een ver-
sekerheyt is der dinghen diemen hoopt / en
een seker bewijs der dinghen diemen niet
en siet. Ende wederom spreecke d'Apostel /
b 2.co.1.20 ^b dat alle de beloften Godts door Chri-
stum Ja / ende door Christusum Amen sijn :
c Phi. 1.29 Ende tot dē Philippensen seyt hy / ^c In de
sake Christi is het v ghegeuen en te geloouē:
d rom. 11.3 Item / ^d Godt heeft eenē yggelicken sekere
mate des gheloofs wtghedeelt. En weder-
e 2.thes. 3.2 om / ^e Het gelooue en is niet aller mensche:
f ro. 10.16 ende / ^f Sy en hebben niet alle den Euange-
lie ghehoorsaem gheweest. Ende S. Lucas
g ac. 13.48 phetuycht / ^g dat alle die ten ewighen leuen
gheoyd neert waren gheloesden. Daerom-
h Tit. 1.1 ure noemt d'Apostel tot Tit. ^h Het gheloof
dat

dat Godt gheeft/ het gheloof der wtterco-
 ren Godts. Noch wederom seyt hy/ dat 1 Ro. 10. 17
 het gheloof doort ghehoort is/ ende tgehoort
 doort het woort Godts. En elders menich-
 mael ghebiedt hy om tghelooue te bidden.
 De selue Apostel ^k noemt het gheloof vol k Gal. 5. 6.
 van crachten/ ende dat doort de liefde werct. Het geloof
 Dit gheloof maect de conscientie gherust/ is crachtich
 ende opent ons eenen vrien toeganch tot ende werck
 Gode/ op dat wy synder maetscyp ghenach-
 tich.
 ken moghen/ ende also van hem vercregen
 alles wat ons nut en noodich is. Het hout
 ons om ons seluen niet te buyten te gaen/
 maer sulcx te volghen als wy schuldich sijn
 te doen/ ranclich/ waer toe wy so wel voort
 Godt/ als voort onsen naesten verbode sijn:
 Dact benuehet het versterct ons in liden
 heyt als wy teghenspoet hebben/ en maect
 dat wy waerachtelych den Heere belyden:
 ryndelich/ op dat icht al met een woort be-
 griipe/ het brenghet in ons alle soorten van
 goede vruchten en goede wercken voort. Al de goe
 Want wy leere dat de goede wercke/ die in de wercke.
 der waerheit goet sijn/ wt een leuendich ge-
 looue/ doort den heyligen Gheest comen/ en
 vanden ghelouigen na den wille ofte den
 reghel des Woorts Godts ghedaen wor-
 de. Want S. Peter vermaent ons/ dat wy 2 Pet. 1. 5.
 alle necessicheyt doende/ in onsen ghelooue
 deucht bewysen sullen/ en in de deucht we-

Belijdenisse des Gheloofs

71.
 tenschap/ en in de wetenschap matichett/ **re.**
 Ende wy hebbē te voren geseyt/ dat ons de
 Wet **Godts** (die oock die wille **Godts** is)
 een voorbeeld van alle goede wercken voor-
 1. **Thess.** 4.
 3. 6.
 schrijft. Achteruolghende tselue/ so seyt d' **A-**
 postel/ Dit is de wille **Godts**/ te wetē/ uwe
 heylighmakinge/ dat ghi v vā hōrrenie ont-

De men-
 schē en con-
 nen gheen
 goede wer-
 ken verlic-
 ren.
 noch dat niemant synē broeder verdricke /
 noch in eenige sake bedrige. Wāt noch on-
 se werckē / noch de eere en **Godts** diensten
 die wy de **M**ācsteyt **Godts**/ na onse goet-
 dunckē willē doen/ en behagen **Godt** niet/

Colof. 3. 23
 waer vā oock de **Heere** indē **E**uangeliē het
 domis gewesen heeft / seggende/ Sy eerem
 Mat. 15. 9
 mi te vgeefs/ leerende voor leringē/ gebo-

Het eynde
 van de goe-
 de werckē.
 Rōm. 6. 13
 den der menschē. So en houdē wi dā alsul-
 ke werckē geensins voor goet: maer wi be-
 kinnē dese goet te wesen / die na dē wille en
 het gebot des **Heere** gedaē sijn/ en alsulke
 wercken moeten wy ooc doen/ niet om het
 ewige leuen/ dat een gawe **Godts** is / ghe-
 lijck d'apostel seyt/ daer door te verdienen:
 noch om hem seluen te roemē / want dat
 verworpt de **Heere**. **Math.** 6: noch om win-
 ste en bate te genietē/ diwelck de **Heere** oock
 geensins en behaecht/ **Math.** 23: maer tot
 de eere **Godts**/ onse beroepingē eerbaerlic-
 kē daer inede vercierende/ en ons den **Hee-**
 re danckbaer toonende / mitsgaders om des
 naestē profijts wille. Wāt de **Heere** spreect
 we-

wederom inden Euangelie / Laet uwelicht **Mat. 3.16**
 also ſchijnen voor de menſchen / dat ſy uwe
 goede werckē ſien / en den Vader die in de
 Hemelen is / louen mogē. Oec ſo vermaent
 ons d'Apſtel S. Pauwels / dat wy ſo ſullē **Ephes. 4.8**
 wandelē / als het onſe beroepingē / waer me-
 de wy geroepen zijn / betaemt. Item / Alles **Colos. 3.17**
 wat ghy doet / met woorden ofte met wer-
 ken / doet het al inden naem des Heeren Je-
 ſu / dankende Godt en den Vader door hē.
 De ſelue ſeyt ons oock / een yegelich en ſiet **Phil. 2. 4.**
 niet op het ſyne: maar oec op dat des ande-
 ren is. Item / Laet oock de onſe leerē / goede **Tit. 3.14.**
 wercken voor te ſtaē / tot nootſakelickē ge-
 buycke / op dat ſy niet ovruchtbaer en zijn.

Alſus dan / niet tegenſtaende dat wy met **Men moet**
 den Apſtel leeren / de menſche wt onuer- **die goede**
 diende ghenade / door het gheloof in Chri- **werckē niet**
 ſtum / en niet door cringe goede werckē / ge **verwoypt.**
 rechtuerdicht te wordē: ſo iſt nochtans dat
 wi de goede werckē niet en vachtē / en noch
 veel min verworpen: aengeſien wy wel ge-
 wiſſelichen weten / dat de menſche noch ge-
 ſchapē / noch door het gelooue wederborn
 en is / om ledich te weſen / maar veel lieuer
 om ſonder ophoudē al wat goet en nuttich
 is / te doen. Want inden Euangelie ſpreet **Mat. 12.**
 de Heere / een goeden boom brenghet goede
 vrucht voort. Ende wederom / die in my **Joan. 15. 5**
 blijft / die brenghet veel vruchte voort. Noch
 ſo be-

Belijdenisse des Gbeloofs

Eph. 2. 20. so betuycht d' Apostel seggēde / dat wi Gods
scheppinge sijn / geschapen in Jesu Christo
tot goede werckē / die Godt van te vorē be-
reit heeft / op dat wy daer in wandelē soude.

Tit. 2. 14. Ende wederom / Iesus Christus / seyt hy /
heeft hem seluen voor ons ghegheuen / op
dat hy ons van alle ongherechtigheyt ver-
lossen soude / en voor hem seluen een eygen
volck reynigē mochte / dat vierich tot goe-
de wercken waer. Daeromme verworpen
wy alle de ghene die de goede wercken ver-
smaden / ende die daer clappen datse gheen
proffit en brengen / ende daerom niet te ach-

ten en sijn. Hier en tusschen / so wy te voren
ghesept hebben / wy en meynen gheensins
door de goede wercken salich te worden /
noch wy en houdense niet also tot der salich-
heyt noodich te wesen / dat niemant sonder
haer oyt salich gheworden en sy. Want wt
ghenade / ende door den weldaet Jesu Chri-
sti sijn wy salich ghemaect. Nu ist ymmers
waer / dat de wercken nootzakelicken door
het ghelooue voortghebracht worden / ende
daerom so wort de salicheyt haer oneygent-
licken toe geschreuen / na dien datse eygent-
licken de ghenade toecomt / na dese wel be-

Rom. 11. 6 kende spreucke des Apostels / Is het wt ge-
nade / so en is het nu niet wt de werckē : an-
ders en is de ghenade nu gheen ghenade
meer : of is het wt de werckē / so en is het nu
ghen-

gheen ghenade: anders en is nu het werck/
gheen werck meer.

Maer de goede wercken die door het ge- De goede
looue ghedaen zijn / die zijn Gode acnghe- wercken
naem / en worden vā hem vooz goet bekent: zijn Gode
ouermits dat de ghene diese doe / hem door acngenaem
het ghelooue / dwelck sy in Iesum Chrystum
hebben / behaghen / ende om dat sy die door
den heyligē Gheest en de ghenade Godts
doen. Want S. Peter verskiet ons / die
daer seyt / dat in allen volcke so wie Godt Act. 10. 39
vzeest / ende gherechticheit werct / hem acn-
ghenaem is. Ende S. Pauwels seyt tot die Coloss. 1. 9
van Colossen / wy en houden niet op vooz
u te bidden ende beghere / dat ghy den hee-
re weerdichlick wandelē mencht / in alle be-
hagelicheyt / in alle goet werck vruchtbaer.
Dacrom so leeren wy den menschen soch- wy leeren
uidichlichen / niet de Philosophische ende die waer-
valsche / maer die waerachtighe deuchden / achtighe
ende in der waerheyt goede wercken / mits- deuchden.
gaders wat een oprecht Chrysten mensche
schuldich is te volbrēghen / ende drucken
se haer in / met wat vlyticheyt en vtricheyt
wy comen en mogē: acn dander syde schet-
dende die traetheyt ende geueynstheyt van
allen / die daer met den mont het Euange-
lie wel prisen / ende gheuen hen vooz Chry-
stenen wt / maer ontcerent met haer oneer-
baer leuen : ende op sulcker voeghen stellen
wy

Belijdenisse des Gbeloofs

wy voort so wel de schickeliche dreyghin-
ghen Gods / als sijn groote beloften ende
milde belooninghe / eenen yschelichen ver-
manende / vertroost ende / ende straffende.

Godt geeft
onsē goedē
werckē ee-
nen loon.

Ier. 31. 16
Ies. 4.

Mat. 5. 12.

mat. 10. 42

Want wy leeren / dat Godt den ghenen
die goede werckē doen / grootē loon geeft /
volghende de spreucke des Propheetes / die
daer seyt / Laet v schreyen en weenen / ende
laet de tranen uwer oogen na / want uwen
arbeyt sal beloont worden. De Heere heeft
doech inden Euangelie ghesproken / verblijt
v / en verheucht v / want uwen loon is groot
in de hemelen. Item / Wie eenen van desen
cleynē eenē beker kouts waters te drincken
ghegheuen sal hebben / allenlichen inden
naem eens discipels / Voorwaert ick segghe
v / hy en sal synen loon niet verliezen. Doch
dit loon dat de Heere gheeft / en schijnen
wy den verdienste des menschs die dat ont-
fangt niet toe / maer allenlichen der goet-
heyt / milcheyt / ende waerheyt Gods / die
beloofte ende gheeft: de welcke / hoe wel hy
niet anders schuldnaer en is / nochtans be-
looningē allen den ghenen die hem getrou-
welicken dienen / belooft heeft: ende gheeft
hen oock bouen dien / dat sy hem dienen en
reken comen. Voorz / hoewel datter in de
werckē der heyligē veel gebrecks is / waer-
om sy niet weerdich en sijn God met rechte
voor gedragen te wesen: so is het nochtans
also /

also / nademael Godt de wercklieden in
ghenade ontfangt / ende om Jesu Christi
willen omhelst / dat hi hen het beloofde loon
betaelt. Anders so worden onse gherechtich- Ies. 64. 6.
heden bi een onreyn cleedt der vrouwe gele-
ken die haer macnden heeft. En die Heere Luc. 17. 10
spreekt selfs inden Euangelie / Wanneer
ghy alles wat v gheboden is / ghedaen
sult hebben / segt / Wy zijn onnutte knech-
ten want wy hebben gedaen dat wy schul-
dich waren te doen.

Of wy dan al schoon leere / dat onsen goe-
den wercke een loon van Godt ghegeuen
woyt / so seggē wy nochtans niet S. Augu-
stijn / Dat Godt in ons zijn gauen / en niet
onse verdiensten croont. Ter oorsaken van
dien seggen wy / dat al het loon dwelch wy
ontfangen / niet anders dan ghenade en is /
en veel eer ghenade dan loon : gemerct dat
wat goet dat wy doen / enckelicken wt
Godt / en niet wt ons seluen coemt / aenge-
sien dat S. Pauwels ooc seit / Wat hebt ghi
dat ghy niet ontfangen en hebt : en is also 1 Cor. 4. 7.
dat ghij ontfangē hebt / waerom beroemt
ghi v daer vā / als of ghij niet ontfangē en
hadt : Op welcke woordē vā S. Paulus
wy wel bybringē mogē tgene dat de marte-
laer S. Cypriaē daer wt bemerct heeft / na-
melick / dat wy ons in gheen dingē beroe-
men en comen / want wy en hebben niet.

De vdiens-
sen der mē-
schen zyn
nietsweers

Cypriaen.

Mit

Belydenisse des Cheloofs

Met recht verworpen wî dā de ghene die
also de verdiensten der menschē verurfacin/
dat sy de ghenade Gods te niet doen.

Het seuentiensle Capittel.

Van de heylige en alghemeyne Kercke
Gods/ ende van haer eenich hooft.

Daer is al-
tijts eē kerc
ke Gods
gewees/ en
daer salder
doek altijts
een bliuen.

Aldemael Godt van den beghinne
aen de menschen wilde salich ma-
ken/ en tot kennisse der warcheyt
brenghen/ so is het nootsakelyck datter van
allen tyde een Kercke geweest is/ noch sy/
en tot des werelts eynde dueren sal: dat is
te segghen/ een vergaderinghe der geloou-
ghen/ die tot de gantsche werelt gheroepen
en tsamen gebrocht is: namelyck een ghe-
meynschap der heyligē/ vergadert tot allen
den ghenen die deur het woort en deur den
Heyligen Geest eenen warachtigen Godt
in Iesu Christo den Salichmaker belyden
en aenbidden/ en deur het gelooue deel heb-
ben aen alle de weldadē die ons onverdien-
delyckē deur Iesum Christum verueghele
worden. En dese alle te samen sijn burgers
van eend stad/ leuende onder eenen Heere/
onder de selue rechten/ en in een ghemeyn-
schap van alle goet. Want op sulcher voe-
ghen heeftse d'Apffel medeburgers d' heyl-
ligen/ en huysgenooten Gods ghenacint/
wan-

Borghers
van eender
stadt.

Eph. 2. 19

warneer hy oock alle gheloouighen hey- 1. Cor. 3. 11
 lighe noemt/ die niet teghenstaende/ dat sy wat eē hey
 in dese werelt noch leuen/ door het bloet lighe te seg
 des Soons Gods geheylicht zyn. Wā alle ghen is.
 den welckē men verstaen moet den artthel
 des Symbols der Apostelen/ Ich gelooue
 die heylige alghemeyne Christelycke Kerc-
 ke/ die ghemeynschap der Heyligen.

En nademael datter maer een Godt/ en Daer en is
 maer een middelaer tusschen Godt ende de tallen tydē
 menschen is/ namelyck Iesus de Messias; maer een
 itē een herder ouer alle de schapē/ een hooft Kerkē
 des lichaems: cortelyck een Sheest/ een sa- Gods.
 licheyt/ een gheloof/ een testament oft ver-
 bout: soo volcht nootsakelycken daer wt/
 datter oock maer een Kiercke en is/ de wel-
 ke wij die Alghemeyne noemen/ ghemerct De alge-
 datse alghemeyn/ en ouer alle de deelen des meynē kerc
 werelts wt ghespreydt is/ en haer tot allen
 tyden wtstreckt/ niet comtende in eenighe
 plaetsen oft tyden beslotē wesen. Hier ouer
 verworpen wij de Donatisten/ die de Kerc-
 ke/ ich en wete niet in wat hoerckens van
 Aphyriken wilden besluyten; en al euen veel
 houden wij van den Roomsche Clercdon/
 die den tittel van de algemeyne Kiercke by-
 cans alleenlyck der Roomscher Kiercke toe-
 schiet.

Het is wel maer/ dat wt de Kiercke veel De deelen
 deelen oft soorten spruyten: alsoo nochtans oft sorten d
 niet Kercken.

Belydenisse des Gheloofs

**Die stry-
dende ende
triomphe-
rende kercke.**

niet oft sy in haer schuen ghedeylt oft verscheyden is/ na dyen in haer vele lidmaten zijn. Wāt daer is een kercke diemen noemt de strydende oft oploegende kercke/ ende een ander genoemt die triompherende. De eerste strijdt noch in der eerden/ ende vercht teghen het vleesch/ de werelt/ en den Prince deses werelts/ te weten den Duyvel/ mitsgaders de sonde/ ende de doot. Maer dese ander/ die nu ouer alle hare vyanden ouerwinninge vercregen heeft/ en oin des wilken sonder strijt is/ die triompheert van allen die sy ouercomen heeft/ ende verheucht haer veur den Heere. Niet te min dese twee en laten niet ghemeynschap ende eenicheyt met malcanderen te hebben.

**Die byson-
dere kercke**

Nu dese strydende kercke heeft alijts vele bysondere kercken gheladit/ die haer nochtans in een alghemeyne kercke te samen voeghen. Daer en bouen/ heeft sy anders opgherecht gheweest onder den Patriarchen veur de Wet/ anders onder Moise deur de Wet/ ende anders onder Iesu Christo deur het Euangelie. Men telt oock ghewoonlyken in der kercken twee volcken/ te weten/ die Israeliten/ en die Heydenen/ oft die eensdeels wt de Joden/ eensdeels wt de Heydenen vergadert zijn. Men rekent oock twee Testamenten/ het nieuwe/ ende het oude. Doch van alle dese volcken

**Daer zijn
twee volcken
in de
kercke.**

ken en heeft noyt ghewoest / noch daer en
sal oock niet meer dan een gheselschap ende
een salicheyt in eenen ~~ff~~ essia alleen zijn / in
den welcken sy alle te samen ghevoecht zijn
onder een hooft / ghelijck ledekens van een
nen lichaeme / deur een schuighe ghelooue /
ende hebben deel aen een gheestelycke spy-
se ende dranch. Hoewel wij hier en tusschen
bekennen / datter verscheden tyden / ende
ander Sacramenten des beloofden / ander
des vertoonden Messias ghewoest zijn: en
dat ons nu / als die ceremonien wech ghe-
nomen zijn / veel claerder licht schijnt / nu
wij schoonder ghauē / ende een volmaecter
wysheyt ontfangen hebben.

Het oude
en het nieu-
we volck
maect maer
een kercke
Gods.

Dese heylighe kercke wordt het huys
des leuendigen Gods ghenacmt / dwelck
van leuendighe ende gheestelycke steenen
ghetimmer is / ende op eenen onbeweghe-
lycken steen ende gront ghevesticht staet /
waer buyten men oock gheen ander leggen
en can : en is oock om des willen de pilaer
ende vasticheyt der waerheyt ghenacmt.

De kercke
is het huys
des leuendi-
gen Gods.

Dese en mach niet dwalen soo langhe sy op
den steen / die Christus is / en op het fonda-
ment der Propheten ende Apostelen steu-
nende blijft. Ende niemant en verwondere
hem datse dwaelt / soo dickwils ende me-
nichmael als sy den ghenen die alleen de
waerheyt is / verlaet. Se kercke is oock

1. Ti. 3. 15

in wat boe-
ghen dat de
kercke niet
en dwalt.

Belijdenisse des Gheloofs.

De Kercke een Maghet / en de bruyt Jesu Christi ghe-
is en maget naemt: ia dat meer is / die eenighe ende wel
en en bruyt geliefde / nademaet d'apostel aldus spreekt:
Christi.

2. Cor. 11. 3. Ick hebbe u by eenen man ghevoecht / om
u als een suyuere Maghet tot Christus te
bruyden. Desgelyc wordt sy de kuddede
schapen gheheeten / die onder eenen herder /

De Kercke swort derud
de o schape. ghenaemt. **namelyck Jesu Christo is / namelick by E-**
zechiel cap. 34. ende in S. Jan cap. 10. Sy
wordt oock Christi lichaem gheeten want

De Kercke is en lichaem. **de gelouighe zijn de leuende leden des Chri-**
sti die haer hooft is.

Het hooft is het opperste des gansch
lichaems / ende waer wt het lichaem zijn le-
uen puttet / deur wyens gheest het ghere-
geert wordt / en waer wt dat het synen was-
dom ontfangt. Item / daer en is maer een
hooft des lichaems / het welcke daer oock
bequamelycken op gheschiet / en gheueucht
is. Dacrom so en can de Kercke Gods an-
ders gheen hooft hebben dan Christus.

Christus is **stelyck lichaem is / soo moet sy oock een be-**
elief thoofte naem / te weten / een gheestelick hooft heb-
ben. **den. Doofts / en can sy van niemant anders**

dan vanden Gheest Christi gheregeert wor-
den. Want also betuycht ons S. Pauwel /
seggende: Christus is thoofte des lichaems
Colos. 1. 18 der Kercken / en het begheint / en die eerst
ghebooren wt den dooden / op dat hy alles ins

de ouerste sy. En de selue wederom: Christus is het hooft der Kercken/ en desgelyc die salichmaker zijns lichaems. Noch in de selue Epistel: Iesus Christus/ seyt hy/ is het hooft d' Kercken/ de welcke zijn lichaem is/ en de vervulling des gheens die alle dinck in allen vervult. Item: Op dat wi allesins opwassen in hem die het hooft is/ te weten/ Christus/ wt den welckē het geheel lichaem te samen gebonden en ghevoecht zijnde op wast. Hier om verworpen wi de leeringe des Roomschen Clercdoms/ die daer vurstelt dat haren Roomschen Paus een algemeyn herder van de algemeyne strydende Kercke/ ende haer opperste hooft is/ dat hy de plaetse Christi bewaert/ hebbende volle macht/ so sy spreken/ ende de hoochste heerschappye. Want wi leerē/ dat Christus de eenighe Heere is/ en de eenige alghemeyne herder blijft: itē/ de opperste Bisschop veur God synen Vader is: Die in de Kercke volcomelyck het ampt eens warachtigen Bisschops ende herders tot des werelts eynde bedient/ niet behocuende eenen plaetsbe- waerder/ ghelyck de ghene die niet tegheer- woordich en zijn/ van doen hebben. Maer Christus is altyts by zijnder Kercke/ en is haer hooft/ welck haer het leuen gheeft. Hy heeft noch met groote drey ghinghen synen Apostolen met haren nacomelingen verbo-

Ephē. 5. 23

Ephē. 1. 22

Ephē. 4. 15

Christus is
de eenighe
herder der
Kercken.Plaetsbe-
waerder.

Belydenisse des Gheloofs

In de ker-
ke en is
gheen heer-
schappye.

In de ker-
ke en moet
gheen onge-
regeltheit
wesen.

den/ gheen ouerheyt ende heerschappye te
ghebruycken. Wie isser dan die niet en siet/
dat alle de ghene die tegen dese clare waer-
heyt opstaen ende sreydē/ aerbeydende om
een gheheel andere en contrarie regeringhe
inder kercken te voeren/ niet en behoore on-
der sulcke personagien gherekent te wordē/
waer van dat d'Apостolen ende Iesus Chri-
stus/ 2. Pet. 2. ende S. Pauwels Act. 20.
2. Cor. 11. en. 2. Thess. 2. ende voorts op an-
der plaetsen ghepropheteert hebben?

Doch wanneer wij wt d'kerckē het Room-
sche hooft werē/ so en is onse meyninge niet
in de plaetse van dyen een ongheregeltheyt
en ongheschiedheyt in te bringen: want wij
leeren/ dat de regeringe der kercken op sulc
ker vuerghen alsse ons die Apostelen achter
gelaten hebben / ons ghenochsacm is om
te mogē de kerckē in gode ordninge hou-
den staende / die van den beghinne niet on-
ghereghelt noch ongheschiedt en was / ende
dat nameyc op dyen tijt als men noch niet
eens en wiste vā dit Roomsche hooft te spre-
ken/ datmen hedensdachs segghen wil de
kerckē in goeden stant te behouden. Wij
laten wel ghaerne toe/ dat het onderhoudt/
maer het is zūn tyranuie en bedroeyentheyt/
diet ingebracht heeft/ waer mede het ooc de
oprechte reformatie der kercken belet/ be-
wecht/ en niet ganschē crachten wtroeyt.

Amid.

Middelster tijt so werptmē oec vuer datter
 in onse kerckē vele twisten en tweedrachtē
 sichten datse haer van de Roomische kercke
 afgescheydē hebben/ontsteken zijn en daer
 om gheensins warachtige kercken en zijn.
 Necht oft daer in de Roomische kercke noyē
 gheen secten gheweest en hadden / gheene
 twisten oft tweedrachten / en namelych ter
 cause van de religie: om de welcke sy ghe-
 vochten en gestreden hebben niet alleenlyc
 in hare scholen/maer ooc vā de heylige pre-
 dicstoelen af midden indē gansen volcke.
 So veel als ons aengaet vuerwaer wij be-
 kennen wel sulcx als d'apostel ghesproken
 heeft: Dat God gheen God der tweedracht
 ticheyt/maer des vreden is. En op een and
 plaetse seyt hy: Radycn onder ulieden haet
 ende nūt/twist en tweedracht is/en sūt ghy
 niet vleeschelyck: Nochtans en canmē niet
 missaken/ dat Godt in d'apostolische kerc-
 ke niet gheweest en is/en dat d'apostolische
 kercke de warachtige kercke Gods niet en
 was / die nochtans strejt ende oncenicheyt
 hadde. Want d'apostel S. Peter wort van
 den Apostel S. Pauwels berispt: ende we-
 derom dese hadde gheschē niet Barnabas.
 Men dand syde mogen wij in S. Lucas acht
 15. cap. der acten speure/ datter eenē groote
 strejt in de kercke vā tū: tochien/ tusschē die
 eenē Iesū Christū predictē opgerefen was.

T wisse oft
 tweedrach-
 ten in de
 kercke.

1. cor. 14. 33

1. Cor. 3. 3

Gal. 2. 13

Act. 15. 39

Belijdenisse des Gheboofs

1. cor. 11. 19 Men heeft althits in de Kercke seer gestreden/ende die voornemelicste Leeraars hebben in ghewichtighe saken van verscheyden gheuoelen gewoest/des niet te min/die Kercke bleef dat sy was. Want het belieft den Veere die kerckeliche twisten te ghebruyckē/censdeels tot die eere zijns naems/eensdeels om de wartheit int licht te brengen/ende oock ten fine dat die oprecht zijn gheopenbaert worden.

Die teecken v waerachtigher Kercke Gods. Voorts / ghelijck wy gheen ander hooft der kercken/dan Iesum Christum en belijden:so en bekennē wy oock niet voor waerachtighe kercken/so menighe als haer daer van roemen / en daer voor ghehouden willen wesen:maer wy leere dese een waerachtighe kercke te wesen/inde welcke die teekenen gheuonden worden. In sonderheyt/die wetteliche ende reyne vercondinge des woorts Gods/so ons dat in de boeckē der Propheten en Apostelen/ ouergheleuert staet/die ons al te samen/ghelijck als metter hant / tot Christum leyden / die tot ons inden Euangelie ghesproken heeft: **Jo. 10. 27.** Mijn schapen hooren mijn stemme/ ick kense/ en sy volghen my na/ende ick gheue haer dat ewighe leuen. **Mijn** schapen en volghen den heurking niet/maer sy vliede van hem / want sy en kennen de stemme des vreemden niet. Die haer in de kercke op sulcker

voe.

voeghen draghen / hebben een eenich ghe-
loof/ende eenē gheest:ende daerom en aen-
bidden sy niet meer dan eenen Godt alleen/
hem inden gheest ende inder waerheyt die-
nende: sy hebben hem alleen van gantscher
herten en wt al haer crachten lief: sy aenroe-
pen hem oock alleen door den eenigen mid-
delact ende voozbidder Iesum Christum/
bypen hem/ en bypen het gheloof in hem/
noch gherechticheyt/noch leuen soeckende:
mits diē sy Christum vooz het eenich hooft
en fondament der kercken bekennen/waer
op sy nu ghebouwet staende/dagelick haer
leuen door boetueerdicheyt verbeteren/en
door tijdsaemheyt/het cruys dat hen op-
gheleyt wort/verdragen/ende door een on-
gheueynsde liefde/wesende met alle die le-
dekens Iesu Christi te samen ghebonden/
verclaren haer van zyn waerachtighe disci-
pulen te wesen/ende inden bandt der heylig-
her eenicheyt en vrede te volherden. Des-
ghelicke dese comen tot de Sacramenten
die Christus ingheset/ende door sijn A-
postelen ouerghegheuen heeft: welcke sy
oock niet anders en ghebeycken dan sy
vanden Heere ontfanghen/en ghelceert heb-
ben. Want de spreucke des Apostels is ee-
nen yeghelicken wel kermelick/Ich hebbe
ontfanghen van den Heere/het welcke ick 2.cor. 11.23
v oock ouerghegheuen hebbe. Aldus ver-

Belijdenisse des Gheboofs

worpen wy / als die van de waerachtighe
kercke verootzeldt sijn / alle de kercken die
sodanighe niet en sijn / als wy gehoort heb-
ben datse moeten wesen wat sy haer beroe-
men van successie ofte nauwolginge der Bis-
schoppen / eenicheyt / ende antiquiteyt / Ja
1. co. 10. 14 dat meer is / het is ons vanden Apostelen
1. Jo. 5. 21. gheboden / dat wy goderich / ende Babylon te
Apoc. 18. 4 vlieden / sonder yet gemeynschap met haer
2. cor. 6. 14 te houden / indien wy niet haer ons deel in
de plaghen Godts niet hebben en willen.

Daer en is **Daer en is** nengaende nu die ghemeenschappe met
geen salic- die waerachtighe kercke Godts / daer hou-
heyt buytē den wy so veel van / dat wij misaechē sulc-
de kercke he lieden voor Godt te moghen leuen / die
Godts. hen tot de waerachtighe kercke Godts
niet en veughen / maer hen seluen daer van
scheyden. Want ghelickertwijls buyten de
archie van Noe geen salicheyt en was / wan-
neer de gantsche werelt door het water ver-
gynck: also geloouen wy oock buyten Chri-
stum geen seker salicheyt te wesen / de welc-
ke hem seluen sijn wttercozen inder kercke
ghemeyn maect / so dat sy zijnder ghenie-
ten: ende daerom leerē wy / so wie het leuen
soect / dat hy nemmermeer hem seluen van
de waerachtighe kercke Christi afstrecken
en moet.

De kercke **Daer en is niet** **Daer en is niet** **Daer en is niet**
en is niet **Daer en is niet** **Daer en is niet** **Daer en is niet**
aen die teec **Daer en is niet** **Daer en is niet** **Daer en is niet**
ke Godts so nauwe in die voorsayde teec-
henen

kenen niet / als oft wy buyten haer achten ^{kenen ghe-}
 te wesen soo menighe tot de Sacramenten ^{bonden.}
 niet en comen / niet met haren wille / noch
 dooz verachinghe / maer dooz eenen noot/
 diemen niet ontcomen en mochte / ghe-
 dwonghen zünde / ende diet hen anders
 wel wachten souden daer af te bliuen: ofte
 inden welcken het gelooue eenen tijt lanch
 niet gheuonden en wort / also nochtens dat
 het niet gheheel wtgebluft / noch gantsche-
 licken te niet ghedaen en is: ofte die gebree-
 kelich zyn / en ouermits harer swachheyt
 noch wat dwalē. Want wy wetē dat Gode
 sommighe lief ghehadht heeft / die nochtans
 van Israels bozgherschap / ende hare ghe-
 meenten niet en waren. Wy weten oock
 wat den volcke Godts in die Babyloni-
 sche gheuanchenisse ghebeurde / al waer
 sy tseuentich iaren lanch sonder sacrificien
 saten. Oock so weten wy wat S. Peter ge-
 schiet is / doē hi dē heere Christum verloo-
 chent hadde / ende vozte wat den ghelooui-
 gen wtuerrozen Godts gewoonlickē ouer-
 roemt als sy dolen ende swach zyn. Houen
 dien wy weten wel hoedanich de Gemeen-
 ten der Galaten ende Corinthen ten tijde
 der Apostelen waren / welcke d'apostel niet
 verscheyden ende groote scyten beschnul-
 dicht / ende des niet te min heylighe Ghe-
 meenten Christi naemt. Ja dat meer is /
 het

Belijdenisse des Gheloofs

De Ker-
ke Godts
schijnt som
tijts geheel
vernielt te
wesen.

het ghebeurt wel somtijts / dat Godt door
zijn rechteerdich oordeel de waarheyt
zijns woorts / het alghemeyn gheloof / ende
den Wettelicken Godtsdienst / also laet ver
donckeren / ende soo te gronde gaen / dat de
kercke byna gheheel vernielt schijnt te we-
sen / sonder yet meer daer vā te comen spre-
ken: dwelck wy moghen sien ten tijden van
1. Con. 19. Helias / ende noch op andere stonden ghe-
schiet te wesen. Hier en tusschen soo en laet
Godt niet in dese werelt / ende midden in
dese duysternisse / te hebben den ghenen die
hem waerachtelicken aanbiddent / ende dat
Apoc. 7. 9. niet van een cleyn ghetal / maer wel seuen
duysent / ende noch meer. Want d'apostel
2. tiim. 2. 19 roept / dat het fondament Godts vast
blijft / hebbende desen seghel / de Heere
kent de syne. Ende op deser vuegen mach
de kercke wel ontfienlick genaemt worden /
niet als of de mensche / waer wt sy te samen
vergadert is / ontfienlick waren: maer om
dat sy voor onse ooghen verborghen / ende
Godt alleen bekent wesende / menichmael
niet en can van des menschens begryp be-
merct worden.

Alle men-
schen die in
de Gemeen-
te zijn / en
zijn niet ter
stont vand
Gemeente.

Wederom aen dander syde / alle de ghe-
ne die in de kercke gheteelt worden / en zijn
niet terstont oock heylige lieden / noch haer
leuende ende waerachtighe lidmaten.
Want daer zijnder veel gheueyns / de onder /
die

die nochtān het wtwendige Woort Gods
aen hoorē/ ende die Sacramentē openbaer-
licken ontfangen/ ende schijnen Godt dooz
Jesum Christum alleen aen te roepen/ ende
belijden Jesum Christum alleen haer ghe-
rechticheyt te wesen: schijnende Godt te
dienen/ de wercken der liefden te oeffnen/
item voor eenen tijt lanck de benautheden
gheduldichlicken te dragen: maer van bin-
nen en hebben sy noch de warrachtige ver-
lichtinghe des geests/ noch ghelooue/ noch
oprechticheyt des herten/ noch volherdie-
heyt/ ende zijn ten laetsten ontdeckt/ ende
worden bevonden sulcx als sy zijn. Merck-
helick van sulcke soorte der menschen heeft
d'apostel S. Jan ghesproken/ segghende/ 1. Jo. 2. 19.
Sy zijn wt ons gegacen/ maer sy en waren
vanden onsen niet: want hadden sy vanden
onsen gheweest/ sy soudē met ons gheble-
uen hebbē. Niet te min/ so lange als sy haer
ghelaten Godt te vreesen ende lief te heb-
ben/ soo worden sy inder Gemeente ghe-
reckent/ al en zijn sy niet van der Gemeen-
te: ghelijck verraders/ soo langhe als haer
verraderie niet ontdeckt en is/ onder de bur-
ghers gherekent worden: en ghelijck het
oncreypt ende het kaf onder het goet koozn
ghemengt is: ende ghelijck apostumen of-
te bulten in een gheheel ende volmaect lic-
haem gheuonden worden/ hoe wel datse in
der

Belijdenisse des Gbeloofs

mat. 13. 47

Laet ons
niet onbes-
dachteliche
voor den
tijt yemant
oordeelen.

der waerheyt lieuer mismaectheden ende
gebreken / dan leuende lidmaten zijn. Dac-
om wort de kercke Godts met recht ende
om oorsaecke by een net ghelicken / dat alle
manieren van visschen begriipt: ende by een
nen acker / in welken het oncruyt met de
tarwe ghemengt opwaest. Hier moeten wy
ons middeler tijt scherpelicken wachtē van
ons oordel al te vroech ende voor den tijt
te straffe / van vreesse dat wy de sulcke niet
wt en sluyten / verworpen / oft affnijden / die
de Heere niet en wil buyten geslotten / noch
verworpen hebben: ofte eock dien en son-
der schade vander Ghemeente niet schry-
den en can. Wederom so moeten wy wakē /
vā vreesse dat de boose mensche altyts meer
ende meer voortgaende / de kercke in gheen
schade en brengen / ter wijlen die den Hee-
re vreesen / vast slapen.

Hier en bouen leeren wy / datmen neer-
stelicken gade moet slaen / waer in de waer-
heyt / ende die eenicheyt der kercken in son-
derheyt ghelegghen is / op dat wy ons niet
en vergripen om scheuringhen in de kerk-
ke op te wecken / ofte onderhouden. Nu so
is dese eenicheyt niet ghelegghen in Cere-
monien / ofte wtwendighe manieren van
doen / maer in de waerheyt ende eenicheyt
des alghemeynen gheloofs. Ende het al-
gemeyn geloof en is niet by eenige wetten
der

Die eeni-
cheyt der
kercke en
is niet in
Ceremoni-
en ofte wt-
wendighe

der menſchen/maer door de heylige Scrip-
ture/ouerghegheuen/waer van het Sym-
bol der Apoſtelen een cort begrip is.

manieren
van doen
ghelegghen.

Hierom leſen wy/datter op de oude tijden
verſcheyden Ceremonien waren/te weten/
vye/ende die in een yeghelicke Gheimen-
tens belieft ſtonden/door welcke verſchey-
denheyt niemant oyt en dochte dat de kerc-
kelijcke eenicheyt ghebroken werde. Hier-
om ſeggen wy / dat de waerachtighe ernit-
heyt der kercken ghelegghen is in de articu-
len des gheloofs/ item in die oprechte ende
eendrachtighe vercondinghe des Euan-
gelis/eyndelick in ſulcke maniere van doen
als ons wtdruckelick van den Heere ghe-
gheuen zijn. Hier toe ghebruycken wy
oock voornemelick de ſpreucke des Apo-
ſtels/ So vele als onſer volmaect zijn/ laet Phil. 3.15.
ons dit gheuoelen hebben/ ende iſt dat ghy
yet anders gheuoelt / dat ſal u Godt oock
ontdecken. Maer int ghene waer toe wy
ghecomen zijn/ laet ons na den ſeluen re-
ghel voort gaen/ ende het ſelue gheuoelen
hebben.

Het achtiensſte Capittel.

Van die Dienaers der Kercken/
haer inſtellinghe/ende
ampt.

Godt

Belijdenisse des Gheloofs

Godt ghe-
bruyct die-
naers om
een Kercke
op te rechtē

Oorspronck
des diensts.

Men moet
de bedienin-
ge niet ver-
achten.

Ro. 10. 14

Godt heeft op alle tyden Dienaers
ghebruyct/ en ghebruyctse noch he-
dendaechs/ ende false/ soo lange als
daer een Kercke op der eerde wesen sal/ ge-
bruycken/ op dat hy deur hem seluen een
kercke versamele/ beuestige/ regere/ en be-
scherme. Hierom moet den oorspronck en
instellinghe der Dienaers wel van onts her-
comen/ want sy vā God selue gheordineert/
ende niet van den menschen inghecouert is.
Godt soude wel deur zynē macht een kercke
ke wt den menschen verkiecen comen son-
der eenighe middelen daer toe te soeken/
maer handelende niet de mensche/ heeft hy
lieuer der menschen dienst willen gebruy-
cken. Dit is de oorsake wācō men de Die-
naers niet simpelycken als Dienaers/ maer
als Dienaers Gods aenmercke moet/ deur
welckē hy de mensche totter salicheit brēgt.
Om des willen vermanen wij de liedē/ om
niet soo seer alles watter in onse bekeeringe
ende goede aenrechttinghe des leuens van
noode is/ der heymelycke weerkinghe des
Veylichen Gheests toe te schryuen/ dat de
kerckelycke bedieninge te niet gedaē wort.
Want allesins behooren wij de woordē des
Apostels tonthouden: Hoe sullen sy in hem
geloouen/ vanden welcken sy niet ghehoort
en hebben/ ende hoe sullen sy sonder Predi-
cant hooren? Soo is dan het ghelooue deur
tyghe-

tghchoor/ ende het ghehoor deure het woort
 Godts. Mitsgaders tghene dat de Heere
 in den Euangelie spreekt: Woortwaer/ vooz **Joā. 13. 18**
 waer/ ick segghe v/ wie ontfangt dyen ick
 senden sal/ die ontfangt my: en wie my ont-
 fangt/ die ontfangt den gheuen die my ghe-
 sonden heeft. Item/ tghene dat die Ma- **Act. 16. 9**
 donische man s. Paulus in een visioen ver-
 maende/ ende sprach: Comt ouer in Ma-
 donien/ ende comt ons te hulpe. Nadyen de
 selue Apostel elders ooc seyt: Wij zijn gods **1. Cor. 3. 9**
 medewerckers/ maer ghy sijt Gods acker-
 werck/ ende Gods timmeringhe.

Doch wij moete ons hier aen dander syde
 wel wachten/ vā den Dienaers oft hare be-
 dieninge te veel toe te gheuen/ in ghelijcket
 wyse hier oock ghedenckende wat de Heere
 in den Euangelie gesproken heeft: Niemāt **Joā. 6. 44**
 en can tot my comen/ ten sy dat hein de Va-
 der/ die my ghesonden heeft/ trecke. Item/
 wat d'Apostel geseyt heeft: Wie is dan Pau- **1. Cor. 3. 5.**
 wels/ ende wie is Apollo/ anders dan Die- **6. 7**
 naers/ deure welcke ghy gheloofst hebt/ ende
 ghelijck de Heere eenen yeghelijcken ghe-
 gheuen heeft: Ick hebbe gheplant/ Apollo
 heeft vōchtgemaect: maer Godt heeft den
 wasdom ghegheuen. Soo en is dan noch
 die plant/ noch die vōchtmaecte yet/ maer
 God die den wasdom gheeft. So laet ons
 nu dan ghelouen/ dat Godt ons wel wē-

Belijdenisse des Gheloofs

wendelijckhē deur het woort by middel sy-
 ner dienaers onderwijst: maer van binnen
 Godt be- rueret de her die herten zijnder vercooren tot het ghe-
 tē bā binnē. looue deur synen heyligē Geest bevrecht:
 dwelc de redene is/ waerom de cere vā so-
 danigen weldaet Gode alleen toegeschreue
 moet wesen. Maer hier van is oock bouen
 int eerste cap. deser wtlegginge gehandelt.

wie en wat
 lieben God
 der werelt
 deur Die-
 naers ghe-
 geuen heeft

Soo heeft dan Godt van den beghinne
 des werelts aen de veurnemeycste mannē
 des werelts daer toe ghebruyct / te weten/
 de Patriarchen/ dat slechte menschen in de
 wereltsche wijsheyt oft Philosophie warē:
 maer in de warachtige wetenschap Godts
 bouen allen heruarē: tot den welckē hy me-
 nichmael deur zijn Engelen gesprokē heeft.
 Want de Patriarchen waren op haren tijt
 ghelijck Propheten oft Leeraers/ die Gode
 het leuen somwylen hondert iaren verleng-
 de/ op dat sy als Vaders en lichten des we-
 relts soudē wesen. Na dese mannē is Mo-
 ses met de Propheten ghevolcht/ die de ghe-
 heele werelt ouer vermaert geweest hebbē.

Christus is
 de Leeraer.

Ten laetsten van al / heeft ons de hemels-
 sche Vader synen eenighen Sone tot eenen
 alvolmaccten Leeraer gesonden: in dē welc-
 ken aengesien dat de Goddelijcke wijsheyt
 verborgen leyt / soo is die selue in ons deur
 zijn alderheylighste/ aldereenvoudichste/ en
 aldervolmacctste leeringe voortgebloeydt.

Want

Want hy heeft hem Discipulen vercoren/ en
tot Apostelen/ oft Ambassaten/ gheuaect.
Dese zijn in de geheele werelt wtghegaen/
ende hebben allesins deur de vercondinghe
des Euangeliums gemeeyntē te samen ver-
gadert/ waerin sy na des Heeren beuel her-
ders en leeraers gestelt hebben/ deur welc-
ker nacomelingē de Heere tot noch toe zijn
Kercke geleert en gheregeert heeft. Aldus
blijct het/ dat de Heere den ouden volcke de
Patriarchen/ mitsgaders Moysen/ ende die
Propheten ghegheuen heeft: maer dē volc-
ke des nieuwen Testaments/ synen eyghen
Sone/ mitsgaders d'Apostolen en leeraers
ghesonden heeft.

Acngaende de namen der Dienaers des
nieuwen volck/ die zijn verscheyden. Want
sy worden Apostelen/ Propheten/ Euange-
listen/ Bisschoppen/ Ouderlingē/ Herders/
en leeraers ghenaeint. So vele dē Aposte-
len belangt/ dyen en was gheē seker plaetse
om te prediken toegheeygent/ maer sy ver-
samelde verscheyden ghemeeynten ouer de
gansche werelt. Wanneer nu die ghesticht
waren/ hieldt d'Apostelschap op/ en in haer
stede zijn de herders in yegelycke gemeeyn-
te ghetomen. De Prophetē wisten eertijts
toecomende saken te vozen te segghen/ ende
die Schryfturen wt te legghen/ sulcke alſer
noch hedensdaechs gheuonden worden.

Dienaers
des nieuwen
testaments
1. Coz. 12
Eph. 4

Apostelen.

Propheten.

Belijdenisse des 'Gheloofs'

- Euange-
listen.** Evangelisten noemden men die de Euange-
listische historie beschreuen/ ende oock die der
Apostolen medehulpers in het Euangelie
Christi waren. Ghelijck als S. Paulus
gebiede Timotheum het werck eens Euan-
gelists te doen. De Bisschoppen zijn opfici-
ers en wachters der ghemeyntē/ om spysē
en anderen nootdrust der ghemeyntē wt te
reynen. De Ouderlingen zijn als staetlie-
den en vaders der ghemeyntē/ om die met
haren goeden en heyligē raet wel te regerē.
De Herders bewaren de kudde des heerē/
en vursiensē met sulc als haer oorzachlyc
en noodich is. Het ampt der Leeraers is het
warachtich geloof/ ende die godsalicheyt te
leerē. So salt ons nu dan gheoorloft wesen
de Dienaers der kerckē Bisschoppen/ Ouder-
lingen/ Herders/ en Leeraers te noemen.
- De ordenē
der Room-
scher kerck-
en.** Mer naderhant ist gebeurt/ datter vele
andere namen der Dienaers inder kercken
inghebracht sijn. Want deene sijn tot Pa-
triarchen gestelt gheweest/ dander tot Aet-
bischoppē/ dander tot Suffragaens: item
Metropolitainē/ Aetzpriesteren/ Diaconē/
Onderdiaconen/ Acolythē/ Gesweerders/
Sanghers/ Doortiers/ ende tot noch ick en
wete niet wat personagien/ ghelijck Cardi-
nalen/ Prepoosten/ Priours/ minder ende
meerder Vaders. Itē/ die groote en cleynē
oordeuen. Mer soo veel als ons aengaet/
wij

wij en zijn daer niet seer mede beghaen/wie
ende wat sy veur lieden gheveest hebben/
oft noch zijn moghen. Wij hebben al ghe
noech met de leeringhe der Apostelen/ die
ghenoech van de Dienaers handelt.

Al dus ouermits wij wel veur seker wete/
dat de Monicken/ en in ghelucker wijsse die
Gordenen oft Secten der Monicken noch
van Iesu Christo/ noch van den Apostolen
ingestelt en zijn/ so leeren wij/ alsulche secte
niet alleenlyck d'kercken Gods onnodich/
maer dat meer is/ geheel schadelijck te zijn.
Want hoe wel mense eertijts verdraghen
mochte/ doe sy alleensaem en op haer schuen
waren/ leuende vanden aereydt haerder ey-
ghen handen/ sonder yemants onkosten en
lasten/ gelijck haren naem mede brengt/ vo-
uen dyen doe sy oock in alle plaetsen d'her-
ders der kercken/ soo wel als de leecken/ on-
derworpen waren: nochtans siet nu de ghe-
heele werelt wel/ wat sy veur lieden zijn.
Want onder het deescl/ ich en wete niet vā
wat beloften/ leyden sy een soodanich leuen
dat haren beloften ghanschelycken weder-
strijdt: so dat de ghene die onder hē de beste
zijn/ moghen wel met recht onder de sulche
ghetelt wordē/ waer vā d'Apostel gesprokē
heeft: Wij hoorē datter onder v zijn die on-
ordentlyc wandelen/ niet werckende/ mace-
curieuselyck leuende. Darrom en willē wij

Als de Mo-
nicken.

2. thes. 3. 11

Belijdenisse des Gbeloofs

fulcke menschen in onse Ghemeynten niet hebben/ en leeren met eenen datmense inde kerckie Jesu Christi niet en behoort te duldē.

De Dic-
naers moe-
ten gheroe-
pen en ver-
cozen sijn.

Voorts/ niemāt en behoort van deere der kerckelicker bedieninghe sijn eygendom te maken/ dat is/ de selue deur oproopē oft andere practiken tot hem treckē/ noch hem seluen in het ampt indringē. Maer men moet deur kerckelycke en wetteliche verkiefinge daer toe ghevoepen en vercozen wesen. Namelick/ dat de ghemeynte haer verkiefse/ oft de ghene die daer toe voordineert sijn/ mer goede ordeninge/ sonder beroerte/ scheuringe/ en oloop. Men behoort ooc niet te beroepen dē aldereerstu/ God gheue wie en wat het deur een sy/ maer mannen die daer toe bequacm sijn/ in de heylige Schrifturē ghenoechsaem bedreuen/ die ghawe vā een Christelycke welsprekentheyt/ eenvoudige wijsheit hebben/ eyndelich/ die merckeliche met heusheyt en eerbaerheyt des leuens verciert sijn/ na den regel vā dē Apostel gestelt indē .j. bries tot Timoth. cap. iij. en tot Titū cap. j. Die vercozen sijn/ die moeten ooc in haer ampt vā dē Ouderlingen met gemeyne gebeden en oplegghinge dē handen ghesielt worden. Mits desen verworpen wi dā alle die van selfs wtloopen/ sonder vercozē/ ghesonden/ en verordent te sijn. Wesselijcx die onwetende dicnaers/ hebben gheen gauen

die

Dieninge
dicnaers.

Ier. 23

die een herder vā noots wege hebbē moet.
 Hier en tusschen belicmē wij wel dat in de
 oude Kercke die onschadelijcke simpelheyt
 en slichtheyt vā sommige herders o ghe-
 meynten oorbaertlicher ghewoest sy/ dan de
 geleertheyt van anderen/ de welcke v'schey-
 den/otgesocht/en lecker/maer eē weynich
 te veel opgeblasen was. Ouer sulcx en ver-
 worpē wij noch hedensdaechs niet de slich-
 ticheyt o sommiger die goet van leuen zijn/
 ymners so verre die niet geheel onueruare
 en is. Woorder/so noemē d'apostelē wel alle
 die in Iesum Christum geloouē/Priesters:
 doch niet om o bedieningē wille/maer om
 dat alle geloouige deur Christū Coningē en
 Priesters of offerers gemaect zijnde/mogē
 doe geesteliche sacrificiē God opofferē. Het
 zijn dā.ii. geheel v'scheydē dingē/het priester-
 schap en de bedieningē des woorts:wāt het
 Priesterschap/so wij terstont geseyt hebbē/
 is allē geloouigen gemeyn:die bedieningē/
 en ist niet. Noch wij en hebben wt onse ghe-
 meyntē de bedieningē des woorts niet ghe-
 worpen/doe wij den Papistischen Priester
 dom ter Kercken Christi vordreuen. Het is
 kenbaer genoegh/dat int nieuwe Testamēt
 Christi gheen sule priesterschap en is/als ond-
 doude volc was/dwelc eē v'wēdige saluin-
 ge/heylige kleederē/en d'ghande ceremo-
 nien hadde/die figuren op Christum ware/

Alle de ghe-
 loouige zijn
 Priesters.
 Ero. 19. 6
 1. Pet. 2. 5
 Apoc. 2. 6

Priesters
 en Dic-
 sterchap.

Belijdenisse des Gheloofs

diese oock in de werelt comende / alle te ga-
der veruult ende afghebracht heeft. Maer
so veel als hem belangt / hy blijft inder ee-
wicheyt alleen opperste Priester / den wel-
ken op dat wy niet en vercoften / en maken
wy den naem des priesters aen gheen Die-
naers ghemeyn. Want onse Heere selfs en
heeft inder kercken geē Priesters des nieu-
wen Verbonds gestelt / die hebbende macht
van eenen Suffragaan ontfanghen daghe-
lijcx voorleuenden en dooden een sacrificie
doen soudē / ende namelicken Christus selfs
met zyn eyghen vleesch ende bloet opoffe-
ren: maer hy heeftse gheordineert om te lee-
ren / ende die Sacramenten wt te rechten.
Want S. Pauwels slechtelich ende corte-
lich wtlegghende / wat gheuoelen wy van
de Dienaers des nieuwen testaments / ofte
der Christeliker kercken hebben sullen / en
wat wy hen toe gheuen moeten / seyt / Een
yeghetich mensche achte ons als Dienaers
Christi / ende verdeelders der verborghen-
heden Gods. Daer doox wilt hy wtdrukke-
lich te kennen geuen / datmen de Dienaers
voor Dienaers houden sal: ende noemse
niet een Grietsch woort / welc roeycknech-
ten beteeckent / die hare ooghen ghestadich
op den stierman slaen: ofte lieden die hare
selfs niet en zyn / noch na haren eyghen wil-
le / maer na den wille des Meesters leuen /
aan

Heb. 6. 20.

1. Cor. 4. 1.

aen wiens geboden sy gantscheliclicken hanghen moeten. Want der Gheincen die naer in alle die deelen zijns ampts en moet niet eyghefuerich zijn / noch zijn goetduncken volgen : maer sulcx als hem sijn meester gheboden heeft / ter execution stellen.

Nu so is Christus in desen deele de meester van allen verclaert / welcken de Dienaers in alle haer bedieninghe / alles ins onderworpen zijn. Ende op dat ons d' Apostel claerder bedieden mochte / wat van dese bedieninghe is / so stelt hy daer meer by / te weten / dat sy wordeelders der verborgentheden Godts zijn. Nu comt de selue Apostel / ende noemt op vele plaetsen / ende wtinmelicken tot den Ephesiern in het derde capittel / het Euangelie Christi die secreten Godts te wesen. De iuden plachten oock die Sacramenten Christi / mysticien ofte secreten te noemen. So zijn dā der kercken Dienaers also ghenaeemt / om dat sy den ghelouighen het Euangelie Iesu Christi vercondighen / ende die Sacramenten wtcreyken souden. Ghemerckt wy oock in het Euangelie lesen / dat die ghetrouwe ende wijse knecht van synen heere ouer den huysgesinne gestelt is / op dat hy hen ter bequamer tijt de ghesette spijse geue. Ende wederom op een ander plaetse des Euangeliums sien wy / hoe een man buytens lants reysende /

De Dienaers zijn wordeelders der secreten Godts.
Ephes. 3. 4

Luc. 12. 47

mat. 25. 14
Luc. 19. 12

Belijdenisse des Gheloofs

ende zyn huys latende / synen dienstknec-
ten macht geeft om dat te registre / en eenen
peghelicken synen last toeschickt.

Van de
macht der
kercken
Dienaers.

Luc. 22. 25
26.

Math. 18.

mat. 28. 18

Apoc. 17.

Apoc. 3. 7.

De Heere
behout die
waerachti-

So mogen wy nu dan wathandelen vā
de macht ende het ampt der kercken Die-
naers. Daer synde sommige die mit groo-
ter moeyten van deser macht ghedisputeret
hebbē / der welcker sy alles wat groot ende
hooch op eerden is / onderwerpen hebben :
ende dat merckelick teghen des Heeren ge-
bodt / die den synē alle heerschappie verbie-
dende / bysonderlingen alle ootmoedicheyt
beuolen heeft. Het is wel inder waarheyt
also / datter een ander onghemengde en-
de alderhoochste macht is / die men oock
de macht des rechts noemt : ende dooz de-
se macht is alle dinct dien onderwerpen /
die de Heere van allen is / te weten / Jesu
Christo : ghelick hy selfs daer van ghetuy-
ghenisse gheeft segghende / Dat alle macht
hem ghegheuen is in den hemel ende op
aerden. Ende wederom / Ick ben de eer-
ste / ende de laetste. Ick leue / ende hebbe
doot gheweest / ende siet ick ben leuendich
van ewichheit tot ewichheit / Amen. Ende
ick hebbe die slotels der hellen / ende des
doots. Item / hy heeft die slotel Dauids /
die opent / ende niemant en sluyt : en sluyt /
ende niemant en opent. Maer dese macht
behout de Heere eyghentlick dooz hem sel-

uen

uen noch en doet daer gheen transport van ghe mache
op yemanden wie hy sy / soo dat hy selfs le- vooz hem
dich staende / den arbeyt sijnder Dienaren seluē alleē.
alleenlichen aensien soude. Want Iesaias Ies. 22. 22.
seyt / Ich wil de slotelen des huys Dauids
op syne schouderen legghen : ende weder-
om / Wiens heerschappie is op synder Ies. 9. 5.
schouder. Want hy en belast niet yemants
anders schouderē met zūnder macht : maer
hy behoutse vooz hem schuen / ende gemerct
hy alle dinghen regiert / soo ghebuyct hy
die noch.

Woots is daer oock een andre macht des Macht des
ampts ende der bedieninghe / die vanden ampts ofte
ghenen die de hoochste macht heeft / afge- der bedie-
meten wort / die oock meer een dienstbaer- ninghe.
heyt dan heerschappye ghelijcht : exempel /
Shelijck een grootmachtige Heere / synen
ontfanger ofte rentmeester macht ouer zūn
huys gheeft / ende ter cause van dien de
slotelen ouerleuert / om daer in te brengen /
oft buyten te sluyten / die de Heere inghela-
ten ofte wtghesloten hebben wilt. Na dese
macht doet de Dienaer volgedē zūn ampt /
tghene dat hem de Heere gheboden heeft te
doen : de Heere hout ooc van goeder meer-
den tghene dat hy ghedaen heeft / ende wil
sock datmen het werck zūns Dienaers
achten sal / als oft hy dat seluer ghedaen
hadde. Ende hier toe moet men dese
spieuc-

Belijdenisse des Gheboofs

mat. 16. 18. spreukie des Euangeliums ghebruycken:
 Ich sal v die sloten des Hemels rijc ghe-
 mat. 18. 18. uen: ende/ Alles wat ghy binden oft ontbin-
 den sult op der aerden/ dat sal gebonden of-
 Jo. 20. 22. te los wesen in den Hemel. Item wien ghy
 de sonden vregheeft/ dien wordense vreghe
 uen: ende wien ghy se hout/ dien zynse ghe-
 houden. Maer in gheualle de Dienaer alle
 dinch so niet en bedient/ als hem van synen
 Heere belast is/ maer gaet zyn beuel te buy-
 tē/ voorwaer de Heere en past op sulcx niet.
 Hierom is de kerckeliche macht der Die-
 naers der Gemeentē een ampt om de kerc-
 ke Gods teregierē/ op sulcxer vuegē noch
 tans/ als de Heere door zyn woort gheordi-
 neert heeft. Dit doende/ achten die gelooui-
 ghe en bekennen het gene dat de Dienaers
 gedaen hebben/ als oft van den Heere selfs
 ghedaen ware/ belangende die sloten/ daer
 is oock hier bouen wat van ghesproken.

Alledie
 nars der
 Gemeentē
 hebbē euen
 groote
 macht.

Nu voorts/ so is allen kerckendienaers
 eene seluighe ende euen groote macht ofte
 bedieninghe ghegheuen. Ende voorwaer
 vanden beghinne af hebben die Bisschop-
 pen/ ofte Ouderlingen/ de kercke niet ghe-
 meener hant gheregiert/ niemant en heeft
 hem seluen voor den anderen ghestelt/ nie-
 mant en heeft noch macht/ noch heerschap-
 pē ouer synē medebisschoppen ghebruyct.
 Want sy waren des Heeren woort indach-
 tich

tich/ De grootste onder v/ sy de minste/ en
 droeghen haer in ootmoedicheyt/ helpende
 malcanderen met gelijcker gedienslicheyt/
 om eendrachtelicken de kercke Godts te
 stieren ende voor te staen. Des niet teghen-
 staende/ op datmen goede ordeninge soude
 volghen/ so was daer althits yemant onder
 de Dienaers die last hadde de vergaderin-
 ghe by een te roepen/ en die aldaer de saken
 daermen van handelen moeste/ voorstelde/
 item het auyt van dē anderē by een bracht:
 eyndelick/ die alle ongheschichtheyt na zyn
 beste vermoghen te voren quam/ ende be-
 lettede. Wy lesen inde Acten der Apostelen
 dat S. Peter sulcx ghedaen heeft/ die noch-
 tans daerom den anderen niet voorzhe-
 stelt en was/ noch bouen haer eenige domi-
 nacie/ noch grooter macht en hadde. Want
 Cypriaē de martelaer heeft seer wel gespro-
 ken in het boeck vā de simpelheyt der Cler-
 ken/ Voorwaer die ander Apostelen waren
 tselfde dat S. Peter was/ te weten/ al euen
 groot en hooge/ so veel de eere ende macht
 aengaet: maer sy hebben een beghinsel tot
 der eenicheyt/ op datmen daer tot verstaen
 soude/ datter maer een eenige kercke en is.
 Van gelijckē doet S. Ieronimus/ comen-
 de met S. Cypriaen ouer een/ en spreect in
 zyn wtleggingen op S. Pauwels brieft tot
 Titum: Eer dat dooxt ingeuē des Duyuels
 gonste

Luc. 22.26

Men moet
ordeninghe
houden.

Act. 6.

Belijdenisse des Gheloofs

ghonste ende afghonsticheyt opghebracht
waren / werden de Ghemeenten van den
ghemeenen raet der Euderlinghen ghe-
regeert : maer achter dat een yeghelick
hem beghonste te laten duncken / so wie hy
ghedoopt hadde / dat die hem / ende niet
Christo toe behoorde / als dorn ghinck-
men insetten enen wt den Euderlinghen
te verkiezen / die dē anderen als voorgaen/
ende alle den last der Ghemeenten byson-
derlyck draghen soude / op dat by middel
van dyen gheen zaet der scheuringhen en
bleue . Doch S. Ieronimus en comt niet
voozt met sulcken decreet / als oft van God
ghegheuen waer / noch en wilt voozt sulcks
niet houden staende : Want terstont stelt
hy daer by / Ghelick de Euderlinghen
weten / dat sy (soo die ghewoonte der kerc-
ken wtwijst) dien onderworpen zijn / die
bouen hen ghesfelt is : alsoo moeten oock
de Bisschoppen weten / dat sy bouen den
Euderlinghen zijn / meer by ghewoonte /
dan door binstellinghe ende ordineriinghe
der waerheyt des Heeren / ende dat sy int
ghemeen de kercke regieren moeten . Dit
seyt hy daer van . Hierom en can ons nie-
mant verhinderen om weder tot de oude
ghesaltenisse der Kercken Gods te kee-
ren / ende die voozt alle costumen der men-
schen te stellen.

Dacc

Daer zijn verscheyden officien der Die- Die officiē
 naers / daer nochtans de sommighe maer der Die-
 twee hoofstucken van en makē / waer on- naers.
 der sy alle die ander begripen : te weten /
 het ampt om die Euangelische leere te pre-
 diken / ende die Sacramenten wettelicken
 wt te rechten. Want het staet dē Dienaers
 toe die heylighe Ghemeente te vergade-
 ren / ende aldaer het Woort Godts wt te
 legghen / mitsgaders alle die Leeringhe /
 na de gheleghentheyte ende het ghebruyck
 der Kercken also te volghen / dat het ghene
 dat daer geleert wort / den toehoorders pro-
 fitlich / ende den gheloouighen sichtlich
 sy. Het staet / segghe ick / den Dienaers toe /
 den omvetenden tondertwiffen / die trach-
 tē te vermaenen en voortstieren / om in den
 wech des Heeren cloechelicken voort te
 gaen. Item den cleynmoedigen te vertroos-
 sen / ende te verstercken / en tegens die aen-
 uechtingen des Duyuels te wapenē / de son-
 daers te straffen / de ghene die afghedwarde
 zijn / weder op den rechten wech te bringē /
 die gheuallen zijn op te rechten / die weder-
 sprekers touerwinnen / de woluen totter
 houe des Heeren te drijven / de boosheyt
 en die boose menschen voorzigtelicken en
 wijselicken te straffen / en niet door de vū-
 ghē te sien. Het is hen oock belast de
 Sacramenten wt te reynen / het rechte
 ghe-

Belijdenisse des Gheloofs

ghebruyck veur te houden/tenen yeghelijcken
ken deur de ghesonde leere te beccyden om
die bequamelycken tontfangen/den geloof-
uigen in heyligher eendrachticheyt tonder-
houden/de scheuringen te beletten/ten laet-
sten oock den onverstandigen te catechize-
ren/den noot der armen die ghemeente aen-
segghen/de siecken/mitsgaders die op ver-
scheyden manieren aenghevochten ende be-
proeft worden/te besoecken/te leeren/en in
den wech des leuens te behoude: desgelycke
te besorgen datter in tijt vā noode gemeyne
ghebeden met vasten oft heylighe abstinen-
tie geschieden: en eyndelycken veur de ghe-
rustheyt/vrede/ ende salicheyt der Kercken
sorghe te dragen. Maer op dat een Dienaer
dit alles te beter ende lichtelycker te wercke
stellē mach/ist veur al noodich dat hy God
vreesse/ gestadichlyck bidde/hem geheel tot
het lesen der heyligher schrifturen begheue/
altits en allesins wake/en eenen yeghelij-
cken met de reynicheyt zijns leuens veruolich-
te. Daer en bouen/nadyn de Straffe gans-
schelyck in de ghemeynthe noodich is/en de
oude kercke de Excommunicatie gebruyct
heeft/itē datter onder het volc Gods here-
kelicke rechten gewoest zijn/die deur God-
vreesende en veursichtighe mannen wtghe-
voert werde: so behooren ooc de Dienaers
tot stichtinghe der Kercken/dese straffe na
de

De Chri-
stliche straffe

De gelegentheit des tijts/ghemeenē stants/
ende tegenwoordigen noots te matighen.
En hier in moeten altijt desen reghel vol-
ghen/ dat alle dīnck stichtelyck gheschiede/
vuegelyck/crebaerlyck/sonder tyrannie en
beroerte/sonder de ghebrucken te voeden en
onderhoudē/oft sonder onderschept te ghe-
bruycken. Want d'Apōstel ghetuycht/ dat
Gode hem macht in de Kercke ghegheuen 2.coz.10.8
heeft tot opbouwinghe/ende niet tot afbre-
kinghe. La de Heere selfs verbiedt den En-
ghelen wt zyn velt alle ocruyt wt te roeyen/ Mat.13
want daer perykel is van de tarwe mede
wt te plucken.

Woorz/veroloecken wi de dolinge der Men moet
Donatisten/die haer vormis streicken ouer ooc de Dic-
de cracht en nieticheyt/so wel der leerlinge/ naers van
als der Sacramenten bedieninghe/nae het quade leuē
goet oft quaet leuen der Dienaers. Want aenhoozen.
wi weten/datmen de stemme Christi oock
wt den mont der quader Dienaren aenhoo-
ren moet/na de mael de Heere ghesproken
heeft:Doet dat sy seggen/maer en doet niet
nae hare wercken. Mat.23.3
Wi weten oock/dat de
Sacramenten den Godvreesenden deure de
tussellinge ende het woort des Heeren hey-
lich en crachtich zyn/hoe wel sy hen vā on-
weerdighe Dienaers aengherecht worden:
waer op die heylige Dienaer Gode S. Au-
gustyn veelwt de v. Schysmuren teghen de

Belijdenisse des Gheloofs

Die Syn-
noden.

Donatisten ghedisperuteert heeft. Middeler
tijt ist nootsakelyc datter eē goet ondersoet
is Dienaers/ beyde in haer leeringe en leue/
gedaen werde/ en namelyc in de Synoden.
Die misdacn hebben/ behooren aldaer van
den Ouderlingen gestraft/ en weder op den
goeden wech gebracht te worden/ so sy ym-
mits ghenesclyck zyn/ en verbeteringe ghe-
doogē: oft so niet/ deur de warachtige Her-
ders vā hare dienst afgesteld/ en tot de kud-
de des Herre als woluen wtgedreue te zyn/
so sy hen niet en laten geseggē. Wāt indy en
sy valsche leeraers zyn/ so en behoort mense
gheensins te dulden noch te lyden. Wij en
verwerpen ooc dalgemeyne Concilien niet/
wel verstaende/ so verre die na het exempel
der Apostelen tot der Kercken salicheyt/ en
niet tot haer verderuinge gehoude wordē.

De werck-
man is synē
loon weerd-
dich.

Houē alles wat nu deur gemelt is/ zyn ooc
alle getrouwe Dienaers/ als goede werclie-
den/ haren loon wel weerdich/ noch en mis-
doen niet/ wanneer sy haren ghesetten soldt
mitsgaders wat hen met haren huysghesin
noodelyck is/ ontfanghen. Want d'Apostel
betoont/ dat hen sulcx met recht van de ghe-
meynte ghegheuen/ en insgelycx met recht
van dander ontfanghen wort. 1. Cor. 19. en
1. Tim. 5. en voort op ander plaetsen. Soo
worden dan de Wederdoopers met d'Apo-
stolische leere ouerwonnen/ wanneer sy de
Die-

Dienaers / die van haren dienst leuen / ver-
worpen ende lasteren.

Het negentiensle Capittel.

Van de Sacramenten der Chrijstelycke kercke.

Godt heeft van den beghinne aen in
zijn Kercke by de vercondinge des
Woorpts / Sacramenten / oft Sacra-
mentelycke teekenē ghevoecht. Wāt sulcx
betuycht ons ontwoyselyck de geheele schrif-
ture. En die Sacramentē zijn symbolen oft
teekenen / die een verborghen bediedenisse
hebben / oft zijn heylige ceremonien en heyl-
lige manieren van doen / die God selfs inge-
stelt heeft / gelegē zinde in het woorpt Gods /
teekenē / en dingē die daer mede betreckēt
worden / waer deur hy d kerckē syne groote
welbaden aen den mensche betoefen / in der
gedachtenisse houdt en veroverscht: itē / waer
deur hy zijn belofte vsegelt / en ons wtwe-
dichlyckē vour oogen stelt / tegene dat hy in-
wendichlyckē wordeelt / by middel van dyen
ons gelooue versterckende en ymeerderen-
de / om dat de h. Geest in onse hertē werct:
eyndelyc / waer deur hy ons van alle andere
volcken en religien affondert / op dat hy ons
hem alleene heylige en verbindē / en wat hy
van ons eysschet / te kennen gheue.

De Sacra-
menten zijn
by twee
gevoecht /
en wat een
Sacramēt
is.

Hi zijn daer Sacramenten des ouden

Testa

Testa

Belijdenisse des Gbeloofs

Daer zijn
and Sacra
menten des
ouden/ and
des nieuwe
Testamēts.

Hoe vele sa
cramenten
des nieuwen
Testamēts
datter zijn.

wie de Sa
cramenten
ingheselt
heeft.

Testaments aen deen syde/ en des nieuwen
Testaments aen dander. Die Sacramentē
des ouden volcs waren de Gesnydenisse en
het Paeschlam / welck opghroffert werdt/
en daer om onder de sacrificien die van den
beghinne des werelts ghroffert gheweest
zijn/ mede begrepen was. De Sacramentē
des nieuwen volcs zijn den Doop ende het
Nachtmael des Heeren. Sommighe tellen
seuen Sacramenten des nieuwen Testa
ments : onder de welcke wij bekenen wel
de Goete/ de Instellinghe v̄ Dinaers (niet
de Papistische/maer de Apostolische) mis
gaders den houwelycken staet / van Godt
ingheset te wesen / maer niet veur Sacra
menten. Het Wopnsel/ en het laetste Olyfel/
houden wij veur gedichtfelen der mensche/
en voorts so ran haer de Kercke sonder die
seer wel ende sonder schade passeren : noch
wij en ghebruyckense in onse ghemeynten
niet/ want daer veel in is dat ons gheensins
en behaecht. Belanghende die Roomsche
gheltneringhe/ die sy in de acndieninge der
Sacramentē ghewoonlicken handelen/ die
vervloecken wij toch in alle manieren. Nu
voorder/ gheen mensch/maer Godt alleen
ende selfs heeft de Sacramenten ingestelt.
De menschen en hebben gheen macht om
sulcx te doen/ ghemerct dat de Sacramentē
aenhangselē des diensts Gods zijn. Het en
be-

behoort oock niet / dat de menschē eenigen
 Godtsdienst oprechten en faetsoneren sul-
 len: maer sy moete dyen die van Godt ghe-
 ordineert is / ontfangen ende onderhouden.
 Hier beneuen / brengen die Symbolen soo-
 danighe beloften mede / die het gelooue ver-
 eyschen. Het gheloof steunt alleenlycken op
 het woort Gods: en het woort Gods wort
 by instrumenten oft byciuen vergeleken / de
 Sacramentē by haer seghelen / die ooc nie-
 mant dan Godt daer aen hanghen en can.
 En gelijckewijs Godt der Sacramenten
 autheur is / alsoo weret hy ooc deur haer in
 de Kercke / alwaer sy bequamelyck aenghe-
 dient worden: by maniere soo wanneer de
 ghelooouige die Sacramenten wt des Die-
 naers hant ontfangen / soo bekenen sy dat
 God in zyn eyghen instellinghe zyn werck
 doet: daerom ontfanghen sij die als wt de
 hant Gods / sonder dat hen het gebreck des
 Dienaers (al waert ooc datter eenige mer-
 kelycke fouten in hem ware) belette mach /
 na dyen sy wel weten dat de Sacramenten
 haer volle wesen en macht van Gods instel-
 linghe hebben. Hierō maken sy int verdeelen
 dē Sacramentē claer onderscheyt tusschē dē
 Heere / en dē Dienaer des Heere / belydende
 dat de Heere selfs gheeft / ghene dat deur de
 Sacramentē betreckt wort: maer de Die-
 naers / de symbolen / die sulck betrecken.

God gheeft
 den Sacra-
 mentē haer
 cracht.

Men moec
 goet onder-
 scheyt stelle
 tusschen dē
 autheur en
 den dienaar
 der Sacra-
 menten.

Belijdenisse des Gheboofs

Het princ-
pael wesen
oft die sub-
stantie der
sacramente

Het veurnemelycste nu dat ons Godt in allen Sacramenten veurhoudt/ ende waer na alle Godtsalige menschen altyts sien/ en ghesien hebben/ (dwelck sommighe de substantie oft materie der Sacramenten ghe-naemt hebben) dat is Christus die Salich-maker/ die eenighe offerhande/ dat eenich lammeken/ dwelck gheslacht is gheveest van des werelts grontleggheghe/ en den steen/ waer wt onse Vaders ghedroncken hebben/ deur den welken alle wtvercozen besneden zijn/ met een besnydenisse die sonder handen gedaen wort/ te weten/ by middel des heyligen Gheests/ en van alle hare sonden afghewasschen zijnde/ met dat warachtich lichaem en bloet Christi tot het ewige leuen ghevoeydt worden.

waer in dat
de Sacra-
menten des
oudē en des
nieuwē testa-
ments ouer
een comē of
verschillē.

Soo veel als dit punct belangt/ te weten/ het principael/ het eyghen/ en seluige wesen der Sacramenten/ so zijn de Sacramenten beyde des ouden en des nieuwē volcs euen gelijk: want Christus die eenighe middel- laer en salichmaker der geloouigen/ is ouer weder syden dat principael ende die seluige substantie der Sacramenten. Een seluighe Godt is dautheur van dyen ouer weder syden. Sy hebben ooc den tweē volcken veur teckenen en veruulsen der ghenaden en der beloften Gods ghegheuen gheweest/ hen in der ghedachtenisse vrenghende ende

ver-

ververſſchende die groote weldadē Gods:
item/ om de gheloouighen toonderscheyden
van alle andere religien des werelts: corte-
lyck/ op dat ſy van haer gheeftelicken deur
het gheloooue onfanghen mochten worden/
ende dieſe ontfangen hadden/ aen der kerc-
ken verbinden/ en met eenen van alles wat
hen te doen ſtont/ onderrechten ſouden. In
deſe en derghelycke dinghen comen de Sa-
cramenten des ouden ende nieuwen Teſta-
ments ſecr wel ouer een/ al verſchillen ſy in
de teekenen.

Doch wi ſtellen noch een ander en groo-
ter onderscheyt / te weten / dat de onſe veel
vaſter ende gheduerigher zijn/ want ſy ſul-
len tot den eynde des werelts toe blyuen.
Geneuens dyen betuygen ſy/ dat de beloſte
en de ſake nu in Chriſto vervult ende vol-
bracht is/ waer van als doen die veroullin-
ghe deur de oude Sacramenten te voer be-
diedet werde. De onſe zijn oock veel ſlech-
ter/ hebbende min wercks/ coſten/ ende ce-
remonien. Daer en bouen / ſy comen een
veel grooter volck toe / namelyck / dat de
alghemeeyne werelt ouer gheſtroyt is: ry-
delyck/ na dyen ſy veel claerder ende lichter
zijn / item by middel des Heyligen Geſts
het gheloooue in ons vermeerderen/ ſo ont-
fanghen wi by middel van deſe een rijcker
oueruloedicheyt des Heyligen Geſts.

Belijdenisse des Gheloofs

Onse Sacramenten **Woorwaer / nademael** ons **Chaprus die**
 zijn in de **waerachtighe Messias ghegeuen is / ende**
 plaetse van **met hem alle oueruloet der ghenaden ouer**
 dien die int **het nieuwe volck wtghefloort is / so zijn die**
 oude **Sacramenten des ouden volcks afgesteld /**
Tec **ende hebben haer eynde ghenomen / en in**
stamēt wa- **haer plaetse zijn die Symbolen ofte teeeke-**
ren inghe- **nien des nieuwen Testaments ingheset:**
gele. **ghelick in de stede van de Besnidenisse / is**
de Doop / ende in de stede des Paeschlams
en van ander sacrificien / is het Nachtmael
des Vleeren gheset.

waer in dat **Nu gelickertwijls certijts die Sacramen**
de Sacra- **ten in het Woorde de teeeckenien / ende die be-**
menten ge- **teeckende sake bestonden / niet min noch**
legen zijn. **meer so doe de onse nu oock . Want het ge-**
ne dat voor hem geen Sacrament en was /
woort er cē door het Woorde Godts / om des
willen dat het door het Woorde Godts ghe-
heplicht is / ende door den ghenen diet inge-
set heeft / heplich verclaert wort . Het woor-
deken heplighen en beteeckent anders niet
dan enich dinc Gode en ten heplighen ghe-
bruycke toeschicken: dat is so veel te seggē /
als vanden ghemeynen ende onheplighen
gebruycke affonderen / ende tot eenen hepli-
ghen ghebruycke toeyghenē . Want in de
Sacramenten worden die teeeckenē wt den
ghemeynen ghebruycke ghenomen / want
het zijn wtwendighe ende sienlike dingen.

wat hepli-
ghen be-
teeckent.

heplichm
kinghe der
Sacramen
ten.

In den Doop / het element des waters / en
het ſichtbaerlich afwaſſchē dat van dē Die-
naer ghedaen wort / is het teekē: maer die
beteekēde ſacckē / is die wederboorte ofte
die ſupꝛeringhe van onſe ſonden. Op ghe-
lycker maniere int Nachtmael des Heeren
het broot ende de wijn zyn de teekēnē / die
wt den ghemeynen ghebruycke van eten
ende dꝛincken ghenomen worden: maer de
ſake die daer door beteekent wort / is het
lichāem ende het bloet des Heeren / die voor
ons ghegheuen ende wt gheſtozt zyn: ofte
die ghemeynſchap des lichāems ende des
bloets des Heeren.

Het water dan / het broot / ende de wijn / in
haer eyghen weſen / ende aengemerct zyn-
de buyten die inſtellinghe des Heeren / ende
dat heyligh ghebruyc / waer toe sy ghenom-
men worden / en ſyn anders niet dan men
gemeenlickē water / broot / en wijn noemt /
die wy daghelicks ghebruycken. Maer ſo
wannec men het Woort Godts / met die
aenroepinghe zijns naems / met de vernieu-
winghe haerder eerſter inſettinghe / en heyl-
lichmakinghe daer by voecht: als dan wor-
den deſe teekenen geheyl'icht / en verclaert
door Chriſtum heyligh te zyn. Want de eer-
ſte inſettinghe ende heyllichmakinghe der
Sacramenten die Chriſtus ghedaen heeft /
behout altyt zyn cracht in de kerckē gods /

Belijdenisse des Gheboofs

so dat de gene die de Sacramentē gebuyckē
ken gelijckse de Heere geordineert heeft/he-
den daerhs noch van die eerste heylighma-
kinghe (die de alderbeste is) gauderen. En
dit is de redene waerom men in den ghe-
buyckē der Sacramenten de woorden on-
ses Heeren Iesu Christi verhaelt. Doopt/
nadien wy wt het Woot Godts leere/ dat
dese wtwendighe teekenen van den Heere
verordent sijn tot eenē anderen eynde dan
mensse geineynlicken buyet/ So leeren wy
ook dat die Sacramenteckenē inden heyl-
ighen gebuyckē de namen van die betee-
kende sake ontleenen/ ende nu niet meer al-
leenlickē water/ broot/ ende wijn genarnt
en worden: maer ooch Wederbooyte/ ofte
Afwasschinghe der vernieuwinghe: item het
lichaem en het bloet des Heere/ ofte tecke-
nen en Sacramentē des lichaems ende des
bloets des Heere. Wel verstaende/ niet om
des willen dat de teckenē souden in die be-
teekende dingen verandert sijn/ en nu niet
meer wesen dat sy te voren in haerder natu-
ren waren (want anders en souden die Sa-
cramenten geen Sacramentē sijn/ hebben-
de alleenlick die beteeckende saken sonder
teekenen daer by:) Maer de teckenē voe-
ren den naem van tghene dat sy bedieden/
ouermits sy also die heylige dingen betee-
kenen/ dat sy een verborghen verstant in de
byen-

De tecke-
nen voeren
den naem
van die be-
teekende
saken.

brenghen / ende die teechenen met die be-
teechende saken Sacramentisscher wijsse
by malcanderen gheuoecht zijn : geuoecht/
segghe ick / ende vereenicht / dooz eenen
verborghen sin / ende oock by den wille ofte
dooz den raet des ghenen die de Sacramen-
ten inghestelt heeft . Want het water / het
broot / ende de wijn / en zijn geen gemeyne /
maer heylighe teechenen . Ende diet water
inden Doop inghestelt heeft / en heuet niet
op sulcker meyninghe ghedaen / als dat de
gheloouighen alleenlicken met water be-
sprenget soudē wordē . Noch die in het Nacht
mael broot te eten / ende wijn te drincken
ghéboden heeft / en heeft niet ghewilt dat
die gheloouighen het broot ende de wijn
alleen / ende sonder een heymelich verstant /
ontfanghen soudē / ghelijck of sy thyns
broot aten : maer dat sy oock een gheestelic-
ke gheimeenschap aen die betreckende sa-
ken soudē hebben / ende waerachtelijck
van haer sonden dooz het ghelooue gherey-
nicht / cortelijck / in Jesu Christo haer deel
hebben soudē .

Die Sacra-
mentische
vereenings

Hierom en houden wy in geender maniere **Declar.**
ren vooz goet noch oprecht / tegene dat som-
mige doen / die de heylighmakinge der Sa-
cramenten / ick en weet niet wat caracte-
ren oft formen / ende der verhalinge oft der
crachte der woordē tocscrijue / die vā eenen
ghe-

Belijdenisse des Gheloofs

getuinden persoon/ hebbende alle zijn meyn-
ninghe om te consacreren / ofte te wijden /
wtgesproken worde: ofte ander vzeemde din-
ge toeschicke/ die ons noch Iesus Christus/
noch zijn Apostelē noyt/ noch met woordē/
noch by exempel achter ghelaten hebben.
Euen luttel achten wy die leere der sommi-
gher/ die van de Sacramenten als van ge-
meyne teeckenen spzken / die niet ghehey-
licht en zijn / noch cracht / noch macht en
hebben. Desghelijc wy en comē niet ouer
een met de ghene/ die ter oorsake van sulce
als in de Sacramenten onsenlick is/ het ge-
ne dat daer sienlick is/ verworpen / en laten
haer duncken dat sy gheen teeckenen en be-
hoeven/ van weghen sy meynen sulkes nu
alrede te ghenieten / als hen die teeckenen
souden comen bedieden : dwelck men die
Messalianen na geest. Nocht wy en houden
niet vooz beter die leere der ghener die daer
lerren / de ghenade Godts ende die betee-
kende saken soo vast aen die teeckenen ghe-
bonden/ ende daer in ghesloten te zijn / dat
so wie der teeckenen wtwendichlickē deel-
achtich is/ met enen oock inwendichlickē
ghemeenschap/ soo wel aen de ghenade/ als
aen de beteeckende saken heeft / hoedanich
hy oock zijn mach.

Vier en tusschen/ gelijck wy niet en ooz-
deelen van die oprechticheyt ofte van die
weere

De betee-
kende sake
en zijn noch
aē de Sa-
cramenten
gebonden /
noch daer
in besloten.

weerdicheyt der Sacramente wt die weer-
 dicheyt oft onweerdicheyt der Dignarē: also
 en wedereren wy die oock niet wt des ont-
 fanghers ſtaet ende qualiteyt. Want wy
 bekenen die oprechticheit der Sacramen-
 ten aen het ghelooue / ofte die waerheyt en
 enckele goetheyt Godts te hangen. Want
 ghelijck het Woort Godts dat waerach-
 tich Woort Godts blijft / waer door men
 niet alleen die naechte woorden en verhaelt
 wanneer men predicht / maer oock de din-
 ghen die door die woorden beteekent ende
 vercondicht zijn / ons aengeboden worden /
 hoewel de Godtloose en ongheloouighe de
 woorden aenhooren en oock verſtaen / son-
 der yet van de dingen / diemen daer door te
 kennen gheeft / te ghenieten: mits dien sy
 die niet van een waerachtich geloof en ont-
 fanghen: op ghelijcker maniere de Sacra-
 menten / die in het Woort / de teekenen / en
 die beteekende ſaken beſtaen / bliuē waer-
 achtighe ende volcomen Sacramenten /
 niet alleenlick om des willen dat sy heyl-
 ighen beteekenen / maer by redene
 dat Godt die beteekende dingen aenbiedt
 ende voorweent / al en ontfanghenſe die on-
 gheloouighe niet. Dwelck by ghebrucken
 der menſchen gheſchiet / die de Sacramen-
 ten omwettelicken ende ſonder gheloof ont-
 fanghen / ende niet met Godts ſchult / dieſe
 te vo:

Belijdenisse des Gbeloofs

Rom. 3. 3.

te vozen gheeft ende aenbiet : welker lie-
den ongheloof en can nochtans die ghe-
trouwicheyt ende waerachticheyt Godts
niet vernietighen.

Maer ghemerct dat wy inden beginne /
doe wy verclaerden wat eē Sacrament is /
coztelichē wt geleyt hebben / waer toe sy in-
gesteld zyn / so ist nu onnoodich met moeye-
licheyt ende verdriet wat eens gheseyt is
te verhalen . Soo sullen wy nu dan byson-
derlickē van de Sacramenten des nieu-
wen volcks handelen.

Het ewigheste Capittel,

Van den heylighen Doop.

Dinstellin-
ghe des
Doops.

DEn Doop is van Godt ingheselt /
ende gheheylacht gheweest : ende
S. Jan was die eerste die Doopte /
welcke ooc onsen Heere Iesum Christum
inden Jordaen ghedoopt heeft / Ioan. 1.
Van daer is hy tot den Apostelen voort ge-
comen / die selfs oock met water ghedoopt
hebben. De Heere heeft hen wtduckelic-
ken beuolen dat Euangelie te prediken /
ende inden name des Vaders / des Soons /
ende des heylighen Gheests te doopen.
Matth.

Matth. 18. Ende S. Peter die gaf oock den Joden voor antwoort/wannier sy hem vraccheden wat sy doen souden / als in de handelinghe der Apostelen int tweede capittel verhaelt staet/Dat een yeghelich van v ghedoopt worpde in den naeme Jesu Christi tot vergheuinghe der sonden/ ende ghy sult die gauen des heylighen Sheests ontfanghen. Alsoo dat daerom sommighe den Doop een teecken ghenaeamt hebben / waer door dat het volck Godts / te weten / zijn wtuercozen in de Ghemeynte ghebracht / ende Gode gheheylt wort den.

Doops en is daer in de Kercke Godts Daer en is maer eenen Doop / ende het is ghenoech niet meer datmen maer eenmael gedoopt / ofte inder dan eenen Kercken ghebracht / ende Gode gheheylt Doop.
licht sy. Want dat wy eens ghedoopt zijn/ duert al onse leuen lanch / ende is een ewighe versegheelinghe dat wy tot kinderen Godts aenghenomen zijn . Want in den name Christi ghedoopt te zijn / is in het verbont ende huysghesin / iae in het erfdeel der kinderen Godts ingheschreuen/ inghebracht / ende ontfanghen te wesen: ende van nu an de naeme Godts te draghen / dat is/ een kind Godts genaemt te worden/ ghesuyuert zijnde van die vuylicheden der son-

wat het is gedoopt te wesen.

Belijdenisse des Gbeloofs

sonden/ ende met die verscheyden ghenade
Godels beghifticht/ om een nieu en onuo-
sel leuen te leyden. So veruerschet ons dan
altijts de doop dese ghedachtenisse / name-
lyck/ wat grooter weldaet Godt den men-
schelycken gheslachte bewesen heeft. Want
wij worden alle te samen in onreynichyt &
sonden geboren/ en zijn kinderē des toorns:
maer Godt die rijck is in barmherticheyt/
supuert en reynicht ons deur onuerdiende
ghenade van onse sonden/ deur thloet zijns
Soons/ in welchen hy ons tot syne kinderē
aerueint/ ende met hem in een heyligh ver-
bont te samen vuecht/ ons met verscheyden
ghaue rijckmakende/ ten syne wij een nieu
leuen leyden mogen. Alle dese dinghen zijn
ons deur den Doop verseggelt. Want van
binnen worden wij daer herbozen/ gherey-
nicht/ en deur den heyligen Geest vernieut/
wanneer wij van buyten eenen seggel ende
een ghetuyghenisse van grooter ghisten in
het water des Doops ontfangē: deur welc
water ons oock die groote welbaden onses
Godels aengeboden/ ende ghelijck als veur
oorthen ghestelt worden. Daerom worden
wij oock ghedoopt/ dat is/ met sienlyck wa-
ter besprenct ende afgewasschen: want het
water cuyset die vuylicheit af/ vermaect
wat ouermits groote hitticheyt versmacht
is/ en veruerscht het lichzē: maer de ghe-
nade

Ephes. 2
[Ephes. 1.]

van worden
met water
ghedoopt.

hade Godts gheest der sielen alle dese dui-
ghen onseuylck oft gheestelyck.

Woorz comt de Heere/en deur dē Doop
so scheydt hy ons af vā alle andere religien
ende volcken / ende heylight ons veur hem
seluen / gelijck zyn erue oft schat. Wanneer
wij dan ghedoopt worden / soo belyden wij
ons gheloof / mitsgaders ons seluen veur
Godt verbindende tot gehoorzaamheyt/en
doedinge onses vleeschs/en eē nieuwicheyt
des leuens: ia wij worden onder die heylige
trijchlieden Christi opgheterechent/om on-
der zyn vendel allen die daghen ons leuens
lanck teghen de werelt/ den duyuel/en ons
eyghen vleesch te streyden. Desghelycx wij
zyn in een lichaem der Kercken ghedoopt/
op dat wij met alle die lidtnaten der Ker-
cken in eene seluige religie en gediensticheyt
ouer beyde syden eendrachtelycken en lief-
lycken duet een comen moghen.

Wij geloouen/ dat de maniere van doo-
pen die Christus met zyn Apostelen ghe-
bruycet heeft/ gheheel volmaect ende perfect
is. Daerom en late wij ons niet vuerstaen/
dat de dinghen die de menschen versiert/en
int ghebruyck der Kercken ghebracht heb-
ben/ van noode zyn om dyen te volmaken/
ghelijck dese zyn/ de wtsveringe des Duy-
uels/ een branderde kerse/oly/sout/speech-
sel/en wat dergelijck is/als den doop twee-

De verblin-
dinghe des
Doops.

de maniere
vā doopen.

Belijdenisse des Gheloofs

mael tsaers met vele ceremonien consacre-
ren oft wijden. Want wij gelouven datter
maer eenen doop der Kercken in de eerste in-
stellinghe Gods gheheylt en is. Die deur
het woort en de eerste seghenisse Gods zijn
cracht noch hedensdachs behoudt.

De dienacr
des doops.

1. Coz. 14

1. Tim. 2

Wederdoo-
pers.

Wij leeren dock / dat in de Kercke des
Heeren den Doop niet en behoort by Broe-
vrouwen / noch deur andere vrouwen be-
dient te worden: aengesien S. Paulus de
vrouwen tot gheen Kerckelycke bedienin-
ghen (waer onder men het ampt van den
Doop wt te rechten/rekenen moet) toe ghe-
laten en heeft. In ghelycker wyse wy ver-
woyē die Wederdoopers / die daer looch-
ren dat men de ionge kinderkens der geloo-
vinghen behoort te doopen. Want volgende
de Euangelische leeringe het Coninckryck
der hemelen behoort hen toe: nadyn sy int
verbont Gods begrepē staen / om wat oor-
sake soude men haer dan het teckē des ver-
bonts weygheren? Waer om en souden sy
niet den Heere deur dē doop toegeheylt
worden / nademael sy des Heerē eygendom
en in de kercke Gods zijn? Aldus verwoy-
pen wij dan de Wederdoopers / soo wel in
dit artickel / als in alle ander puncten / die sy
teghen het woort Gods opstellen. Wij en
zijn dock gheen Wederdoopers / noch en
hebben niet gheneyns met hen.

Het

Het eenentwintichste Capittel.

Van het heyligh Nachtmael des Heeren.

Det Nachtmael des Heeren/welck
 oock de tafel des Heere/en Eucha-
 ristia/dat is te seggen Dancseggin-
 ghe/ghenaemt is wort ghemeynlycken het
 Nachtmael geheeten/by oorsake dat het Je-
 sus Christus in zijn laetste nachtmael inge-
 set heeft/en noch hedendaechs also veur oo-
 ghen ghestelt wort/dat de gheloouige daer
 deur gepuyt en ghelacst zijn. Want gheen
 mensch noch Eughel en heuet opgebracht
 maer de Sone Gods selfs/namelyck/ onse
 Heere Iesus Christus/heuet self eerst syner
 kercken toegeheylight. De seluige heyligh-
 makinge oft segenisse duert als noch onder
 den ghenen die dat seluighe Nachtmael/en
 gheen ander en houden; verhalende aldaer
 die woorden die de Heere gebuytete in zijn
 Nachtmael/ende allesins haer ooghen al-
 leenlycke op Iesum Christum met een wa-
 rachtych gheloof slaende/van wyens han-
 den sy nemen wat sy deur de aenrechtinghe
 der Dienaers ontfanghen. Woorto wilt de
 Heere deur dese heylighe ceremonie in onse
 gedachtenisse behouden ende veroverschen
 de grootste weldaet die Godt den men-
 schelycken gheslachte oyt ghedaen heeft:

Het Nach-
mael des
Heeren.wie trachte
mael inge-
stelt ende
geheylight
heeft.Gedachte-
nisse d'wel-
dadt gods.

In ij name

Belijdenisse des Gheloofs

namelyck/ dat hy zyn lichaem ghegheuen/
en zyn bloet wtgheflozt hebbende/ onser al-
der sonden vergheuen heeft/ en ons vā den
ewigen doot/ mitsgaders vā de cracht des
Duyuels verlost heeft/ so dat hi ons nu met
zyn vleesch spijst/ en met zyn bloet laest: de
welcke gheestelicken van ons ontfanghen
zūde/ ons tot den ewigen leuen voeden.
En sulcke groote en wtneemelycke weldaet
worde vernicut soo dich en menichmael als
het Nachtmael des Heeren ghēide wort/
want de Heere heeft ghesproken/ Doet dit
tot mynder ghedachtenisse. Dene die selu-
ghe Nachtmael wort ons versiert/ dat het
lichaem des Heeren warachtelyck heur oes
tot den doot gekruert/ en zyn diebaer bloet
tot de vergheuinghe der sonden wtgheflozt
is/ alles tot de bevestighe onses gheloofs.
Coztelyck/ de Dienaer comt ende doet ons
wttwendichlycken als inet onsen ooghen in
dit Sacrament aenschouwen/ wat ons de
heylighe Gheest onsenlycken van binnen
en in de siele doet ghenieten. Want wtween
dichlycken wort het broot vanden Dienaer
aangeboden/ ende van gelicken hoort men
die woorden des Heeren/ te weten/ Neemt/
zet/ dit is mijn lichaem: Neemt/ ende deelt
onder ulieden: item/ Drinkte alle tot desen
drinkbeker/ dese is mijn bloet. So ontfan-
ghen dan de gheloouighe in het Nachtmael
sulcx

het teekē/
en die betee-
kende sake.

sulcx als de Dienaer des Heere hen gheest/
sy eten het broot des Heeren/ende drincken
den beker des Heeren: maer hier en tusschē
werct daer Christus deur synen heylighen
Geest/so dat sy inwendichlyckē het vleesch
en het bloet des Heeren ontfangen/en wor-
den daer mede tot het eeuwighē leuen ghe-
woeydt. Wāt het vleesch en het bloet Chri-
sti is de warachtighe spysē ende dranch des
eeuwighen leuens: en want Iesus Christus
ons ghegheuen is tot onsen Salichmaker/
soo is hy selfs dat veruueinelycke dinck/en
het principael wesen des Nachtsmaels: ende
wij en ghedoogen gheensints/datter yet an-
ders in zyn plaetse ghestelt werde.

Nu om beter en claerder te verstaen/ op
wat maniere het vleesch ende bloet Christi
de warachtighe spysē en dranch der gheloo-
uighen zyn/ende van hen veur sulcx tot het
ewigē leuen ontfangen worden/sullen wij
diet weynichsten hier by voeghen.

Daer zyn verscheyden manieren van etē.
Want men eet lichamelickyen/soo dat een
mensch de spysē in synen mont ontfangt/
houwetse met syne tanden/en sendtse alsoo
na den buyck. Van dese maniere van eten
verstonden eertijts die Caphernaiten/wat
de Heere sprack van het eten zyns vleeschs:
maer sy werden van dē Heere selfs gestraft
uit. 6. cap. van S. Ian. Want gelijckertwijls

Een licha-
melike eten.

Belijdenisse des Gheboofs

het vleesch Christi niet en can lichamelijck
sonder wttemelijcke vileynicheyt en wroet
heyt ghegheten worden: also en is het oock
gheen spysse des buyes: dwelc een yegelyck
gedwongen wort te belyden. Daerom ver-
woopen wij den Canon die inde Secretalen
der Pausen staet/ *Ego Berengarius. de Con-*
secrat. Distinct. 2. Want de Joden en heb-
ben eertijts niet gelooft/ noch wij en geloof-
uent hedensdaechs oock niet / dat men het
vleesch Jesu Christi met den mont des licha-
ems lichamelijcken oft wesentlijcken eet.

**De Heere
gheestelijck
eten.**

Daer is oock een gheestelijcke maniere van
het vleesch Christi te eten / de welcke noch
tans sodanighe niet en is/ als oft men soude
meynen het vleesch daer deur in eenē gheest
verandert te wordē: maer is alsulcke/ waer
deur wij op een gheestelijcke wijze gemeyn-
schap aen het lichaem en bloet des Heeren
vercrygē/ de welcke des niet te min in hare
cryghen wesen ende crygeschappen blyuen:
dat is te segghen/ niet op een lichamelijcke/
maer gheestelijcke maniere/ deur den heylighen
Gheest / die ons wel can toevoeghen
alles wat wij deur des Heeren lichaem en
bloet/ die om onsent wille totter doot ghele-
uert sijn/ vercryghen hebben/ te weten/ die
verghewinghe der sonden/ onse verlossinge/
ende het ewighe leuen: ia wretse ons alsoo
aen te cryghen/ dat Jesus Christus in ons
leest/

leest/ ende wij in hem: ende maect dat wij
 hem selfs deur een oprecht gheloof ontfan-
 ghen/ om ons soodanige gheestelycke spysen
 en dranch/ dat is te segghen/ het ewighe le-
 uen te wesen. Want gelijckerwijs de licha-
 melycke spysen en dranchen niet alleentlyck
 onse lichamen vermaken ende verstercken/
 maer oock int leuen onderhouden: also het
 vleesch Jesu Christi/ welck deur ons ghele-
 uert is/ mitsgaders zijn bloet dat deur ons
 verghoten is/ die en vermaken noch en ver-
 stercken niet alleentlyck onse sielen/ maer be-
 houden se oock int leuen: gheensins om des
 willen dat wy se lichamelicken eten en drin-
 ken/ maer om dat se ons deur den Gheest
 Gods gheestelycken wtghedeylt worden/
 want de Heere spreekt: Het broot dat ick
 gheuen sal/ is mijn vleesch/ dat ick deur des
 werelts leuen gheue sal. Item: Het vleesch
 (te weten/ wannecert lichamelyck gheghe-
 ten wort) en is niet nuttich/ maer de gheest
 ist die daer leuendich maect. Die woorden
 die ick u spreke/ zijn Gheest ende leuen.
 Ende ghelijck wij de spysen/ die wij eten/ in
 ons ontfangen moetē/ op dat se haer werck
 ende cracht in ons betoone/ want sy ons
 niet helpen en soude/ soo sy buyten ons ble-
 ue: op ghelijcker manieren moeten wij Je-
 sun Christum deur tghelooue ontfangen/
 sal hy ons toe behooren/ en sal hy in ons/ en

Christus is
 de spysen die
 ons int leue
 onthoudt.

Joan. 6.
 51. 63

Men eet
 en ontfangt
 Jesum

A iii

wij

Belijdenisse des Gheloofs

Christum **door het ge** **looue.** **wy in hem leuen. Wāt hy seyt/** Ick ben het broot des leuens / die tot my comt/ dien en sal niet hongherē: en so wie dāc in my ghe-
looft/ die en sal inder ewicheyt niet dorsten.

Die geeste **like spysc.**

Om salich **te worden** **moetmen** **nootsalichē** **eten.**

Item / Die my eet/ die sal oock door my le-
uen: die blijft in my/ en ick in hem. **Wt alle** dese saken ist openbaer/ dat wy by de ghees-
telicke spijse niet en verstaen / ick en weet
niet wat kost in des menschen verstant
afghebeelt: maer het eyghen lichaem des
Heeren / welck voor ons totter doot ghe-
geuen is/ ende de geloouigen niet lichame-
licken/maer gheestelicken door het gheloo-
ue ontfanghen. En in dit stuck volghen wy
gheheellicken en allesins die leere ons Hee-
ren en salichmakers Iesu Christi/ die int 6.
cap. van S. Ian verhaelt staet. Oock is de-
se maniere van het vleesch Christi te eten/
ende zyn bloet te drincken / soo groetlicken
totter salicheyt noodich/ dat sonder haer nie-
mant salich wordē en can. Niet te min men
can oock wel buytent Nachtmael des Hee-
ren gheestelicken eten ende drincken/ ende
dat geschiet so dick en menichmael/ als een
mensche in Christum gelooft/ tot wat plaet-
se dat hy oock sy. En misschien moetmen
hier toe gebuycken dat S. Augustijn seyt/
Waerom bereydt ghy de tanden ende den
burch? Ghelooft/ ende ghy hebt ghegeten.
Behaluen dit gheestelick eten/ dāc wy

van

van ghesproken hebben / is daer noch een Den Heere
 sacramentelick eten des Heeren lichaems : Sacramen
 waer door een ghelooouich mensche niet al
 leenlick van binnen en gheestelick des hee
 re lichaems deelachtich wort:maer comen
 de wtwendichlick aen die heylighe tafel/
 het sienlick Sacrament zijns lichaems en
 bloets ontfangt. Daerom ist ghewis ende
 seker dat een ghelooouige/ na dat hy begon
 nen heeft te ghelooouen / die leuendichma
 kende spijs door zijn gheloof ontfangt / en
 genietse noch daer na: doch wanneer hy die
 Sacrament ontfangt / en ist niet geseft dat
 hy niets meer en vererijcht. Want hy blijft
 duerende in die ghemeenschappe des lich
 aems en bloets des Heeren/en het gheloof
 wort in hem so lange so meer ontfeken/en
 vermeerderet/ wāt hy een gheestelick voet
 sel heeft. Want al ons leuen lanck heeft het
 gheloof synen wasdom van trappe tot trap
 pe. Daer en bouen de ghene die het wtwen
 dich Sacrament ontfangt/en is niet alleen
 lick des teekens/maer oock des dings sel
 ues deelachtich/ soo wy gheseyt hebben.
 Dat noch meer is / dese is de instellinge en
 dat ghebodt des Heeren onderdanich / hy
 dancet hem voor syne/mitsgaders des gant
 selhelicken menschen gheslaches verlossin
 ghe/hy ghedenct ghetroouwelicken aen den
 doot des Heeren/dwelc hy openbaerlick

Belijdenisse des Gheloofs

voor de Schemecute / welcke hy een liden
maet is / betuycht. Noch hier beuenes / wort
in ontfanghers des Sacraments dit stuck
verseggelt / dat niet alleenticken int gemeyn
voor allen menschen het lichaem des Hee-
ren ghegheuen / ende zyn bloet wtghesloz-
en is: maer voor een yder gheloouich men-
sche in sonderheyt / die zyn deel daer van
neemt: den welken hy spijse ende dranch
des ewighen leuens wort.

Die onghelouighe
loouighe
menschen
ontfangen
dat Sacra-
ment tot
haer oordeel

Wengacende nu sulcke mensche / die tot de
heylige tafel des Heere sonder gelooue coet /
die wort wel deelachtich des teeckens / maer
gheensins der beteckende sake des Sacra-
ments / waer in onse salicheyt en leuen gele-
ghen is. En sodanighe lieden eten onweerdich-
lickich aen die tafel des Heeren. Nu soo
veel alser onweerdichlickich van het broot
des Heeren eten / en onweerdichlickich wt
synen beker drincken / die worden des Hee-
ren lichaems en bloets schuldich / etende en
drinckende tot haer eyghen verdoemenisse.
Want sonder ghelooue comende / doen sy
den doot Christi spijt ende smadelichheyt
aen / daerom eten ende drincken sy hen sel-
uen dat oordeel.

Hoe Chri-
stus in het
Quotmael
teghewoor-
dich is.

Al dus en stellen wy het lichaem des Hee-
ren ende zyn bloet / met het broot ende wijn
niet so vaste te samen / of wy seggen wilden
dat het broot soude het lichaem Christi / an-
dera

ders dan by een Sacramenteliche manie-
re/wesen: ofte dat het lichaem Christi lich-
aemelijcken onder het broot soude schuy-
len / ende onder die ghedaente des broots
aenghebeden moeten wesen: ofte soo wie
het teecken aengrijpt / dat hy de beteecken-
de sake mede ontfangt / Want het lichaem
Christi is in de hemelen aen de rechterhand
des Vaders. Wy behooren dan onse oogen
ten Hemelwaert op te slaen / ende niet op
het broot stijf ende vast te houden / noch den
Heere in het broot aen te bidden. Noch-
tans wanneer de Kercke het Nuontmael
wtrecht / is de Heere by haer. Want ist
sake dat de Son in den Hemel verre van
ons wesende / door zijn cracht by ons is:
hoe veel te meer is ons Iesus Christus
die Sonne der gherechticheyt tegenwoor-
dich / hoe wel hy na den lichaem by ons
niet en is: teghenwoordich / segghe ick /
niet lichaemelich / maer geestelich / door zijn
leuendichmaekende werckinghe / ende op
sulcker wijze als hy ons int laetste Nuont-
mael verclaert heeft / Ioan. 14. 15. 16. Dae-
wt volcht / dat wy het Nuontmael niet en
hebben sonder Christo / ende nochtans een
Nuontmael hebben / welck niet bloedich en
is / maer een verborghen verstant begrijpt /
ghelijck het alle die Ouders certijts ghe-
naemt hebben.

Woopts

Belijdenisse des Gheloofs

Noch anders
sake waer
toe dat het
Nachtmael
des Heeren
strect.

Bereydinghe
tot het
nachtmael.

De maniere
om het
nachtmael
tot te rech-

Doofts wanneer wy het Nuontmael des
Heeren houden/ worden wy daermede ooc
vermaent/ van welcke lichaem wy lidma-
ten ghemaect zijn: ende daerom ons seluen
in eendrachticheit met alle onsen broederen
behooren te voeghen/ leuende heylighckē/
sonder ons seluen met die ghebreken ende
vileynichedē des vleeschs/ en vzeemde reli-
gien te besinnetten: maer veel lieuer volher-
dende in eē warachtich gelooue tot het eynde
des onses leuens toe/ in die heylichcyt des le-
uens grootelicken toeneemen. Het betaemt
dan/ als wy tot het Nuontmael gaen sullen/
dat wy ons seluen beproeuen na het gebode
des Apostels/ bysonderlicken wat wy voor
een gheloofhebbē/ of wy oock geloouē dat
Christus ghecomen is/ om de sondaers sa-
lich te makē en tot boetueerdicheyt te roe-
pen/ en oft eenygelick betrouwe dat hy int
getal is der gener die door Christum verlost
zijnde/ salich sullen worden/ item of wy een
vast voornemen hebben om ons boose le-
uen te beteren/ heylighclicken te leuen/ ende
door de ghenade des Heeren tot den eynde
toe in de waerachtighe religie en broeder-
liche eenicheyt te volherdē/ den lieere voor
onse verlossinge weerdighliken danckende.
So veel als nu die Ceremonie/ maniere/ of
te forme des Nachtmaels belangt/ wy hou-
dē die voor deenvoudichste en beste te zijn/
die

die des Heeren instellinghe / en d'aposto-
 lische leere naest by coemt: welke gelegen
 is inde vercondinge des Woorts Godes /
 met heylighe gebeden / en verhalinge wat
 de Heere daer ghedaen heeft / ende wilt wat
 wy oock int eten zijns lichaems / ende drinc
 ken zijns bloets doen sullen: item in die salig
 he ghedachtenisse des doots des Heeren /
 en ghetrouwe danchsegginge / ende eynde
 lick / in een heylighe tsamenvoeghinghe by
 die eenicheyt des lichaems der kercken. Al
 dus en connen wy niet gheuoclen met den
 ghenen die de eene van de twee specien den
 gheloouigen ontnomen hebben / te weten /
 den Beker des Heeren. Want sulcke lieden
 sondighen swaerlicken tegen die instellinghe
 des Heeren / die daer seyt / Drinkt alle wt
 desen Beker : dwelck hy vant broot soo
 wedrukelicken niet ghesproken en heeft.

Wengaende die Misse / het en is ons voor
 nemē op dit pas niet te gaen disputerē / hoe
 danige sy by dē Ouders gheweest is / te we
 ten / lijdelicke ofte niet lijdelicke : maar dit
 segghen wy vnielicken / dat de Misse die
 de gheheele Roomsche kercke / als noch he
 dendaechs ghebruycet / in alle onse Ghe
 meenten afgebracht is / om vele ende rechte
 ueerdighe redenen / die wy elck bysonder nu
 niet en verhalen om des corticheyts wille.
 Primiers althijt / so veel is daer van / dat wy
 niet

Belijdenisse des Gheloofs

liet en hebben comen goet vinden datmen
van een heylighe ende Godesalighe manie-
re van doen / een ydel gaepspel ghemaccht
heeft: item datmen om winste en om ghele
voortghesteelt heeft / segghende dat de Prie-
ster het selde lichaem des Heerē daer maect /
ende tot vergheuinghe der sonden voorle-
uenden ende dooden wesentliken ende in-
der daet opoffert / ia dat meer is / tot de eere /
lof / ende ghedachtenisse der Heylighen / die
in de hemelen zijn.

Het tweeentwintichste Capittel.

Van de heylighe ende Kerckelicke
vergaderinghen.

Wat men in
die heylige
vergaderin-
gen der ge-
loouighen
doen moet.

Al ist eenē yegelicke wel gheoorloft de
heylighe Schrifsturen op zijn seluen in
zijn huys te lesen / ende malkanderen
inder religien onderwijfen ende opbouwen:
des niet teghensstaende / ist van noode dat
ter heylighe tsamencominghen der gheloo-
uighen ende Kerckelicke vergaderinghen
gheschieden / soo om den volcke het Woort
Godes wettelicken te vercondighen ende
die ghemeyne bedinghen te houden / als op
dat de Sacramenten na behoorchelicheyt wt-
gerecht worden: ende noch om wt de Ghe-
meente yet tot den behoef der armen te
ver-

vergaderen / mitsgaders der Ghemeenten
ontcoſten te moghen doen ende onderhou-
den. Want het is gheheel ſeker / dat alſul-
ke by cencoemſten ende vergaderinghen
der gheloouigen altdits in die Apoſtoliſche
ende eerſte kercke onderhouden werden.

Ende daerom alle de ghene dieſe verſma-
den / en hyen ſeluen daer af trecken / die ver-
ſmaden de waerachtighe religie / ende het
ſy de Herders / het ſy die gheloouige Over-
heyt / behooren de deſe voort te drijven / ia
te dringhen om niet in hare hartneekicheyt
voort te gaen / noch de Heylighe vergade-
ringhen te verachten. Woorts ſoo moeten
die vergaderingen int openbaer ende dick-
maels gheſchieden / ten ſy dat ſulcks door
de vervolghers Ieſu Chriſti ende ſynder
Ghemeeente belet werde: want wy weten
hoe eertijts de vergaderinghen der eerſter
kercken / menichmael in verborghen plaet-
ſen / overmits die tyrannie der Roomſcher
Keyſeren / gheſchieden. Item de plaetſen

waer de geloouige vergaderen ſullen / moe-
ten eerbaerlic zijn / en die de kercke Godts
wel betamen ende bequaem zijn. So moet
men dā daer toe wyde en breedte huſen oft
tempelē verkieſen / die ooc geſuyert moete
zijn vā alles wat de kercke Godts miſſaet /
ende acn dander ſy de beſorcht ende toeghe-
maectit van als watter dienſtich is tot de
werck.

Men moet
die heylige
vergaderin-
gen niet be-
ſnaden.

Die verga-
deringhen
moeten int
openbaer
gheſchiedē.

Het moet
eerbaerlic-
ke plaetſen
zijn daer de
Ghemeeen-
te verga-
deren ſal.

Belijdenisse des Gheloofs

Men moet
in de tempe
len ende die
heylige ver
gaderingen
niet heuf
heyt en oot
moedicheyt
verkeeren.

het warach
tich vercier
sel der tem
pelen.

Vreemde ta
len moeten
swyge in de
vergaderin
ghen.

weerdicheyt/noot/en Gods salighe eerbaer
heyt/sonder yet aen den dienst ende nootfa
kelijken gebuycke der kercken te ghebre
ken. **M**iddelster tijt/ghelick wi gheloovent
dat **G**ode niet en woont in tempelen die met
menschen handen ghemacct zijn/so weten
wi oock dat de plaetsen die **G**ode en synen
dienste toe gheeychent zijn/niet onheylige/
maect heylighe zijn/der het woort **G**ods/
ende die heylighe diensten waer toe sy ghe
buijct worden/soo dat de ghene dese han
teren/met alle heusheyt ende met de vreesse
Gods daer in verkeeren moeten/ghedenen
kende sy zijn in een heylige plaetse/en staen
veur de tegenwoordicheyt **G**ods ende zijn
heylige Engelen. **D**aerom moeten men verre
van de Tempelen en Gheduyssen der **C**hris
tenen verworpen alle pomperyen/mitsga
ders allen ouerdaet der cleederen ende ver
cierfelen/alle hoouerdicheyt/item alles wat
der **C**hrystelycker ootmoedicheyt/geregel
de maticheyt en heusheyt niet en betaeint.
Het warachtich vercierfelen is oock niet in
elken been/noch costelick gesteente gelegē:
maer in de ghematicheyt/godtsaligheyt/en
alle deuchde der ghener die den tempel han
teren. **A**lle dingen moeten oock in de kercke
by goede ordeninghe/betamelijcken/en tot
stichtinge geschieden. **D**it ghemect/so be
hoopen alle vreemde talen wt de kercke ghe
weert

weert te zijn/ op dat alle dinc veyrgheselt
werde in ghemeyne sprake/ die van den in-
woonders vplaetsen verstaen mach wesen.

Het drijentwintichste Capittel.

Van de Kerckelycke ghebeden/ ghesanghen/ ende ghetyden.

DEt is wel gheoorloft dat eenyeghe-
lijck op zijn seluen bidde in sulcke
tale als hem goet dunct oft belieft/
soo verre hy die verstaen can: maer de ghe-
meyne ghebeden behooren in de Gemeyn-
ten in sulcke sprake te gheschieden die ghe-
meyn is/ en van een yegelijc verstaen wort.
Alle ghebet der gheloouigen moet geschie-
den tot eenen Godt alleen/ met gelooue en
liefde/ en dat deur die veyrbiddinge oft den
naem Iesu Christi alleen. Want het Prie-
sterschap onses Heeren Iesu Christi/ mits-
gaders die warachtighe Religie/ verbieden
ons de Heyligen/ die in den hemel zijn/ acn
te roepen/ oft tot veyrspraken te nemen.
Woorts moeten wij veyr de Guerheyt bid-
den veyr de Coninghen/ item veyr alle die
in hoocheyt ende macht gheselt zijn/ veyr
de Dienaers der kercken/ en allen behoefte
der kercken. Maer in tijt van lyden/ name-
lyckē/ wanneer de ghemeynte beswaert is/
behooren wij sonder ophoudē int openbaer

Die ghe-
meyne tale.

Ghebet.

Belijdenisse des Gheloofs

En by
ghebet.

en int heymelyc te biddē. Item / wij moete
ghewillichlycken / niet tot bedwanck / noch
om ghelts wille bidden. Noch wij en moe-
ten os gebet niet aen de plaetse superstitieu-
sclycken verbindē / als oftmen niet elders
dan inden tempel zyn gebet stortē en moeste.
Het en is oock gheen noot dat de gemeyne
gebeden in alle Ghemeynten ghelijck zyn/
ymmers soo vele de maniere en den tijt be-
langt. Laet yeghelycke Kiercke in dit stuck
haer vyfheyt ghebruycken / gelijck Socra-
tes in zyn historie seyt / dat men in een lant-
schap oft geheele contreye gheen twee kerc-
ken en vint / die volcomelyckē inde maniere
van bidden ouer een comen. Ick late my
duncken / dat sulcke onenichheyt op gheco-
men is deur de ghene die op verscheyden
tyden de Kiercken gheregeert hebben. In-
dyen sy nochtans hier in eendrachtich zyn/
het schijnt dat sulcx seer te pryfen staet / ende
vā dandere naghervolcht behoort te wesen.

Mate der
gemeyner
gebeden.

Maer men behoort / ghelijck in alle din-
ghen / oock inde ghemeyne ghebeden mate
te houdē / op datse niet al te lange en moey-
lyck en vallen. So moettmē dan het merste
deel des tijts met de vercondinge der Eua-
gelischer leeringhe ouerbrengen / van vreesse
dat het volck deur al te langhe ghebeden in
de vergaderingen niet onlustich en worde /
ende also vermoyt zijnde / als het tijt ware
die

die vereendinge des Euangeliums te hoor-
 ren/ter kercken tot strycke/oft wulde dat de
 vergaderinge alreede gedaen ware. Want
 wat anders cozt ghenoech is/ dinct den so-
 danigen al te langhe te zijn. Doch ist inder
 waerheyt also/ dat de Predicanten mate be-
 hoozen te houden. Van ghelijcken moet den
 sanc in de Ghemeynte ghematicht wordē **Sanch.**
 ter plaetsen daer het ghebruyck alsoo is.
 Maer inden sanc diemen den Gregoriaen
 noemt/daer zijn veel sotte ende ongeschicte
 dinghen in/ waerom hy oock tot onse ende
 meer andere Gemeynten wel met recht wt
 gedzeuen is. Nu ist by also datter sommige
 Ghemeynten zijn/ die daer wettelycken de
 ghbeden d ghelouigen sonder sanc ghe-
 bruycken/ die en machmen ter oorsaken vā
 dyen niet verworpen. Want alle kerckē en
 hebben gheen gheleghentheyte om te singen.
 Het is ooc een ghewisseliche sake/ deur sulcx
 als d'Antiquiteyt betuycht/ gelickertwils
 het gebuyck des sancs seer out in d'oster-
 sche kercken gheweest is/ dat het oock seer
 laet van de Westsche aenghenomen is.

De gheryden/ dat is te segghen/ de ghe- **Getyden**
 bedē/ die veer seker uren des dachs ghe-
 maect zijn/ ende worden in de Roomsche
 Kerckē ghesongen oft ghelesen/ en heeft de
 Outheyt veer ons niet gekent/ droelic men
 tot de selue lessen ende met vele redenen met
 ij lich.

Belijdenisse des Gheloofs

lichtelycken bewijfen can. Daer is oock te veel ongheschiedheyt in / op dat ick mi niet swaarders en segghe. Daerom hebben se onse Gheueenten met groot recht afgheluycht / en in haer plaetse wat anders ghesfelt waer by de alghemeyne kercke profijt en stichtinghe halen can.

Het vierentwintichste Capittel.

Van de fecstdaghen / vastendaghen /
en het onderschept der sypsen.

Men heeft
tijt vā doen
om de kerc-
ke te oeffe-
nen.

Hewel de kercke aen gheenen tijt verbonden en is / soo ist nochtans datse noch geplant noch gheoesent en can worden / sonder goet onderschept oft bequame ordeninge des tijts. Daerō comt een yeghelycke kercke / en verkieft haer eenen sekeren tijt / om de ghemeyne gebeden / ende de vercondinge des Euangeliums te doen / mitsgaders de Sacramenten wt te rechten. Nu so en ist eenen yegelycken niet gheoorloft alsulcke ordeninghe in de kercke eens bevesticht / na zyn eygen goetduncken te breken: en aen dander syde / soomē gheen bequame ende redelycke ledicheyt en stelt tot die wtuwendige oeffeninge der religien / veruwaer de lieden worden daer af ghetrocken deur tegene dat sy te doen hebben. Hier om sien wij / dat in de oude Gheueentē niet alleen

alleen seker uren / om in de weke by een te
comen / gheset waren / maer den Sondag Den Sondag.
ooch / ia van den tijt der Apostelen af / tot al
sulcken heyligen ruste ey gentyck ghehep
licht was: dwelc noch ter tijt van onse Ge
meenten tot de eere Godes ende liefde des
naest: n wel onderhoude wort. Niet te min
wij en volghen hier in gheensins dat de Walsche
gods dien-
den onthouden / noch eenige walsche gods
diensten. Want wij en gheloouen niet dat
den eenen dach heyligher dan den anderen
sy: noch wij en dencken niet dat Gode ghe
muechte heeft in de ledicheyt / sonder yet an
ders daer by te verespichen. Den Sondag
is oock onsen feestdach / by een vrye en w
bedingen onderhoudinghe / niet by ma
niere van eenen Sabbath.

Daer en bouen wij en mispysent niet Feestdagen
sake dat sommige Gemeenten na de Chri Christi en
stelycke vytheyt godsalichycken ende in de der hee-
vreesse Godes een gedachtenisse houden van
de geboorte des Heere / van de besnydenisse /
van zyn der doot en verresenisse / item van
zijn hemelvaert / ende van de sendinge des
heylighen Gheestes op den Apostelen. Maer
wij en pypsen in gheender maniere al sulcke
feestdagen / die ter eeren des menschen ende
heyligen ingheset zijn. Het is seker / dat de
Feesten tot de eerste Tafel behooren / ende
Gode alleen toecomē. Eyndelyck de vier

Belijdenisse des Gheboofs

dagen die ter ceren der Veylighen ingheset
wesende van onse ghemeynten of gebracht
zijn/ die hebben veel welck ongeschiet / on-
nut/ en niet duldelyck en is. Hier en tusschē
bekennen wij wel/ datmen wel can de ghe-
dachtenisse der Veylighen te syner tijt ende
plaetse in de ghemeyne ende heylighe pre-
dicatien met vrucht den volcke aenwyzen/
ende de heylighe exempelen der Veylighen
eenen yeghelycken om na te volghen veur-
houden.

Vasten.

Hoe de Christelyche kercke ons aen deen
syde brasserien / dronckenschap / ende alle
welhust en omaticheyt swaerlycker beschul-
dicht: hoe sy ons aen dander syde sochvul-
delycker een Christelyck vasten aenprijsst.
Wāt het vasten is anders niet dan een ont-
houdinge en maticheyt der godsalige men-
schen/ item een gheregeltheyt/ bewaringe/
en castydinghe onses vleeschs/ wesende om
den tegenwoordigen noot aenghenomen/
maer deur wi veur het aenschijn Gods
vernedert worden/ en den vleesche zijn ver-
weckende voetsel ontrecken/ om des te be-
ter ende ghewilligher den Gheest onderda-
nich te wesen. Daerom/ die hier op niet en
letten/ die en vasten niet: maer sy laten hem
duncken te vasten/ soo sy maer en doerths
haren buyck opvullen/ en haer eenen seke-
ren oft veurgheselden tijt laet van schree-
pye.

spysse onthouden/ hen seluen wijsmakende/
dat Godt sulce veur aenghenaem houdt
deur een ghewoicht werck/ soo sijt noemē/
ende dat sy een goet en heyligh werck doen.
Het vasten dan is een goede hulpe tot de
ghebeden der heylighen/ en tot alle druck-
den. Maer het vasten/ waer deur de Jo-
den haer van spysen en niet van sonden ont-
hielden/ en behaechde den heere niet/ het
welck men in de boecken der Propheten
wel sien mach.

Oock is daer een ghemeyn vasten/ ende
daer is een bysonder heymelyck vasten. Ghemeyn
en byson-
der vasten.
Het ghemeyn vasten hielden eertijts op
benaude tyden/ als de Ghemeente beaerct
was. En als doen en aten sy noch en dron-
ken sy niet veur dat den avond quam. Sij
brachten oock alle dyen tijt ouer niet heyl-
ghe gebeden/ niet den Godsdiensst te doen
en niet boeteveerdicheyt. Ende dit en was
bycans niet dan schreyen ende weenen: en
die Propheten vermanē daer veel van/ vo-
nemelycken Joel int .2. cap. Dit seluighe
vasten moet men noch heden ondothoude
wannere de Ghemeente in swaricheyt ende
noot gestelt is. Maer het bysonder vasten
mach een yghelyck van ons doen/ na dat
elck ghevoelt synen Gheest ouerwoeldiche-
te worden/ want hier deur wort de vleesche
zyn wellustich voetsel ontnomen.

Belijdenisse des Gheloofs

Goedanich
het vasten
is.

Alle vasten moet comen wt eenen vryen
ende goetwillighen Gheest/ die oock inder
waerheyt vernedert is/ niet om van dē mē-
schen eere te begaen / en noch veel min om
daer by rechtueerdicheyt voor Godt te ver-
dienen. Maer laet een yegelyckē vasten tot
desen eynde / namelick om het vleesch zyn
welhustich voetsel tontrecken/ ende also den
Heere vlijtelijcker te dienen.

Van de
Vasten.

De Vasten heeft wel ghetuygenisse van
de outheit / maer niet tot die schriften der
Apostelē: daerom en behooren noch en con-
nen de gheloouige daer mede niet beswaert
werdē. Want het is geheel seker datter eer-
tijts vele verscheden manieren en costu-
men van vasten warē. Waer door Irenaeus
een seer out schryuer gheoorfaecht was om
aldus te spreken: Daer zyn sommighe/ seyt
hy / die meynen dat men maer eenen dach
en behoort te vasten / de ander twee / de an-
der vele / en sommige veertich dagē. Welc-
ke verschedenheyt der onderhondinge en
heeft niet nu eerst op onse tijden / maer al
ouer lants begonst / door den ghenen / als
my dunct / die niet eenuoudichlicken en be-
hiel den sulcx als hen vanden begūne ouer-
ghegheuen was / ende zyn also naderhant
door onachtsaemheyt ofte onwetenschap in
een ander ghewoonte gheualen. Het selue
heeft oock Socrates willen te hemmen ghe-
uen/

uen/ segghende/ Ghemerckt inen hier dan
gheen out gheschift en vinct/ so dunct my/
dat sulcx van den Apostelen in een yegelycx
vrije macht ghelaten is / om sonder vrees
ende bedwanck/wat goet is/te wercken.

Nu soo veel het onderschept der spijsen Onscheyt
aengaet/wy geuolē / men moet in tijt van der vrees
vasten ons vleesch ontnemen alle dinck
waer doort verwildert wort / ende waer na
het bouen maten zijn luste heeft / mits dien
dat het daer mede zijn wellustich voetsel
stokende is/het sy wat het sy/visch/ vleesch/
specerijen/ander soorten vā lecherheyt/ ofte
edele ende goede wijnen. Anders weten wy
wel/dat alle de creaturen Godts geschapen
zijn den mensche tot ghebruyc en dienste.

^a Want wat de Heere geschapen heeft/ dat ^a Genes. 2.
is goet: ende de mensch mach het al/sonder
pet wt te nemen/in de vrees Godts en met

maticheyt ghenieten. Want d'Apostel seyt/ ^b Tit. 1. 15

^b Alle dinghen zijn reyn den reynen. Item/ ^c 1. Cor. 10

^c Al wat int vleeschuys vercocht wort/ eet ^d 25.

dat/ sonder pet tondervraghen om der con-

scientien wille. Soek noemt de selue Apo-

stel/ ^d de leere der ghener die leerden dat ^d 1. Tim. 4

men hem moeste vā sekere spijsen onthou- ^e 1. 3.

dē/een duyuelsche leere:want Godt de spijs-

sen gheschapen heeft om van de ghelooi-

ghe en die den Heere bekennen/ met danck-

segghinghe ghebruyc te worden: nadien al

Belijdenisse des Gheloofs 7

Colo. 2. 16 wat hy gheschapen heeft/ goet is/ en datter niet verworpen en is / soo verre het met danckseggunghe ghenomen wort. Desghelijcx tot den Colossensen verwerpt hy den ghenen die door al te groote abstinentie arbeiden om een fame der heylicheyt te vercrighen. So verwerpen wy dan gheheeliken die Tatianen en Eucratiten/ met alle de discipulen van Eustachius/ tegen den welcken de Synod van Gangreen vergadert gheweest is.

Decten.

Het vijftentwintichste Capittel.

Wanden Catechismo/ ende die besoeckinghe ofte vertroostinghe der siecken.

Men be-
hoort de iu-
ge kinderen
in de Chri-
stelijche re-
ligie tōder-
wisen.

mar. 10. 14

De Heere beual het oude volck / sy souden met alle neersticheyt de ionicheyt onderwisen / dat meer is / hy gheboot wt druckelicken / sy souden se in zijn wet leeren/ en haer de verborghentheyt der Sacramenten wt legghen. Nu ghemerckte wy wt die Euangelische ende Apostolische Schriften verstaen connen / dat Godt die kinderen des nieuwen volcks niet min gade en maect/ want hy claertelicken ghesproken heeft/ Laet de cleynen kinderckens tot my comen / want den sulchen coemt het Conincricke Gods toe. So ist dat de herders der Ghemeenten seer wel doen/ die daer goet tytts

lijts en vlytelicken de ionckheyt catechize-
ren/ haer leggende die eerste fondamenten
des geloofs/ en die beginselē onser seligien
haer ghetrouwelicken leerende/ die haer de
tien geboden Godes/ dē Symbol der Apo-
stelen/ het ghebet des Heere/ oft den Vader
onse/ die nature d' Sacramentē/ initsgaders
diergelijckē anderē beginselē en hooftstuc-
ken onser seligien wtleggē en bediedē. Men
dander syde behoort ooc de Gemeente ghe-
trou en neer sich te wesen om haer hinderē
tot de leere vandē Catechismo te brengē/ als
daer doot/ begeerende en haer verblidende/
dat haer hinderē wel onderrecht worden.

Rademael die menschen nemmermeer groo-
ter noot oft periculen vā aenuuechtigē-
te verwachtē en hebbē/ dā als sy met cran-
chedē versocht wordē/ of siech zyn/ wesende
als gebrochē doot/ de cranchedē des gheestes
en lichaems: geē tijt en vrysschet so seer dat
de Herders der Kerckē wakē en hen bencen-
stige/ om sozge voor haer kudde te dragen/
als inder sieckē ofte crancheden. Laetse dan
goets tijts de siecken gaen besorckē/ en dat
oock die siech zyn/ hen vroeck ghenoech by
haer roepē/ int noodich is: dat sy die vertroo-
sten/ en in het wacrachtich gelooue beues-
sigen: item tegens het periculooze ingruē des
duuels wapenē: ten hulpe des sieckē haer
gebedē docnde/ en noch daer en bouē Gode
voor

We besoe-
kinghe der
siecken.

Belijdenisse des Gbeloofs

voor haer salicheyt in de gemeeyne vergaderingē biddende/ allesins arbeeydende/ op dat sy Godtsalichlickē wt deser werelt vscheyden moghen. De Papistische besoeckinghe met haer laetste oljffel verwoyde wy gantschelick / als wy doch te voren gheseyt hebben/ want sy veel beuselingen heeft/ en dūrgen die niet de Canonische schryfturen niet ouer een en comen.

Het sesentwintichste Capittel.

Van de begravinghe der gheloooutghen / en wat sorzge men voor de dooden draghen moet :

Item vant Vlaghenier / ende van die verschijninghe der Gheesten.

De doode
lichaemen
begraven.

De heylighe Schryftuere gebiet ons/ dat wy de lichaemen der gelooouigen eerbaerlicken en sonder supersticien begraven sullen/ als die tempelen des heyligē Gheests zyn/ en die wy sekerlicken geloouen/ sy sullen ten ioncksten dage weder opstaen/ en dat wy der gener die heylighlickē in de heere ontslapē zyn/ met alle eerbaerheyt ghedencken en haerder vermanen sullen: ende voor den ghenen die sy achterghelaten hebben / gelijk als voor haer weduwen en weesen/ sorzge dragen/ oeffenende ouer haer alle manieren van Godtsalicheyt en goetdadicheyt. Dit is alle de sorzge die wy leeren voor den verstoruen te draghen.

Soo verwoorpen wy dan geheerlichen alle
 de Cynikē/ die de lichamē der doodē gheen
 gade en slaen/ ofte diese al te seer versniade-
 licken en verachtelicken in deerde stooten/
 nimmermeer van den ouerleden yet goets
 vermanende/ noch na dē genē die hy achter
 gelaten heeft/ enichsins omsiende. Men dan-
 der syde en prijsen wy oock niet de gene die
 al te seer en vheerdelickē sochuldich voor
 den verstoppen zijn/ die haer dooden op de
 maniere der heydenē beschreydē/ daer voor
 offerē/ en sekere gebedkens om gelt mur-
 mureren/ meynede door sulcke dienstē haer
 Gaders oft vrienden wt de pijn te verlos-
 sen/ waer in sy haer laten dunckē dat sy ter-
 stont na den doot gheworpen zijn/ en haer
 met sodanige leuwermerchten daer wt helpen
 connen. Hier en tusschen als wy alsulcken
 abuyfen verwoorpen/ en misprijsen wy niet
 een matighe droeffnisse die ons d'apostel
 1. Thess. 4. toe ghelaten heeft/ ia wy achtent
 ren onmenschelickheyt te wesen/ gantsche-
 licken niet droeuich te zijn. Wāt wy betrou-
 wen dat de geloouige van desen lichaeme-
 licken doot strack tot Christum passeren/
 en ter oofsake vā dien noch hulpe der leuen-
 den/ noch ghebeden voor dooden/ noch yet
 sulcx van noode en hebben. Item wy ghe-
 loouen dat de ongheloouighe sielen strack
 inde helle gheslooten worden/ waer wt de
 Gode

De staet d'
 sielē die wt
 het lichaem
 verscheydē

Belydenisse des Gbeloofs

Godtloosen door ghenen dienst der leuen-
den wttraken en moghen.

Het' Wlage
mer.

Voorts/ wat dat sommige vāt Wageuier
leeren/ strydt alles met het Christelich ghe-
loof: Ic gelooue die vergeuinge der sondē/
en dat ewighe leuē: item met die volmarcte
supueringe die door Christum geschiet is/
mitsgaders met dese spreukē des Heeren/

Joā. 5. 24.

Woozwaer voorwaer ic segge v/ so wie daer
mijn woort hoort/ en geloofst hem die mi ge
sondē heeft/ die heeft het ewige leuen/ en en
comt niet in de verdoemnisse/ maer is van

Joā. 13. 10

den doot ouergegaen in het leuen. Icē/ Wie
gewasschē is/ en behoeft niet dā de voertē te

Uerschij-
ninghe der
gheesten.

wasschē/ maer hy is geheel reyn: en ghy zyt
reyn. Mengaende datmē seyt/ dat de geesten
oft sielē der verstoruē menschē somtijts dē
leuenden v'schijnen/ begerende enige dienst
gedaen te hebbē/ om vā hare pijnē verlost

1 cor. 11. 14

te werdē/ wy stellen alsulche verschijningen
onder die ghycheleerē/ practikē/ en illusiē
des duyels: de welcke gelūckerwīs hy hē

Deut. 18. 10

seluē in eē Engel des lichts veranderē can/
so arbeyt hy ooc met gantscher machtē het
warachtich gelooue om te heere/ oft in twiē

selachticheit te stellē. In het oude Testamēt
heeft ooc de Heere verbodē den dooden om

ract te vragē/ en met dē gheesten enige ge-
meenschap te hebbē. Hier beneuen/ gelyck

ons die Euangelische waerheyt verhaelt/
wan

waermeer de rijcke vreck in de ewige pynen **Luc. 16. 39**
 lach/ en begeerde dat yemant vanden doo-
 de tot ſyne broeders gaē mochte/ ſo waſt hē
 geweygert/ cryghende voor antwoort/ Sy
 hebben Moſen/ en die Prophetē/ dat ſy die
 hoorē. Indie ſy Moſen en de Prophetē niet
 en hoorē/ ſo en ſoudē ſy ooc niet geloouē/ al
 waert datter yemāt vandē doode opſtāde.

Het ſeueneentwintichſte Capittel.

Van de Ceremonien/ en manieren van doen/
 ende van die middelmatighe ſaken.

De Ceremonien hebben eertijts het **ceremonien**
 oude volc gegeuen geweest/ als een **ende ander**
 ſekere leydinge oft regieringhe voor **manieren**
 den genē die als doen noch onder de Wet **van doen.**
 geliē onder eenē Leytſinā en mombaer be- **Gal. 3. en 4**
 waert werden: maer na dat Chriſtus onſe
 verlosſer gecomē is/ en de Wet afgebracht
 heeft/ wy die daer geloouen/ en zyn nu niet
 meer onder de Wet/ en met eenē hebbē die **Rom. 6.**
 Ceremonien opgehouden: welcke/ ſo verre
 iſt van daer datſe d'apostelen hebben inder
 Kercken willen behouden ofte vernieuwē/
 dat ſy ter contrarien hebben opentlick ghe- **Act. 15. 18.**
 tuycht/ ſy en wilden de Kerckē geenſins be-
 laſten. Daerom ſoudē wy ſchijnen een Jo-
 dendō willē weder voort te halē / indie wy
 begonſtē na de coſtume vā doude Kercke/
 Ceremoniē en ander maniere vā doe ooc in
 de

Belijdenisse des Gbeloofs

de Christelycke Kiercke ouer hoop te brengen. Aldus en ghevoelen wij gheensins met den ghenen dient goet ghedocht heeft/ de Christelycke Ghemeynthe met vele ende verscheyden ceremonien/ghelijck met een regeringhe/ by een te houden. Want ist sake dat d'apostelen niet en hebbē ghewilt de Christenē met een iock der ceremonien/oft manieren van doen/die Godt selfs eens inghestelt hadde/beswaren: wat mensch van verstande sal daer comen/ende leggen haer ghedichtselen der menschen op den hals? Wij sien veur ons oogen/hoemē den hoop der ceremonien vermeerderd in de Kiercke/ hoe men grootelycker van de Christelycke byheyt/ia van Christo selfs en het gheloo-ue afrect. Want het ghemeyn volck ghaet in de ceremonien soecken / tgene dat het anders alleenlycken in de Sone Gods soeckē soude. Daerom ist den godsaligen genoeg dat sy weynige ceremonien hebben/by mate/die daer slecht ende eenvoudich zijn/ende doch niet vrecmt van het woort Gods.

Engelijcke
ceremoniē.

Socrates.

In ghevalle datter nu in de Ghemeynthe ceremonien ghelvonden worden die malcan deren niet ghelijck en zijn/nemant en deneke dat om des willen oneenicheyt ons haer sy. Want het is onmoghelijck/seyt Socrates in zijn kerckelicke historie/datmē soude comen beschryuen alle die ceremonien der ker-

kercken die ouer alle steden ende lantschap-
pen verstroyt zijn. Daer en is gheen religie
die de selue ceremoniën onderhoudt/hoewel
sy een selue leere der ceremonien volcht.
Want die van eenen ghelooue zijn/verschil-
len nochtans in de ceremonien. Dit seyt hy.
Ende wijs selfs / hoewel wijs int wterrecht
des Paechtmaels des Heeren/en in sommi-
ghe andere dingen niet geheelcken in alle
onse Gemeenten ouer een en comen: so en
is daer nochtans gheen oneenichydt onder
ons / noch in de leere/ noch int ghelooue/
noch daer en zijn om deswillen gheefseu-
ringen in onse Kerckē. Want althits hebbe
de Gemeenten in sulcke saken/als in mid-
delmatighe dingen/haer vytheyt gebuyct.
Dwelck wijs oock hedendaechs na doen.

Maer hier en tusschen waerschouwe wijs Middelmatige dingen.
eenen yegelycken / dat hy onder de middel-
matige saken noch de Misse/ noch het ghe-
buyck der beelden inden tempel/ welcke in
der waerheyt gheen middelmatige dingent
en zijn/ gheensins en stelle. Want een mid-
delmatich dinc is sulcx (als s. Hieronymus
tot s. Augustyn gesproke heeft) dat het noch
goet noch quaet en is: also dat in dyen ghy
het doet/ noch rechtwerdich/ noch onrecht-
werdich daer deure en sijt. Daerom wannere
de middelmatige saken ghetrocken worden
tot de belydenisse des gheloofs/ so verliesen

Belijdenisse des Gheloofs

1. Coz. 8.
en. 10

se haer vyfheyt: ghelijck S. Pauwels ver-
clart; seggende / dat het ons gheoorloft is
vlesch te eten / soo verre ons niemant en
vermaent dat het den Afgoden opgheoffert
gheweest is; want in sulcken ghevalle en ist
ons niet gheoorloft daer vā te eten: om des
willen dat de ghene die daer van eet / schijnt
niet zyn etē d'afgoderie veur goet te houdē.

Het achtentwintichste Capittel.

Van de kerckelycke goeden.

de kercke=
lycke goe=
den / ende
haer op=
recht ghe=
bruyck.

De Christelycke Kercke heeft haer
goeden deur de milcheyt der Prin-
cen / ende liberaelheyt der gheloo-
ghen / die haer goet der Ghemeenten ghe-
schoncken hebben. Want sy heeft goet van
doen / ende heuet van outs alrijt gehad / om
de onkosten der Ghemeenten te vervallen.
Nu het warachtich ghebruyck der kercke-
lycke goeden heeft eertijts gheweest / ghe-
lijck het oock noch is / de suyuere leere daer
mede in de Scholen onderhouden / mitga-
ders den dienst / de ceremonien / en den tem-
pel: desgelijc oock de Leeraers / de Discipu-
len / en de Dienaers / en voorts andere noot-
sakelycke dinghen onderhouden / en ver-
nemelycken den armen te besorgen ende te
spysen. Daerom behooren oock Godt
vreesende personen te verkiezen / die ver-
stant

stant hebben/ en in de huysergeringhe her-
varen zijn/ op dat deur den sulcken die kerck
kelycke goeden bequamelycke wtghedeelt
moghen worden.

Huyserge-
ringhe.

Maer ist by alsoo/ dat de kerckelycke goe-
den deur de boosheyt des tijts/ ende stou-
ticheyt/ soetheyt/ oft ghiericheyt der sommi-
ghen/ tot misbruycke verkeeret zijn/ so moe-
tense van godtsalige en verusichtighe man-
nen tot een heyligh gebruyck wedergebrachte
worden. Want men en moet niet deur de
dinghier sien tot een abuys welck kerckroo-
ninghe mede brenghet. Hierom leeren wi/
men sal de Scholen en alle bedonuen Colle-
gien in de leere/ den Godsdiens/ en in goe-
de manieren reformeren: item godsalichlic-
ken en in goeder conscientien een ordeninge
tot behulp der armen stellen.

Missbruyc
der rijck-
dommen.

Het negenentwintichste Capittel.

Van den onhouwelicken en houwelyc-
ken state: item van de huysergeringe.

De ghene die wt den hemel de ghaue
des onhouwelicken staets ontfan-
ghen hebben/ commendende haer seuen
van herten en gedachten supuer behouden/
sonder swaerlyck niet de brant ghequelt te
worden: laet die den heere in dese beroen-
ghe dienen/ soo langhe als se die hemelsche

Van de on-
gheloude
personen.
1. Coz. 7

12 ij

gha-

Belijdenisse des Gheloofs

ghaue ghevoelen. Doch dat sy hen niet en verheffen bouen dandere/ maer den Heere ghestadichlycken in eenwoudicheyt en ootmoedicheyt dienē. Het is wel waer/ dat de sulcke bequamer sijn om godlyche saken te bedienen/ dan die niet haer huyfgesin becomert sijn: maer wanneer hen die ghaue nader hant begheeft/ en sy eenen gheduerigen brant beghinnen te gevoelen/ als dā moetē sy ooc de woorden des Apostels gedencken/ Dat het beter is te trouwē/ dan te branden.

De houwelyckē staet.

Want den houwelyckē staet (die een me-
decyne der omaticheyt/ is de maticheyt sel-
ue is) is van den Heere God selfs ingestelt
geweesst/ die den seluigen oock grootelyckē
ghesegent heeft/ en gheboden/ man en wif
onverscheydelycken by malcanderē te bly-

Matth. 13

uen/ om te samen in grooter liefden en een-
drachticheyt te leuen. Om welker oorsake
wille weten wij dat oock d'Apostel ghespro-

Heb. 13. 4

ken heeft: Het houwelyc/ en het onbevleete
bedde/ is onder allen eerbachtlyck. Ende we

1. cor. 7. 28

derom: Ist dat een maghet trouwet/ sy en

Heeten.

sondicht niet. Wij verwoppen dan soo wel
de ghene die veel huyfzoutoren te samen hou-

**Hoe men
houwen
moet.**

den/ als die verbieden een tweede huyfzou-

we te nemen. En leeren/ men sal wettelyck

en in de vreesse des Heeren houwen/ en niet
tegen de wetten/ want deur sommige gra-

den verbodē sijn/ om niet in onbehoorlyche
bruy

huyploften met de bloetzienden te vallen.
 Men moet ooc houwen met beuillinge vā
 vader en moeder/ oft der gener die int stede
 van onse ouders zijn/ en namelyck/ tot dien
 eynde/ waer toe de heere den houwelicken
 staet ingestelt heeft. Daer beneuen moetmē
 openbaerlicken in den tempel met bedinge
 ende segnisse in den seluen staet bevesticht
 worden. Men moet daer oock heyllichke
 in verkeerē/ met een groote getrouwicheit/
 godsalicheit/ liefde/ en reynicheyt ouer bey-
 de syden/ schouwende alle hyuingē/ twistē/
 hoerere/ en querspel. Daer behooren oock
 wettelycke rechten/ en heylige oordeelers
 inde kerche te zijn/ om de houwelycke veur-
 te staen/ item alle oncuysheyt en oneerbaer-
 heyt te straffen/ en veurwelcken de houwe-
 lycsche geschillen geslicht mogen werden.

Houwelic-
sche rechtē.

Wengaende de kinderen/ die behoore in de
 vreesse des heeren van haer ouders opghē-
 bracht te worden. De selue ouders moeten
 ooc sorge dragen veur de kinderen/ gedenc-
 kende aen de spreucke des apostels: Ist dat
 yemant den synen/ en veurnemelyck synen
 huysgeslachten niet en veurslet/ die heeft het
 gheloue verloochent/ en is ergher dan een
 ongeloouige. Veur als/ moeten sy haer eer-
 bare middelē leerē om daer by te louē: item
 van de ledicheyt afstreckē/ en voorts haer in
 alle dese dingen vermanen/ om alle hope op

Soemen de
kinderē op-
brenghen
moet.

1. Tim. 5. 8

Belijdenisse des Gheloofs

God alleen te settē/ op datse noch deur mis-
trouwscheyt/ noch deur te groot betrouwen
op haer seluen oft eygen vernuft/ noch deur
stijgende giericheyt haer seluē niet en ont-
gaen/ sonder tot eyge vruchtē te gheraken.

Ja het is een ghetoisselyche sake/ dat de
wercken die wt een oprecht gelooue van de
Guders gedaen worden/ gelijck dē houwē-
lycken staet en den last des huysgesins ver-
eyschet/ inder waerheyt goede ende heylige
wercken deur Godt zyn wesen de hem niet
min aengenaem dan gebedē/ vasten/ en ael-
moesen. Want sulcx heeft ooc d'apostel ons
geleert in zyn epistelen/ vernemelyck tot
Timoth. en Titum. Aldus stellen wij oock
sonder de Duytelsche articulē de leere der
ghener die den houwēlyckē staet verbiedē/
oft openbaerlyc schelden/ oft al ouerduere
lasteren/ als oft hy niet supier noch heyligh
en ware. Wi vernolccken oec aen dander
syde den onreynē onhouwelichen staet niet
alle hoereryc/ so wel die bedectelyc als open
baerlyc bedriuen worden vande geveynsde
mensche/ die hen deur supier maechdē wt-
geuen/ en nochtans doncerlicke syn diene
vinden mach. Want de heere sal sodanige
hypocrytē oordeelen. Den rijckdom noch de
rijckhe lieden die godsalich zyn/ en hare rijc-
dom wel gebruyckē/ en vermoppē wi niet.
Maer wij dwoppē de secte d'apostolickē. &c.

Het

Secten.

Heb. 13. 4

Van den
rijckdom.

Het dertichste Capittel.

Van de Quereyht.

Alle Quereyht is van Godt selfs ingeset geweeft tot vrede en gerustheyt des menschelycke geslachts/so dat sy den eerste graet/oft deerste plaetse heeft on der alle maniere vā eere die inde werelt sijn. Hier om can sy veel beletten en in beroerte stellen/als sy der Kercken Godts vyant is: anders/soo sy niet alleen vrendelyck maect oock een lidtmaet van haer is/dan is sy een seer profytich en wt nemende lidt/welc haer veel baten en grootelyck helpen mach.

De Quereyht is van Godt ingeset.

Het veurnemelycste ampt der Quereyht is/den ghemeynen vrede en gherustheyt te besorghen en beschermen. Welc sy nimmermeer niet grooter veurspoet wt rechten en sal/dan als sy God inder waerheyt vreesen/en de religie lief hebben sal: item/wanneer sy na het exempel der heyliger Conin ghen en Princen des volcs des Heeren/de vercondinge der waerheyt/nitsgaders het syuer ghelooue/veurslaen en verbryden sal/wtrocpende alle logenen/valsche Gods diensten/godloosicheyt/en afgoderie/en de Kercke Gods bescheermende. Wat wy leren dat het d heyliger ouerheit bysonderlic toecome/sorghen veur de religie te dragen.

Het ampt der Quereyht.

Belijdenisse des Gbeloofs

Laet sy dan het Woort Godts inde hant
nemē en lesen/cloechelicken voorslende dat-
ter niet den woorden Godts contrarie ghe-
predict en werde: item dat sy het volck van
God haer beuolē wesen/de met goede wet-
te / die het woort Gods geliefsonnich zijn/
regere/en in goet bedwane/ stāt/en gehoor-
saemheyt onderhoude. Dat sy rechtuerdi-
ghe vonnissen gebuynke: de persoonē noch
ghisten niet an en sie noch neme: de wedu-
wē/wesen/en verdachte menschen voor-
staen: die onrechtuerdighe/ die bedragers/
en die gewelt doenders straffe / in dat mee-
te/witroeye. Want sy en heeft het sweert te
Rom. 13. 4 vergeefs niet van Godt ontfangen. Dat sy
dan het sweert Godts wtreeke tegens alle
quaetdoenders/opzoerige mensche/ moor-
ders en dootslaghers/ verdachters/ laste-
raers/meyneedighe: cortelick/ teghens alle
den ghenen die Godt gebodē heeft te straf-
fen en ter doot te binghen: Dat sy oot pu-
ritie doe ouer de waerachtighe Wetters/ te
weten/ die onuerbeterlick zijn/en niet op en
houden van de Maesseyt Godts te laste-
ren/ ende van de Kercke Godts in beuoer-
te te stellen/en verderuen. In gheualle hare
den moet dwinge om door keuch en doorch
de salicheyt des volcs te beschermen/ dat sy
Dorlogha. inden naeme des Heere den keuch aengrij-
pe/ so verre sy eerst by alle middelen de vre-
de

de ghesocht heeft/ en haer ondersatē anders
niet dan byden kerckichhandel beschutten en
can. En wanneer de Quereheyt sulcx van een
oprecht gelooue doet/ so dient sy Godt met
sulcke wercken/ als die warachtelich goede
wercken zijn/ en vercrjcht seghenisse van
den Heere. So verwopen wy dan de We-
derdoopers/ die daer loochenē dat een Chri-
sten mensch het ampt der Quereheyt bedie-
nen can/ en als Quereheyt yemant ter doot
brengen/ ofte oorloch voeren mach: en seg-
ghen/ men behoort haer oock ghenen erdt
te doen.

Want ghelick het Godt belieft/ de wel-
uaert zijns volcx door middel der Quereheit
te wercken/ die hy der werelt als tot eenen
Vader ghegheuen heeft: desgelijcx ist allen
onderfaten geboden/ een sodanich weldaet
Gods inder Quereheyt te bekennen. Laet
sy dā haer Quereheyt als eē dieneresse Gods
reen en vreesen/ liefde toedragen/ gunstich
zijn voor haer als voor haren Vader bidde:
item alle haer goede en bālicke geboden on-
derdanich sijnreynidelic/ dat sy haer getrou-
welicken en goetwillighelicken tol/ schattin-
ghe/ en wat sy haer meer van wegen gelij-
ker saken schuldich zijn/ betalen. En wan-
neer het gheineen weluare des Vaderlants
en die gherechticheyt also vercrschen sal/
dat de Quereheyt van noots weghen eenen

Het officie
der Onder
faten.

Belydenisse des Gheboofs

krifich voeren moet/ laet sy ghewillich ende bereyt zijn haer eyghen leuen ende bloot te pande te stellen/ voor die bescherminge der ghemeyne weluact ende der Ouerheyt/ en laet sy dat in den name des Heeren doen/ ghewillichlicken/ vromlicken/ en vlijtelicken. Want soo wie hem teghen de Ouerheyt oproept/ die haelt eenen grouwelickē toornē Godts op synen hals.

**Seeten en
oproer.**

Alidus verworpen wy alle verachters der Ouerheyt/ wederspennighe/ vanden der ghemeyne weluact/ oproertige ende boose menschen: ende cyndelick/ alle de ghene die daer/ het sy int heymelick/ het sy int openbaer/ der Ouerheyt sulcx weygheren/ waer toe sy van Godts weghen verbonden zijn.

Wē bidden onsen goevertieren Hemelschen Vader/ dat hy de Princen des volcs/ ons/ ende synen gantschen volcke wil seghenen/ door Iesum Christum onsen eenighen Heere ende verlosser:

den welken sy lof/ glorie/
ende dancksegginghe van
eewichheyt tot eewichheyt/ Amen.

Belijdenisse des ⁹⁴

gheloofs/ ghemaect met

ghemeyner reynachticheyt vande

Francoysen/ die na de supue-

lycht des Euangeliums ons

Heeren Iesu Christi be-

gheren te leuen.

Die Francoysen die daer begheren te leuen

na de supuecheyt des Euangeliums

onser Heeren Iesu Christi

Tot den Conuict.

Heer/ wy danken Godt om dat
hy ons/ die tot noch toe gheenen
toegauck tot inder M. ghehadt en
hebben/ om haer te verdoonen wat sijn
gher veruolginghen wy dus langhe ghele-
den hebben/ en noch daghelick liden/ ouer
mits wy de supuecheyt des Euangeliums/
ende de gherusticheyt onser conscientie be-
gheren te volgen: nu dit groot gheluck
gheeft/ namelijk/ te moghen sien dat ghy
kennisse van onse saecke begheert te ne-
me/ achteruolgende het mandact ghegeuen
tot Ambrosen/ in de maent van Merce op
dit tekenenwoordighe iaer 1559/ welck
in der M. bekeft heeft wt te laten gaen.

Dwelck

Belijdenisse des Geloofs

Welck oec de oorsake is / waerom wy nu
den mont doppen open doen / die ons te vo-
ren dooz die onbillichheyt ende het ghewelt
van sommigen uwen officieren gesloten is
gheweest / die daer toe verweckt zijn / meer
om des willen dat sy ons bejnden / dan een
goet hert tot uwen dienste draghen. En op
dat wy Heere / **W. M.** volcomelich vā als
wat onse sake belangt / on. rechten mo-
ghen / wy bidden v ootmoedichlicken / het
belieue v onse Belijdenisse des geloofs / die
wy vertoonen / in te sien en te verstaen: ver-
hopende dat sy ons een ghenoechsaeme be-
scherminghe wesen sal / tegens alle lasterin-
ghen en versmadelichheyt / waer mede wy
tot noch toe niet groot onrecht beswaert
gheweest zijn / dooz den genen die vooz een
maniere hebben ons eer te verdoemē / dan
sy kennisse van onse sake ghenomen hebbē.
In de welcke / Heere / wy Godt wel vooz
ghetuyghe nemen mogen / dat niet in en is
welck teghens het Woort Godts / ende die
eere die wy **W. M.** schuldich zijn / strydende
is. Want alle de articulē onses geloofs / die
wilt en breekt ghenoech in onse Belidenis-
se beschreuen staen / machmen tot dit hoof-
stuck bringē / Dat wy / ghemect ons Godt
synē wil ghenoech dooz syn Prophetē / Apo-
stelen / en namelicken oock dooz den mont
zins Soons onses Heere Jesu Christi ver-
claert

Haert heeft dese eere het Woort Gods toe
 schryuen moete/ dat wy vanden onsen daer
 niet by en doe:maer ons selue na den regel/
 die ons daer voor ghestelt wert/gheheclijc-
 ken veughen ende schicken. Ende nade-
 mael de Roomsche Kercke het ghebruyck
 ende die gewoonte van der eerster Kercke
 achter ghelaten hebbende / nieuwe ghebo-
 den misgaders een nieuwe maniere van
 Godt te dienen inghebracht heeft:so is ons
 gheuoelen in alle manieren billich en recht
 te wesen/ dat men de gheboden Godts/die
 de waerheyt selue is / voor die gheboden
 der menschen stelt / als die wt der natueren
 tot loghen ende ydelheyt gheneycht zijn.
 Ende niet teghenslaende wat ons onse vy-
 anden souden conuen teghen worpen / soo
 moghen wy nochtans voor Godt en voor
 de menschen wel segghen / namelichen dat
 wy om gheen ander oorsaeke en lijden/dan
 door dien wy voor vast houden ende ghe-
 loouen dat onse Heere Iesus Christus die
 eenighe Salichmaker ende verlosser des
 werelts is / ende daerom alleenlich zijn lee-
 ringe de leeringe des leuens en der salicheit
 is. Dit is oock/ Heere/ de sake waerom de
 heulen so menichmael haer handen met het
 bloet uwer armer ondersaten besmetten:
 welcke misdien sy haer leue niet en sparen
 om dese Gehydenisse des gheloofs voor te
 starn/

Belijdenisse des Gheloofs

staen / hebben wel moghen eenen yegelic-
ken te kennen gheuen / dat sy niet gedruen
en waren niet den gheest der menschen / die
natuerlick meer op haer eyghen rust ende
proffit / dan op die eere en glorie Gods pas-
sen. En hierom / weere volghende die goe-
dertierenheyt die ghy belooft aen uwe ar-
me ondersaten te bewysen / bidde wy uwer
M. seer ootmoedichliken om dese barm-
herticheyt te vercreghen / namelick / dat ghy
onze sake aenuerden wilt : om deo; welc-
ke wy / die tot alle uren / ofte totter doot /
ofte met ballingschap veruolcht worden /
niet en vermoghen **D. M.** den ootmoedi-
ghen dienst / die wy haer schuldich sijn / te
bewysen. So laet het dan **D. M.** belruen
in de plaetse van die vieren en sweerde die-
men te voren ghebruyt heeft / nu van onse
Belijdenisse des gheloofs doo; het Woort
Gods te statueren / en een eynde te make /
daer toe bewillighende ende vyheyt om te
moghen doen / verleende. Wy verhoppen
D. M. selfs sal en rechter onser onnooselheyt
wesen / verstaen hebbende dat wy noch ket-
ters / noch rebellige ondersaten en sijn : maer
alleenlicken hier op toelegghen / dat wy in
goeder consciencien leuen moghen / Godt
na sijn heylighe gheboden dienende / ende
oock uwer M. in alle ghehoorsamenheyt
ende dienstbaerheyt errende.

En aenighesien wy nootsakelich die ver-
condinghe des Woorts Gods behoeuen/
waer door wy wel gheregeert ende onder-
houden moghen worden / om sulcx als wy
Godt ende **V. M.** schuldich zijn / te doen :
so bidden wy doormoedichliken / Heere / het
worde ons ghegunt somtijts by een te co-
mē / om tot de versee Gods door zijn woort
vermaent te worden / item door de wtrey-
kinge der Sacramenten / die onse Heere Je-
sus Christus in zijn Kercke ingheset heeft /
versterckt ende beuesticht te worden. Ende
soo het uwer **M.** beliest ons een plaetse te
verleenen / daert eenē yegelijckē gheoorloft
sy / wat in onse Vergaderinghen gheschiet /
te aenschouwen : Het ghesichte alleen sal
ons wel ontlasten / van de groote misda-
den ende seyten / waer mede onse Verga-
deringhen hier voormaels beschuldicht en
besaemt gheweest zijn. Want men sal daer
niet dan alle heusheyt ende reynicheyt con-
nen speuren / noch yet hooren / dan onser
Heere Godt te louen ende te danchen /
vermaninghen tot synen diens / ende ghe-
beden voor die bescherminghe van **V. M.**
ende van v Coninckrijck. Maer indien het
v niet en beliest ons soo veel gracie te doen /
ten minsten dat het ons dan gheoorloft sy
onder ons niet rust en vrede de ordeninghe
die daer gestelt is / te mogen onderhouden ;
mits

Belijdenisse des Gheloofs

mitsgaders ootmoedichlycken bibbende/
Heere/ te gheloouen/ wanneer ghy dit oot-
moedich versoech/ welc v nu gepresenteert
wozt/ hoort lesen/ dat ghy het cyschen ende
het suchten van een ontalprke menichte u-
wer armer ondersaten hoort/ die na uwe
barmherticheyt roepen/ op dat sy eens die
vieren wtblussche/ die de woetheyt vā uwe
Rechters in v Coninckryck ontfienē heeft:
en ons toe gelaten worde. *W. M.* dienende/
te mogen oock den ghenē die v in uwe ere
en hoocheyt verheuen heeft/ dienen. *M.* aer
in gheualle het v niet en beliest/ Heere/ onse
stemme te verhooren/ laet het v dan belieuē
der stemmen des Soons Godts gehoor te
gheuen: welcke/ al heeft hy v macht ouer
ons goet/ ouer onse lichamē/ ende ouer ons
eyghen leuen ghegheuen/ vercyschet noch-
tans vā v/ dat de macht ende de heerschap-
pe ouer de sielen ende conscientien (die hy
deur zyn eygen bloet vercregen heeft) veur
hem alleen bewaert worde. Heere/ wi viden
den hem dat hy v altyts met synen Gheest
gheleyde/ vermeerderende soo wel uwe ia-
ren als uwe hoocheyt ende macht/ dat hy v
ouertrominge ouer alle uwe vyanden ghe-
ue/ ende den thoon uwer *M.* met billich-
heyt en gherechticheyt altyts beuestighe-
deur den welcken hem oock belieuē sal ons
ghenade doen te vinden/ om alsoo eenighe
vrucht

vyacht vā ons ootmoedich verſoek te ver-
crygen / op dat wi als onſe ſinerten en ver-
druckingen in ruſt ende vytheyt verandert
ſullen zyn / moghen comen ende heeren ons
ſchreyen en onſe tranen in een ewige danc-
ſegghinghe Gods: bedanckende oock op
ghelickere maniere **W. M.** ouermits dat sy
een ſoodanighe ſake volbracht ſal hebben/
die Gode ſeer aengenaem / ende uwer goe-
dectierenheyt en gherechticheyt wel weer-
dich / en daer beneuen tot die beſcherminge
van uwe ootmoedichſte en gehoorſaemſte
onderſaten en dienaarē geheel noodich is.

a **Deut. 4.**

35. en. 39

1. **Cor. 8. 4**

en. 6

b **Gen. 1. 3**

Joā. 4. 24

2. **Cor. 3. 17**

c **Exo. 3. 15**

16. 18

d **Ro. 1. 10**

1. **Cl. 1. 16**

e **Mal. 3. 6**

f **Ro. 11. 33**

Act. 17. 24

en. 7. 48

g **Jer. 10. 7**

en. 10

Luc. 1. 37

h **rd. 16. 17**

i **mat. 19. 17**

k **Jer. 12. 1**

l **Erod. 34**

6. en. 7

Belydeniſſe des gheloofs

ghemaect met ghemynter eendzachticheyt
van de Franſoyſen / die na de ſuplicheyt
des Evangeliums onſes Heeren Je-
ſu Chriſti begheren te leuen.

Het eerſte Arttyckel.

Wy ^aghelooouen ende belyden
dat daer maect een God en is/
die een ernich en eenvoudich
^bgherſteyck wesen is / dwelt
^cerwich / ^donſienyck / ^eonver-
anderlyck / ^foneyndelyck / onbegrypelyck /
onvſprekelyck / ^galmachtich / ^halwijs / ⁱal-
goet / ^kalrechtwerdich / en ^lalberinhertich is.

A

II.

Belijdenisse des Gheloofs

III.

Dese Godt verclaert hem den menschen
soodanich te wesen in den eersten deur syne
a **Rō. 1. 19** wercken/ namelyck/ so wel deur die schep-
punghe aller dinghen/ als deur hare onder-
b **Heb. 1. 1** houdinghe en regeringhe. ^b Ten tweeden/
en noch claerder/ deur zinn Woort/ dat int
c **Gen. 15. 1** beghinsel/ deur den mont Gods gheopen-
baert gheweest heeft/ maer na der hant by
d **Exod. 24** ^{3. en. 4.} gheschryft/ in de boecken die wij de heylighe
e **Rō. 1. 12** Schryfture noemen/ ghestelt is.

III.

Alle dese heylighe Schryfture staet in de
Canonische boecken des ouden ende nieu-
wen Testaments begrepen/ welker ghes-
tal hier na volcht: De vijf boecken Moyses/
te weten/ Genesis/ Exodus/ Leviticus/ Nu-
meri/ Deuteronomium: item Josue/ tboeck
der siechteren/ Ruth/ het eerste ende tweede
boeck Samuelis/ het eerste en tweede boec
der Coningen/ het eerste ende tweede boec
der Chroniken/ die anders Paralipomenon
gheeten zyn: het eerste boeck Esdras: item
Nehemias: het boeck van Hester/ Job/ de
Psalmen Davids: de dyp boeckē Salomo-
nis/ namelyck/ het boeck der Spreucken/
genaemt Proverbia/ het boec Ecclesiastes/
genaemt die Prediker/ het hooghe Lied/ oft
Canticum Salomonis: itē de boecken van
Isaias/ Jeremias/ de claechlieden van Je-
remias

remias/ Ezechiel/ Daniel/ Hoseas/ Joel/ A-
mos/ Abdias/ Jonas/ Micheas/ Nahum/
Abacuc/ Sophonias/ Haggeus/ zacharias/
Malachias: item het heyligh Euangelie na
s. Mattheus/ na s. Marcus/ na s. Lucas/ en
na s. Jan: itē het anderde boec van s. Lucas/
ghenaemt de Acten der Apostelen: item/ die
epistelen van s. Pauwels/ tot den Romeynē
een/ tot den Corinthen twee/ tot den Salā-
ten een/ tot den Ephesien een/ tot den Phi-
lippensen een/ tot den Colossensen een/ tot
dē Thessalonicensen twee/ tot Timotheum
twee/ tot Titum een/ tot Philemon een: itē
d'Epistel tot den Hebreen/ d'Epistel van S.
Jacob/ den eersten en tweeden brief van S.
Peter: de eerste/ tweede/ ende derde Epistel
van S. Jan/ d'Epistel van S. Judas: item/
die Apocalypsis/ oft Openbaringe/ van S.
Jan.

IIII.

Wij bekennen dese boecken deur Cano-
nische/ die eenen sekeren reghel onses ghe-
loofs begrypen / niet alleen by ghemeyner
eendzachticheyt en bewillinge der Kierckē/
maer oock deur het inwendich ghetuygen/
en die verskeringe des heyligen Gheestes/
diese os doet vā de ander kerckelycke boec-
ken onderscheyden: op welcken men / niet
teghensacnde dat sy nuttich ende profytich
sijn / gheen artycel des gheloofs verstigen
en can.

a Psal. 19
8. en. 9
Psal. 12. 7

Belydenisse des Gheloofs

W.

a 3. Tim. 3
1. cñ. 16
2. Pet. 1. 21
b Joā. 3. 31
34. cñ. 5. 34
1. Cl. 1. 15
c Jā. 15. 11
Act. 20. 27
d Deut. 12
32. cñ. 4. 2
Gal. 1. 8
Apoc. 22.
18. 19
e mat. 15. 9
Act. 5. 28
cñ. 29

f 1. Cor. 11
L. cñ. 13

Wij gheloouen het Woort dat in dese boecken veruatet is/ van Gode ghecomen te zijn/ b van wyen alleen het zijn autoriteyt neemt/ ende niet van de menschen^c. Ende want het eenē reghel aller waerheyt is/ die alles wat tot den diensⁱ Godts/ cñ tot onse salicheit noodich is/ begrijpt/ so en ist^e noch den menschen/ noch den Enghelen gheoorloft/ yet daer toe oft vā te doen/ oft ooc daer in te veranderen. Daer wt volcht/ dat noch antiquiteyt/ noch costumen/ noch de n^e nichte d menschen/ noch menscheliche wijsheyt/ noch vonnissen/ noch placaten/ noch geboden/ noch decreten/ noch cōcilien/ noch visioenen/ noch miraculen/ tegen de h^eylige Schrifsture ghestelt behooren te zijn: marre ter contrarien/ alle dinck na haer wtweisen ondersocht/ gheregelt/ ende ghereformiert moeten worden. En achtervolgende dyen/ latē wij de d^y Symbolen wel gheerne toe/ namelyck den Symbol der Apostelen/ den Symbol van Nicen/ ende den Symbol Athanasii/ want sy het woort Godts ghelijcformich zijn.

W.

g deu. 4. 12
met. 28. 19
1. Joā. 5. 7

Dese heylige Schrifsture leert ons/ dat in het een eenich ende eenvoudich Wesen/ welc wij beledē hebben/ d^y personen zijn/ de Vader/ de Sone/ cñ de heylige Gheest: de

de Vader/ die de eerste sake/ het beghinsel/
en den oorspronck aller dingen is: ^a de So-
ne/ die zijn woort ende ewighe wijsheyt is:
de heylighe Gheest/ die zijn cracht/ macht/
en meugentheyt is: de Sone wesende veur
alle eeuwichheyt van den Vader voortghe-
bracht: de heylighe Gheest veur alle eeu-
wichheyt tot alle beyde wtgaende: so dat die
dye personen niet vermencht / maer ver-
scheyden/ ende nochtans niet verscheyde-
liken ghedeelt/ maer van een seluighe we-
sen/ ende van gelijcker ewichheyt en macht
zijn. En in dit stuck houden wij veur goet/
wat de oude Concilien beslotē hebben: ver-
bloeckende alle secten ende herspen/ die de
heylighe Leeraers/ als S. Hilarius/ S. A-
thanasius/ S. Ambrosius/ S. Cyrillus/ ver-
woopen hebben.

a Ioan. 1. 1
en 17. 5
Act. 17. 25
Rom. 1. 1

W. I. I.

Wij geloouen dat ^b Godt in dye tsamen-
werckende personen deur zijn onbegry-
pelycke macht/ wijsheyt/ en goetheyt/ alle
dinck gheschapen heeft: niet alleenlyck den
hemel/ het eertrijck/ mitsgaders wat daer
in begrepen is/ maer oock die onsenlycke
gheesten: ^c waer van het een deel in verder-
senisse ghevalen ende nedergeftoxt/ ^d maer
het ander in de ghehoorsaemheyt volheer-
dich ghebleuen is. ^e Item/ dat die eerste/
want sy in alle boosheyt bedorven zijn/ vy-

b Gen. 1. 1
Ioan. 1. 3
Jud. 6
Colo. 1. 16
Heb. 1. 2
en. 1. 4

c 2. Pe. 2. 4
d Psal. 103
20. 27

e Jo. 8. 44

R ij

ant

Belijdenisse des Gheboofs

antſchap teghens al wat goet is/ en voorts
tegens de Kercke Gods draghen: maer de
tweede/ hebbende deur de ghenade Gods
bewaert gheweest/ dienaers zijn om den
naem Gods groot te maken/ ende haren
dienst totter salicheyt syner wtvercozen te
ghebruycken.

VII.

Wij gheloouen/ dat hy alle dingen niet
alleenlyck gheschapen heeft/ maer oock re-
geert ende stiert/ beschickende al wat in de
werelt gheschiet/ ende ordeninge daer in na
synen wil stellende. Niet oft hy een oorſa-
ke oft schulthebber des quaets ware/ na-
dyen den wille Gods den oppersten ende
sekersten reghel aller gherechticheyt en bil-
licheyt is: maer hy heeft wonderlycke
middelen/ om alsoo de Duyvelen/ mitſga-
ders de boose menschen/ tot synen dienst
te ghebruycken/ dat hy het quaet/welck sy
doen/ ende waer van sy de schult draghen/
wel weet tot goet te keeren. Daarom wan-
neer wij belyden/ datter niet sonder de veur-
sichticheyt Gods en gheschiet/ soo aenbid-
den wij met alle ootmoedicheyt de secreten
die ons verborghen zijn/ sonder ons verder
bouen onse mate tondervragen. Maer co-
men veel lieue/ ende wat ons in de heylige
Schrifture bewesen wort/ dat brengen wij
al tot onsen profyte veur onse sekere ruste
en

en vrede / ^a nadyn Godt / die hem alle din- ^a Mat. 10
ghen onderworpen heeft / ende haer in zijn ³⁰
der macht behoudt / selfs veur ons niet een ^{Luc. 21. 18.}
vaderlycke sochvuldicheyt waect : ia alsoo
datter niet een hayt van ons hoost sonder
synē wil vallen en sal . ^b En hier en tusschen ^b Job. 1. 1
houdt hy de Duyvelen ende alle onse vyanden ^{Gen. 3. 15}
by dē doem / op dat sy ons / sonder eerst
van hem oorlof te hebben / gheensins noch
letten / noch hinderen en conuen.

¶.

Wij geloouen / ^c dat den mensch supere ^c Gen. 1. 26
ende volmaect geschapen / ende na het beelt ^{Ecc. 7. 30}
Gode ghesformeert zijnde / deur zijn eygen ^{Rom. 5. 12}
schuld wt de ghenade / die hy ontfanghen ^{Eph. 2. 2. 3.}
hadde / ghevalen is ^d. Ende daer deur hem ^d Gen. 6. 5
seluen van Godt / die een fonteyn der ghe-
rechticheyt / en van alle goet is / verveemt
heeft : ia alsoo seet / dat zijn nature ghan-
schelycken bedorue is : ende in synen gheest
verblint / ende in zijn hert verkeert zijnde /
alle volmaectheyt verloren heeft / sonder
yet daer van te behouden ^e. Ende al heeft ^e Rom. 1. 21
hy noch eenighe discretie / oft onderscheyt / ^{en. 2. 18.}
tusschen het goet ende quaet : ^f wij seggen / ^{19. 20}
dat zijn licht / het welck hy heeft / hem in ^f 1. Cor. 2. 14
duysternisse verkeert / wannere men spre-
ken wil van Gode te soeken / ende daer-
omme deur zijn eyghen vernuft / doech-
heyt / ende redene / Gode niet ghenaken en

Rij can.

Belijdenisse des Gheloofs

a Joā. 1. 4. **can. 2** **Ja** hoe wel hy eenen wil heeft / waer
5. en 8. 36 doo; hi om dit oft dat te doē / verweert wort/
can. 8. 6. 7 niet te min die is een gheuangen slaue des
soudts : waerom hy gheen vrye macht om
wat goets te doen en heeft / ten sy dat Godt
hem die gheue.

¶.

agen. 8. 21. **Wij** gheloouen / **b** het gheheele geslachte
Rom. 5. 12 Adams met sodanighe onreynē bedoruent-
Job. 14. 4. heyt besmet te zijn / die oock een erfsonde/
ende een erfelick gebreck / en niet alleenlick
een nadoen ofte nauolghinghe is / soo noch-
tans de Pelagianen certijts wilden seggē :
de welcke wy in hare dwalinghē veruloec-
ken. Ons gheuoen is oock / het en sy niet
noodich veel tondersoecken / hoe en op wat
manieren de sonde van den eenen mensche
in den anderen voort comt / want het wel
ghenoech is / dat sulcx als hem Godt gege-
uen hadde / niet alleen voo; hem / marc ooc
voo; alle syne nacomelinghen ghegheuen
was : en wy alle te samen daer doo; in synē
persoon van alle goet ghebloot ende naecke
ghemaect / ende met eenen oock in alle ar-
moede ende veruloeckinghe geuallen zijn.

¶.

Wij gheloouen ooc / dat dit ghebreck in
Psā. 51. 7 der waerheit eē sonde sy / **c** die genoechsaem
Rom. 3. 9. is om alle het menschelike geslachte te ver-
10. 11. 12. doemen / ia oock de ionghe kinderkins van
13. en 5. 12 den

den buyck haers moeders af / en vooz sulce
 by Godt gerekent wort : item dat het oock
 = na den Doop altijs sonde blijft / soo veel a Rom. 7.
 de schult aengact / al en wort het dē kinde-
 ren Godts door zijn onuerdiende ghenade
 tot verdoemenisse niet gherkent. b Daer b Rom. 7. 5
 en bouen / dat het een verkeerdelichheyt is /
 die altijs vruchten der boosheyt en weder-
 spannichheyt voortbrengt : c waerom ooc de c Rom. 7.
 heylichste menschen / hoe wel sy hen weren 18. 19.
 ende wedcrestant doen / altijs niet cranche- 2. cor. 12. 7.
 den ende sonden / so langhe sy in dese werelt
 leuen / beculct sijn.

¶ ¶ ¶

Wij gheloouen dat Godt wt dese ghe-
 meyne bedoruentheyt ende verdoemenisse /
 waer in alle menschen versinoozt ligghen /
 d wtneemt ende wttrecht alle de ghene die d Ex. 9. 16
 hy in synen ewighen en onueranderliken Rom. 9. 23
 raet / door zijn enckele goetheyt ende barm-
 herticheyt / in onsen Heere Iesu Christo wt-
 uercozen heeft / sonder haer wercken aen te
 sien : e verlatende de ander in die schuighe e Ro. 3. 12.
 bedoruentheyt ende verdoemenisse / om in en 9. 23.
 haer zijn strenghe rechtueerdicheyt te be- 2. tim. 2. 20
 wuïsen / ghelijckeroijs hy in die eerste den Tit. 3. 5. 7.
 rijckdom zijnder barmherticheyt laet schij- Eph. 1. 4. 5
 nē. Want de eene en zijn niet beter dā dan- 2. Tim. 1. 9
 der / tot dat Godt comt / ende onderscheyt-
 se na synen onueranderlijken raet / die hy

R v

vooz

Belijdenisse des Gheboofs

voor des werelts scheppinge in Iesu Chri-
sto beslotē heeft. Ende niemant en can hem
seluen doo: zijn eyghen cracht tot deser sa-
licheyt doen comen / ^a aenghesien wy van
weghen onser naturen / noch godde bewes-
genisse / noch affectie / noch gedachte en heb-
ben : want God moet ons selfs voorcomē
ende daer toe bequaem maken.

¶ ¶ ¶.

Wy ghelooouen / dat ons in de selfde Iesu
Christo alles wat onser salicheyt noodich
was / gheschoncken ende wtghedeelt is ge-
weest : ^b de welcke ons om onser salich-
heys willen ghegheuen wesende / ons met
eenen wijsheyt / rechtuerdicheyt / heyligh-
makinghe / ende verlossinghe gheworden
is : soo datmen de barmherticheyt des Va-
ders (waer toe wy nochtans onsen eenigen
toevlucht hebben moeten) verworpt / soo
dick ende menichmael als men van Christo
afwijckt.

¶ ¶ ¶.

Wy ghelooouen / dat Iesus Christus / die
de wijsheyt Godts / en zijn ewighen Soon
is / ^c onsen vleesche aenghedaen ende aenge-
nomen heeft / op dat hy beyde Godt ende
mensche in eender persone ware : ^d ia men-
sche die ons ghelijck was / die in lichaem en
siele lyden coste / alleenlick wtghenomen
dat hy van alle besmettinghe vry was .

Ende

^a Ie. 10. 23

Eph. 1. 4. 5

^b I. co. 1. 30

Eph. 1. 6. 7

col. 1. 13. 14

Tit. 2. 14

^c Io. 1. 14

Phil. 2. 6

^d Heb. 2. 17

2 Cor. 5. 21

Ende belanghende zijn menschelichheyt / dat hy warachtich zaet Abrahams en Dawids gheweest is / ^b al heeft hy door de heymelicke cracht des heylighen Gheests ontfanghen gheweest. In welck punct wy alle Kettersen verworpen / die voornacis de Kercken in beroerte ghestelt hebben : ende merckelycken die Dupuelse ghedichtsele van Scruiet / die dē Heere Jesu eē versierde Godheyt toeschryft / mits dien hy staende houdt / dat hy een idea oft voorbeeld alledinghen is : ende dat hy hem een personael oft eenen figureschen Soon Godts noemt : eyndelick / hem een lichaem van drie ongheschapen elementen toedicht / by middel van dien de twee natueren vermenghende / iae gantschelicken wech nemende.

¶ 19.

Wy gheloouen / dat in ^c een seluighe personc / te wete / in Jesu Christo / twee naturen warachtelic en onuerscheydelic te samē gevoecht en vereenicht zijn : also nochtans dat eē yegetiche nature in zijn eygenschap blijft : namelick / gelijck als in dese vereeninge de Godheyt behoudende haer eyghenschap / altijt ongeschapen / oneyndelick / en die alle dūck veruult / ghebleuen is : ^d so is oock de menschelichheyt / eyndelick / hebbende haer ghestaltenisse / mate / ende eyghenschap / gebleuen : en dat meer is / al heeft Jesus Christus

a Ac. 13. 23
Ro. 1. a en
8. 3. en 9. 5
2 Cor. 5. 21
Phil. 2. 7
Heb. 2. 14.
15. en 5. a
b mat. 1. 18
Luc. 1. 8. 5.

c Math. 1
Luc. 1
Joan. 1. 14
1. Tim. 2. 5
en 3. 16
Heb. 5. 8.
d Luc. 24. 38
Rom. 1. 4
Phil. 2. 7

Belijdenisse des Gheloofs

sius vanden doode opstaende / zijn lichaem
een onsterffelicheyt ghegheuen / hy en heuet
nochtas die waerheyt synder nature niet be
nomen. Hierom aenschouwen en aenmerc
ken wy hem also na zijn Godtheyt / dat wy
hem middeler tijt van synder menschelick
heyt niet en beroouen.

Ex. 3.

a *Joā. 3. 16* Wij geloouen / dat Godt door het sen
en. 15. 13. den zijns Soons / ons heeft willen bewy
sen wat grooter liefde / ende hoochwerdich
ghet goetheyt hy tot ons draecht / want hy
hem totter doot gheleuert / ende weder op
gheweckt heeft / op dat hy alle gherechtich
heyt volbrachte / ende ons het ewige leuen
vercrege.

Ex. 3.

Wij gheloouen / dat wy met Godt door
de eenighe offerhande / die de heere Iesus
b *1. co. 5. 19* aent cruyce ghedaen heeft / *b* alsoo versocnt
heb. 5. 7. 8 zijn / dat wy voor hem *c* rechtueerdich ghe
9. en 9. houden ende gherekent worden: want wy
c *1. Pet. 1. 18* noch hem aenghenaem wesen / noch in
24. 15. der kinderen aeneminghe deel hebben en
conne / oft hy en moet ons onse sonden ver
d *heb. 9. 14* gheuen / ende begraue *d*. Aldus protesteren
Eph. 5. 26 wy / ende nemen Godt ten ghetuyghe / dat
1. Pet. 1. 18 Iesus Christus onse volmaecte afwas
19. schinghe is / daer oock niet aen en seylt /
hebbende in synen doot een volcomen vol
doe

doeninghe / om van onse misdaden ende ongherechtigheden / der welcker wy voor Godt schuldich zijn / ontslegghen te wesen / sonder te moghen door yemant anders hulpe verlost worden.

¶ III.

Wy gheloouen / dat alle onse gherechticheyt op de vergheuinghe der sonden gegrondeert staet: ghelyck sy oock nae het ghetuyghen Davids / onse eenighe ghelucksalicheyt is^b. Daerom verwopen wy alle ander middelen om hem seluen voor Godt rechtueerdich te maken: ende sonder yet vermetelicken ons eyghen vermoghen ofte onse verdiensten toe te schryuen / houden wy ons eenuoudichlick aen die ghehoorsaemheyt Iesu Christi: welcke ghehoorsaemheyt ons toegherekent wort / soo wel om onse sonden daer mede te bedecken / als om ghenade ende gonsse voor Godt te vinden. Ende inder daet byengt ons ghelooue dit mede / namelick dat wy elders / indien wy van dit fondament soo weynich als het is / afwijken wilden / gheen en rust vinden / maer altyt met onrust ghedreuen ende ghequelt zijn soudent: by oorsaecke dat wy nimmermeer vrede met Godt en hebben / oft wy moeten wel verskeret zijn / dat wy van hem in Iesu Christo lief ghehadt worden / want wy in ons seluen weerdich zijn / dat

a Psal. 34

1. 50. 1. 7.

Ro. 4. 7. 8.

en 8. a. b. c.

2. cor. 5. 19.

b 1. tim. 2. 5

1. Jo. 2. 1. 2

Rom. 5. 19

Act. 4. 12.

Belijdenisse des Gbeloofs

dat hy ons hate.

✠✠✠.

^a Ro. 5. a. b
| eff 8. 15.

Gal. 4. 4. 5
6. 7

Eph. 2. 13
14. 15

Wy gheloouē / dat wy door ^a desen mid-
del / vrijheyt ende priuilegie vercreghen heb-
ben om Godt te moghen aenroepen: itcm
een vast ende vol vertrouwen / dat hy hem
seluen ons voor onsen Vader verklaren sal.
Want wy en soudē gheernē toeghanck tot
den Vader hebben / en werden ix p tot hem
door desen middelact niet gheleyt ende ghe-
stiert. Ende om in synen naem verhoort te
wordē / moeten wy ons leuen van hem / als
van ons hoof / ontfanghen.

✠✠.

^b Rom. 1. d
Gal. 2. d. eff
3. 24
Joan. 3. 15

^c Mat. 17.
20
Joā. 3. 14
eff 17. 10.
20. 21

Wy gheloouē / ^b deser rechtuerdicheit
alleen door het gelooue deelachtich te wor-
den: ghelijck daer ghesproken is / hy heeft
gheleden om ons de salicheyt te vercrighen /
op dat soo wie in hem gheloouē sal / niet
en vergae. ^c Item dat sulcx gheschiet / mits
dien de beloften des leuens / die ons in
hem ghedaen zijn / tot onsen profijte ende
ghebruycke gheuoecht werden: ende wy de
cracht ende werckinge daer van geuoelen /
namelick / wanneer wy die aenriemen / ver-
sekerende ons seluen door dē mont Gods /
dat wy in gheender manieren bedrogghen
sullen worden. ^d Soo hangt dan de recht-
uerdicheyt / die wy door het ghelooue ver-
crighen / aen de onuerdiende beloften Go-
des /

^d Rom. 1. 17
eff 3. 24. 25
28. 30 eff 4
a. b. c
Gal. 2. d

des/ waer door hy verclaert ende betuycht/
dat hy ons lief heeft.

¶ ¶ ¶.

Wy gheloouen / dat wy ^a door een ver- ^a Eph. 2. 8.
borggen genade des heyligē Gheests in het ^{1.} Tim. 1. 5
gelooue verlicht wordē/ waerom het een on- ^{1.} Cor. 2. 12
uerdiende en bysondliche gaue is/ die God ² Ps. 1. 3.
den ghenen diet hem beliest/ verdeelt: en also ^{en} 1. 6
en hebben de gheloouige gantsch niet waer
in haer te beroemen / ia sy zijn dobbelsoudt
meer verbonden / aengesien haer meer dan
de ander toe ghegeuen wort. ^b Wy geloo- ^b 1 Cor. 1. 8. 9
uen oock wordpuckelicken/ dat het ghelooue
niet alleen voor een reyse dē wtuercozen ge-
gheuen wort/ om op den goeden wech ghe-
bracht te worden: maer op dat sy tot dē eyn-
den toe daer in volherden moghen. ^c Wāt ^c Ps. 2. 13
ghelijck het Godts werck is/ het beghinsel ^{en} 1. 16.
te gheuen/ so staet het hem ooc toe/ het eyn-
de te verleenen.

¶ ¶ ¶.

Wy gheloouen / ^d dat wy / die anders ^d Ro. 6. a. b
van weghen onser naturen/ slauen der son- ^{en} 7. a. b
dē sijn/ door dit gelooue in een nieuwicheyt ^{Col.} 2. 13
des leuens herbozen wordē. Noch ontfangē ^{en} 3. 10
wy door dit gelooue de genade om heyligh- ^{1.} Pet. 1. 3
lichē en in de vreesse Gods te leuē/ wanneer
wy de belofte/ die ons in het Euangelie ge- ^e Jac. 2
gheuen is / acnuatten/ namelick dat Godt ^{Gal.} 5. 6.
ons synen heylighen Gheest gheuen sal. ^{1.} Joā. 2. 3.
¶ Idus ^{4.} en 5. 8

Belijdenisse des Gheloofs

Aldus dan genereert ende verweert het ghe-
 looue in ons die begheerte ende dat toeleg-
 ghen om wel ende heylighlycken te leuen/
 so verre ist dat het sulcx vercoelen soude : ia
 brengt nootsakelicken goede werckē voort.
^aWoorts/al herbaert ons God/om onse sa-
 licheyt te volbrēgē/ ons refozmerende om
 een goet leuen te leyden : soo belyden wij
 nochtans/^b dat de seluighe gode wercken/
 die wij deur de regeringhe oft leydinge des
 heyligen Gheests doen/ gheensins ter re-
 kenninghe ghebracht moghen worden/ om
 daer deur gherechtwerdicht te zyn/ oft te
 verdienen dat Godt ons veur syne kindere
 houde : ouermits wij altyts in twyfel ende
 onrust/ gelijck de baren des zees/herwarts
 en derwarts ghedreuen soude worden/ soo
 onse conscientien op die voldoeninge/waer
 deur ons Iesus Christus quitscheldinghe
 vercregen heeft/ niet en steunden.

XXXIII.

Wij ghelooouen dat alle de figuren des
 Wets deur de comste Iesu Christi een cyn-
 de ghenomē hebben. Maer al en zyn de ce-
 remonien niet meer int gebuyck/ haer we-
 sen en waerheyt is ons nochtans ouer ghe-
 bleuen/ namelijck in den persoone/ in den
 welcken alle vervullinghe ghelegghen is.

Wij moetē ons oock met de Wet en Pro-
 pheten behelpen^d/ niet alleen op dat wij le-
 ren

2 Cor. 30.6
 3 Ioan. 3.5

1. 1. 17. 10
 10. 1. 16. 2
 Rom. 3. 20
 Tit. 3. 5
 10. 4. 3. 4. 5

2 Ro. 10. 4
 Gal. 3. 4
 Col. 2. 17

2. 1. 1. 16
 1. 1. 1. 19
 1. 1. 1. 2

ten eenen goeden reghel in ons leuen hou-
den/maer ooc om des te sterckier te mogen
in de beloften des Euangeliums bevesticht
worden. **FFIIII.**

Wij gheloouen/ aengesien Iesus Chri-
stus ons tot eenen eenigen veurspraecck ghe-
gheuen is/ b die ons ghebedt stoutelycken
en sonder vrees in synen naem tot den Va-
der te ghaen/ c ghemect oock dat het ons
niet gheoorloft en is anderste biddē/ dan na
de maniere die Godt deur zijn woort veur
ghesproken heeft: d dat al wat de menschen
van de veurbiddinge der verstoruen heylig-
ghen versint hebben/ anders niet dan een
verleydinge ende bedroch des Duyuels is/
waer deur de menschen vande rechte sonne
der ghebeden af dwalen souden. Wij ver-
worpe ooc alle ander middelen/ die de men-
schen deur haer vmetentheyt meynē te heb-
ben/ om haer seluen daer mede veur Godt
te verlossen/ als die den offer des steruens en
lydens Iesu Christi te cozt doen. Ten laetste/
wij houden het Wagevier veur een ghychel
spel/ dat al wt eenen seluigen winchel gheco-
men is: waer wt ons oock hergercomē zijn
die beloften der Moniken/ beuaerden/ het
verbot des houwelijckē staets/ mitsgaders
des gebuyes der spysen/ die afgodische on-
derhoudinge der daghen/ de oorzbiechte/ die
aflaten/ en voorts alle ander dinghen/ waer

daer

a 1. Ti. 2.5

Act. 4.12

1. Ja. 2.1.2

b Ioan. 16

23.24

c Mat. 6.9

Luc. 11.2

d Act. 10.25

26/14.14

Apo. 19.10

e mat. 15.11

Act. 10.14

en. 15

Rom. 14.

a.b.c.d

Gal. 4.9.10

Colo. 2.18

19.23

1. Tim. 4.2

3.4.5

Belijdenisse des Gheboofs

deur men ghenade ende salicheyt meynt te
verweruen: Die wi alle te samen verwoop-
pen/ niet allenlyc om de valsche opinie die
daer aenhangt/ name yc/ dat men daer me-
de deur het aengesicht Godts yet verdienē
can: maer ooc om des willen/ datse gedicht-
selen der menschen zyn/ en de consciencien
met een lock beswaren.

XXX.

a Ro. 1. 16
17. cñ. 10. c

b Mat. 18.
20
Eph. 1. 23

c Mat. 10
40
Jan. 13. 20
Rom. 10. c

a Ma dyen wi Iesum Christus niet an-
ders dan deur zyn Euangelie ghenieten en
connen/ b soo geloouen wi/ dat de ordenin-
ghe der Kercken/ welcke wt zyn autoriteyt
inghesit is/ heyligh ende onghelybroken be-
hoort te blyuen: en dat daer om de Kercke
in haer wesen niet staende blyue en can/ oft
daer moete verders zyn/ last hebbende om
te leeren: de welcke men oock behoort te
reeren/ en met reuerentie aen te hoorē/ wan-
neer sy behoortlyck ghecroepen zyn/ en haer
amp getrouwelyck bedienen. Niet wt die-
oorfack/ oft God aen soodanighe hulpe oft
nederige middelen ghebonden ware: maer
wt dyen dat het hem belieft ons onder sul-
ken bedwanch en toom te houden. In welc
punct wi alle fantassichsche menschen ver-
woopen/ die wel wdden/ soo veel in haerder
macht is/ het ampt der Dienaers/ vercon-
dinghe des Woorts/ mitsgaders die Sa-
cramenten te niet doen.

¶ ¶ ¶ ¶.

Soo geloouen wij dan/ niemant en be- a psal. 5. 8.
 hoorze hem af te trecken/ en met zijn seluē te ch. 22. 23
 bidden zyn: maer dat alle menschen gelijc- ch. 4. 2. 5
 helpē deenicheyt der kercken schuldich zyn Eph. 4. 12
 te bewaeren ende onderhouden/ haer seluen Heb. 2. 12
 onder de ghemeyne onderwysinghe/ en het
 sock Jesu Christi stellende: ende dat in alle
 plaetsen daer God een warachtige ordent-
 ghe d Kerckē geplant sal hebben/ al waer b Act. 4.
 schoon d Suicheyt met hare placaten ende 19. 20
 gheboden daer tegens: en dat alle de ghene Heb. 10. 25
 die haer niet en beghueuen tot der Kercken/
 maer haerseluendaer van snyden ende trec-
 ken/ dinstellinge Gods wederstaen.

¶ ¶ ¶ ¶.

Des niet te min geloouen wij/ men moet
 wel sochoudichlyken en met groote veur- c Jer. 7. 4.
 sichtigheyt onderscheyden/ welcke de wa- 8. 11. 12
 rachtige kercke sy/ na dyen men desen tittel Mat. 3. 12
 soo seer misbruyct. d Daerom/ achtervol- ch. 7. 22
 ghende het woort Gods/ segghen wij/ dat ch. 24. 5
 de kercke een gheselschap der gheloonigen d eph. 2. 20
 is/ die haer niet ghelijcker eendrachticheyt ch. 4. 11. 12
 beghueuen/ om dat seluighe woort Gods 1. Tim. 3. 5
 mitsgaders de supere religie/ die daer ac- Deu. 37. 12
 hangt/ te volgen: en die daer in alle de dage
 haers leuens voortgaē/ opwassende/ en haer
 inde vreesē Gods versterckende/ gelijck sy
 algt voozder en voozder passeren moeten:

Belijdenisse des Gbeloofs

a Rom. 3. c ^aia wat neersticheyt ende vlyticheyt dat sy
doen/ die sonder ophouden nochtans haeren
toevlucht tot de vergheuinghe der sonden
hebbē. ^bNiet te min/ wij en willen niet mis-
saken/ oft daer en zijn wel veel hypocriten
en verkeerde menschen onder den geloou-
ghen/ welker boosheyt nochtans den tittel
der Kiercken niet verwissen en can.

c Met dit ons ghevoelen ende gheloouen
betuygen wij/ ter wat plaetsen het woort
Godts noch ontfanghen wordt/ noch men
hem seluen onder de subiectie van dyen be-
ghieuen wil/ daer oock gheen gebuyck der
Sacramenten is/ dat men niet oordeelen en
can (willende ey ghentlyck spreken) aldaer
eenighe Kiercke te zijn. Hierom verworpen
wij die verghaderinghen des Pausdoms/
want de supuere waccheyt Godts daer wt
ghebannen is/ in welke de Sacramenten
bedorue/ van haer eygen nature verzoemt/
ghevalst/ oft gheheel te niete ghedaen zijn:
waer in oock alle afgoderijen ende valsche
Godsdiensten regneren. ^dWij houdē dan
dat alle de ghene die haer in soodanige han-
delinghe sicken/ en ghemeynschappe daer
mede hebben/ haer seluen van het lichaem
Jesu Christi affscheydē ende affnyden. Niet
te min/ want daer noch eenen cleynen voet-
stap der Kiercken int Pausdom restteert/ en
name

namelyck de substantie/ oft het wesen/ des
Doops noch ouerghebleuen is/ nae dyen
oock de cracht des Doops aenden Dienaer
niet en hangt/ soo hely den wi/ dat de ghene
die daer ghedoopt zijn/ gheen en tweeden
doop en behoeuen. Middeler tyt/ gmerect
daer so veel bidoopen is/ en can men de kin
derkens daer niet brengen sonder hem sel
uen te besmetten.

¶ ¶ ¶.

Soo veel nu de warachtighe Kercke be
langt/ gheloouen wi/ sy moet na de poli
cie die onse Heere Iesus Christus ingestelt
heeft/ gheregeert worden/ te wetē/ dat daer
Herders/ Opsichters/ en Diaconen behoo
ren te zijn/ op dat de suuere leeringe haren
loop hebbe/ de gebreken ghestraft ende be
dwonghen/ de arme en gheaffligerde per
soonen in haren noot gheholpen worden:
item/ op dat de vergaderingen in den name
des Heeren geschieden/ waer in een yeghe
lyck groot en clysn ghesicht worde.

¶ ¶ ¶.

Wi geloouen/ dat alle warachtige Her
ders/ te wat plaetse die oock wesen mogen/
eene solinghe authoriteyt/ en een enen groo
te macht hebben/ onder een eenich hooft/
onder eenen eenigen oppersten ende alghe
meynen Bisschop/ namelyck Iesu Christo:
ende dat hierom gheen kercke ouerheyt oft

¶ ¶

a Mat. 3. 11
en. 18. 19
Mar. 1. 8
Act. 1. 5. en
11. 15. 16
17. en. 19
4. 5. 6

b Acto. 6
3. 4. 5
Eph. 4. b. c
1. Tim. 3
Titu. 1. b
mat. 18. 17

c Mat. 20
26. 27. en
18. a. 3. 4
1. Cor. 3
a. b. c. d
Eph. 1. 22
col. 1. 18. 19

hete

Belijdenisse des Geloofs

heerschappye ouer dander behoort te ghebruycken.

a Mat. 28
10. 19
mar. 16. 15
Joā. 15. 16
Act. 1. 21.
off. 6. 8. b
Rd. 10. 15
Cl. 1. 5. 6. 7

Wij geloouen/ niemant en behoort hem van zijn eygen autoriteyt in te dringen/ om de kercke Gods te regeren: maer dat sulcx by verkiefinge moct gheschieden: soo verre het mogelick is/ en Godt toelaet. Welcke exceptie wij hier merckelyc bystellen/ want den noot menichmael/ ende namelicken op onsen tijt (op welcke den kerckelijcke stant veur een wyle lanch opghehouden hadde) vereysschet/ dat God deure een ongewoonlycke maniere lieden verwerke/ die de vervallen en afgebroken kercke wederom van nieuws oprechten. Maer wat daer van zyn mach/ wij ghelouen men moet hem altijt na desen regel schicken/ namelick/ Dat alle b herders/ Opfichters/ Diaconen/ ghetuyghenisse haer der beroepinge hebben.

b Gal. 1. 15
1. Tim. 3. 7
8. 9. 10. 15

c Act. 15. 2
6. 7. 25. 28
Rom. 12.
6. 7. 8
1. Cor. 14.
1. f. 8.
2. Cor. 12
7. 8
1. 13. 2. 5. 3
1. co. 14. 40

Soch soo geloouen wij/ goet ende nuttich te syne/ dat de ghenē die vercofen zyn om opficht te hebben/ onder malcanderen besien ende raetslaen/ by wat middel sy het geheele lichacm op het alderbequameste regeren sullen/ sonder nochtans in eenige wyse van sulcx als onse Heere Iesus Christus verordineert heeft/ af te wijckē: dwelc ghen

gheensins en belet / oft daer en mogen wel
sommighe bysonderlicke ordonnancien op
een yegelycke plaetse zyn / na de ghelegent-
heyt verreysschende is.

¶ ¶ ¶ ¶ ¶

Hier en tusschen buyten wijs al wat de
menschē opgebracht hebben buyten / mis-
gaders alle wetten die men soude willen on-
der het dechfel des goddelycken dienstam-
brenghen / ende de consciencien. daer mede
binden : ontfanghende allereyck wat voor
ghelyck en dienstich is om te onderhouden
tonderhouden / ende eenen yegelycken van
den eersten aen tot den laetsten toe in ghe-
hoorzaamheyt te behouden. ^b En hier moe-
ten wijs oock navolgen wat ons de Here
verclaert heeft aengaende den Christelycken
ban : die wijs niet al dat daer aen hangt ver-
goet houden / ende in de ghenieenten noch
beheeven.

a Rom. 16.
17. 18
1. Cor. 3. 11
Colo. 2.
6. 7. 8
Gala. 5. 1

b ma. 18. 17
1. Cor. 5. 6
1. Cl. 1. 10

¶ ¶ ¶ ¶ ¶

Wijs gheloouen / dat de Sacramenten
tot moerder bevestinge by het Woort ghe-
stelt zyn : om ons als Godspruininghen en
wtghedruete seghelen der ghenaden Gods
te wesen / ende deur middel van dyen ons
gheloouet te hulpe ende te bate te comen / de
uerminis de swachheyt ende onwetenschap
die noch in ons is : ^d la op sulcker manieren
ende wyfen wtwendige teekenen te syne

c 1. cor. 10. 2
ca 11. 23. 24
Exod. 12. 3
Mat. 26.
26. ca. 27
Rom. 4. 11
Act. 22. 16

d Gal. 3. 27
Eph. 2. 2

O iij

dat

Belydenisse des Gheboofs

Dat Godt door haer / door de cracht zijns
Gheests werct / om ons niet te vergeefs te
beteekene: doch wy behoude dit stuc vast
en seker / namelick dat alle haer wesen ende
waerheyt in Iesu Christo bestaet: en somese
vā hem scheyde wilt / dat niet meer dan een
schaduwe / en een roock daer van en blijft.

a Joā. 6. 3.
e. f. g. en. 3
a. b

b rom. 6. 3.
Tit. 3. 5. 6

Act. 22. 1 6.

Wy belijde / datter ^b maer twee Sacra-
menten zijn / die oock de ghehele Kero-
ke toecomen: waer van het eerste / name-
lick den Doop / ons een ghetuyghenisse is /
dat wy voor kinderen Godts aengheno-
me zijn: want wy aldaer in het lichaē Chri-
sti gheplant worden / om door zijn bloet af-
ghewasschen en gesuyuer / item in een hey-
licheyt des leuens door syten heylighen
Geest vernieuwet te wesen. Wy zijn ooc
versciert / al en worden wy maer voor een
reyse ghedoopt / dat nochtans het profijt /
welck daer door beteeckent is / ons in leuen
en sterven te bate comit / om een ghedurri-
ghe versegheleininghe te hebben / dat ons Ie-
sus Christus alchts gherechticheyt en hey-
lichmakinghe wesen sal. Het is oock wel
e Sacrament des geloofs en der boetuer-
dicheyt. ^d Doch nadiē Godt de cleyne kin-
derkens met haer Vaders in zijn Kercke
ontfangt / so seggē wy dat de cleyne Kinder-
kens der geloouigē behooren door d'auto-

c Math. 3.

11. 12

mar. 16. 15

Ro. 4. a. b. c

D. 22. 23

d Mat. 19.

14

3. cor. 7. 14

ritte

ritrypt Iesu Christi ghedoopt te worden.

¶ ¶ ¶ ¶ ¶

Wij belyden / ^a dat het heylighe Nactmael (welc het tweede Sacrament is) ons een ghetuyghenisse der eenicheyt is: die wy met Iesu Christo hebben: door dien dat hy niet alleenlich eens voor ons ghestoruen en opghetweert is: maer ^b ons oock warrachtelic met zijn vleesch en bloet spijst en voedt: om een met hem te worden / en zijns leuens deelachtich te zijn. ^c En al sal hy inden hemel wesen tot dat hy come om de gheheele werelt te oordelen: ^d so geloouen wy nochtans: dat hy ons door die verborzen en onbegripeliche cracht zijns gheests / met de eyghen substantie zijns vleeschs en bloets voedt / en leucndich maecht. Wy seggē ooc wel / het gheschiede gheestelich: niet of wy in de stede van het werck en der waerheyt / een ghedichtsel ofte ghedachtenisse wilden stellen: maer om dat dese verborghentheyt in haerder hoocheyt de mate onses verstants en alle ordeninge der nature te bouen gaet: cortelich / want sy hemelsch is / soo en canse anders niet dan door het ghelooue versint ende verstaen wesen.

¶ ¶ ¶ ¶ ¶

Wy gheloouen / ghelich te voren gheseyt is: dat Godt so wel int Nactmael / als inden Doop ons wesentlich en metter daet

O v.

wt:

a 1. Cor. 10

16. 17. en

11. 24

b Jo. 6. 56

57. en 17

21. 22

c ma. 16. 19

Act. 3. 21

d 1. Cor. 10

16

Joan. 6

Belijdenisse des Gheloofs

Wtereyt en gheeft sulcx als daer beteecken
woyt. En daczom so stellē wy by de tecke-
nen die besittinghe en het vercrighen van
des als ons daer aengheboden is. Vircrom
alle die tot de heylighe tafel Christi een sup-
uer gheloof/ als een vacthen brengen / ver-
crighen oock inder waerheyt / wat daer de
teekenen betuygen : ^a te weten/ dat het lie-
haem ende bloet Jesu Christi niet min hare
een spijse en dranch der sielen en is/ dan het
broot ende wijn des lichaems.

*** I I I.

a 1. Cor. 11.
Joan. 6

b Rom. 6
3-4

c Joan. 6
1. Cor. 11

d Mat. 26. 16
1. Cor. 11

e Exod. 18
20. 12

mat. 17. 25
Rom 13

Midus houden wy voor seker ende vast/
b dat het water/ al ist een verganchelich ele-
ment/ ons niet en laet inder waerheyt te be-
teekenen het inwendich afwasschen onser
sielē in het bloet Jesu Christi/ door de crachte
zijns gheestes: item dat het broot en de wijn
welcke ons int Nachtnaet ghegheuen wor-
den/ ons als een ~~g~~stelijke spijse sijn / ^c wāt
sy ^e oochsichtbaerlic bewijzen / het vleesch
Jesu Christi onse spijse/ ende sijn bloet onsen
dranch te sijn: verworpende die phantastie
sche menschen ende Sacramentschenders /
die sodanighe teekenen niet en willen ont-
fanghen/ ^d om dat onse Heere Jesus Chris-
tus spreekt/ Dit is mijn lichaem/ ende dese
drinckbecker is mijn bloet.

*** I I I.

Wy gheloouen ^e de wille Gods te sijn /
dat

dat de werelt door Wetten ende Politien
geregieret werde / om enige toomen te heb-
ben waer mede die onghereghelde begeer-
licheden des werelts bedwongen mogen
worden. En dat hy selfs de Coninckrijcken
ingheslelt heeft / desgelijc de vrye stedē / en
alle ander manieren van Ouerheyt / so wel
die criftelicke zyn als anderfins / mitsgaders
al wat tot dē staet der iustitien behoort / wil-
lende oock vooz haer insfeldre ghehent we-
sen : En hierom heeft hy het swerc der O-
uerheyt in de hant gegeuē / op dat sy de son-
den / die niet alleen teghen de tweede tael
der gheboeden Godts / maer oock teghen
de eerste ghedaen worden / bedwinghe.

• So moettē dan om des Heerē wille / dē
genē die ons tot Ouerheyt gestelt zyn / niet
alleen verdraghe om dat sy ouer ons heer-
schen / maer ooc eeren / en met alle reueren-
tie prysen / itē vooz plaetsbewaerders en of-
ficieren Godts houdē / die hy beuel gegeuē
heeft / sodanigē wetteliche en heyligē last en
ampt te bedienen. **EL.**

So seggē wy dā sterckelic en beylde / ^b mē ^{b ma. 17. 14}
moet haer wettē en statutē gehoorzaem we-
sen / schattingen / inpossen / en voozts wat-
mē haer anders schuldich is / betalē / itē het
iock haerē subiectiē met goetwillicheyt dra-
gē / al waert oock dat sy onghelooptge wa-
rē : ^c doch so verre die hoochste Ouerheyt
Gods

a 1. Pet. 2.
13. 14
1. Tim. 2. 3

c Act. 17. 18
19

Belijdenisse des Gheloofs

Godts in haer wesen / ofte ongeschent blij-
ue. Ende hier ouer veruloecken wy alle de
ghene die de Querheden soecken te
verwerpen / de goeden ghemeyn
te maken / ende alle ordenin-
ghe der gherechticheyt
om te heeren.

HET EYNDE.

Dese Belydenisse des gheloofs was ander-
werfs openbaertlich der Maesteyt des al-
der Christelicsten Conincs / namelick / Ca-
rolo den neghensten van dyen name /
ghepresenteert / int Jaer 1561. den
neghensten dach van Sep-
tember / te Poissy.

12 JY 66

C Register / begryppende alle

de stücken waer van in dit Boeckhen gehan-
delt wort. Het eerste ghetal betceckent het
Capittel / ende het tweede / het blad.

An de Priesters-
liche Absolutie.

xiij. 38

hoe de dienaers d'Abso-
lutie gheuen.

xiij. 39

papistsche flatē.

xiij. 41

men moet een eenich
Godt Aenbidden en
Aenroepen.

v. 12

men moet eenen Godt
alleen Aenroepen door
die eenige voorbiddin-
ghe Iesu Christi: item /
men moet de heyligē /
noch Aenbidden / noch
dienen / noch Aenroe-
pen.

v. 13

Apocryphen.

i. 7

Apostelen.

xviij. 58

Gedieninge der versoe-
ninghe.

xiij. 39

men moet de Bedienin-
ghe niet verachten.

xviij. 56

Gods Beelde: de Beel-
den Christi: de Beelde
der heyligē: de Beel-
den Schrijture der A-
dioten.

iii. 11

de doode lichamen Be-
grauen.

xxvi. 86

wat Bekeeringe te seg-
ghen is.

xiij. 37

de Voorvaders hebben
de Belofte des Euan-
gelijns gehad.

xiij. 34

dobbele Beloften: de
oude Vaders hebben
oock gheestelicke Be-
loften gehad.

xiij. 35

Vereydinghe tot het
Nachtmael.

xxi. 78

die Verourwe der sondē
heeft / die is in hem sel-
uē droeuich dat hy ge-
sondicht heeft.

xiij. 37

item / hy bekijdt syne
sonden.

xiij. 38

Godt Veruert de her-
ten vā binnē.

xviii. 57

Befoec-

Register.

Besoeftinghe der siecken. xxv. 86

Hoe sochtuuldich men behoort te wesen / om ons leuen te Beteren. xiiij. 40

van d' Biechte. xiiij. 38

Bisschoppen. xviij. 58

Bozghers van eender stadt. xvij. 48

C

Canonische Schrifsture. i. 5

De eenicheyt der kercken en is in de Ceremonien niet gheleghen. xvij. 55

Ceremonien en ander manieren vādoen: ongelijche Ceremonien. xxviij. 88

Christus is eē warachtich Godt: heeft wae-rachtich vleesch aengenomen. xij. 27

heeft een redelicke siele gehad: heeft twee naturen: daer en is maer eē Christus: zyn Goddelicke nature en heeft

niet geleden noch zyn menscheliche nature en is niet al oin. xi. 28

hy heeft warachtelick geleden: en is warachtelich vande doode opgestaē: en indē hemel opgedommen. xi. 29 hy is de enige salichmaker des werelts: en de Messias. xi. 31

wy ontfangen Christū door het geloof: wy en mogē de rechtuerdichmakinge eēdeels chysto / en eēdeels onseluen niet toe schryuen. xv. 43

Christus is het hoofd d' kercken. xvij. 50

hy is de eenighe herder der kercken. xvij. 51

hi is de leeraer xvij. 57

hy is de enige spijse die ons int leuen onderhout: men eet en ontfanght Christum door het ghelooue. xxi. 76

Concilien. ii. 8

wy ontfanghen den eer Sym.

Register.

Symboelen der Con-
cilien. xi. 32
van de Notelen des Co-
nincrichs Gods: het
Conincriche Gods
open ende toe te doen
 xiiij. 39
het verstant der Con-
sten. ix. 22
Curieuse vragē viij. 20
 D
wy leeren de waerach-
tige Duechden. xvi. 47
de Dienaers vergeuen
de sonden. xiiij. 39
Godt ghebruyct Die-
naers om eē kerche op
te rechten: oorspronck
des Diensts: mē moet
de bedieninge niet ver-
achten. xviii. 56
wie en wat lieden God
der werelt veur Die-
naers ghegheue heeft:
Dienaers des nieuwe
Testaments. xviii. 58
de Dienaers moctē ghe
roepen ende vercozen
zijn: ordeninghe der
Dienaers. xviii. 59
de Dienaers zijn verdeel-
ders d' secreten Gods:
vā de macht der kero-
ken Dienaers. xviii. 61
alle Dienaers hebbē eue
groote macht. xviii. 62
officien der Dienaers.:
 xviii. 64
men moet de Dienaers
van quaden leuen ooc
aenhoozen. xviii. 65
de Dienaer des Doops
 ix. 73
mē moet goet ondscheit
stellen tusschē den Ku-
theur/ en den Dienaer
d' Sacramentē. xix. 67
dinstellinghe des doops:
daer en is niet meer dā
eenen Doop: wat het
is met water gedoopt
te zijn: wiij wordē met
water gedoopt. xx. 72
De verbindunghe des
Doops. xx. 73
De Doot. viij. 18
Daer is een Dypoul-
dicheyt der persoo-
nen in Godt. iij. 9
vanden Dupuel. vii. 17
 Dwa-

Dwalinghen. xiiij. 40

E

denicheyt der kerckē
en is niet in ceremoniē
en wtwoēdige maniere
vā doe gelegē. xvij. 55
een lichamelijc eten: dē
heer geestelic etē. xxi. 75
mē Eet Christum deur
het geloof: om salich te
wordē moeten in noot-
sakelijck eten. xxi. 76
den heere Sacramen-
telijck eten. xxi. 77
van de Engelen. viij. 17
Epicurische menschen.

vi. 5

de Erffsonde. viij. 18
wat het woort Euange-
lie eyghentijck betree-
kent. xiiij. 35

de leere des Euangeli-
ums / is dalderontste
leere. xiiij. 36

Euangelisten. xviij. 58

F

Feestdagen Christi en
der heyligen. xxiij. 83

G

Gebet: een vry Gebet:

mate der ghemeyner
Ghebeden. xxiij. 81

Gedachtenisse der wel-
dadē Gode. xxi. 74
wij wordē deur het Ge-
loof alleen gherecht-
verdedicht. xv. 42

wij ontfangē Christum
deurt Gheloof. xv. 43

wat het Gheloof is: het
is een ghaue Godts:
het wast. xvi. 44

alle Ghelooighe zijn
Priesters. xviij. 60

men eet Christum door
het Geloof. xxi. 76

Gemeenschap der eygē-
dommen. xi. 29

alle menschen die in de
Gemeente zijn / en zijn
niet vander Gemeen-
te. xvij. 54

het moeten eerbaelic-
ke plaetsen zijn daer
de Gemeente verga-
deren sal. xxiij. 80

vandē Gheest / en van
de letter. xiiij. 36

den heere Gheestelick
eten. xxi. 75

de.

Regiſter.

De Sheeſtelycke ſpyſe.	den Houweltyckē ſlaet:
xxj. 76	Houwelicſche rechten.
verſchynninghe der	xxix. 91
Sheeſten.	xxvj. 87
Shetyden.	xxij. 82
Godt heeft alle dingen	xxviij. 90
geſchapen.	viij. 16
valsche Godsdieneſten.	xxiiij. 83
De kerckelycke goeden/	daer is altyt cē kerckē
ende haer oprecht ghe	Gods gheweest/ende
bruyck.	daer ſalder altyt een
xxviij. 89	blyuen.
h	xxij. 48
Chriſtus is de eenighe	daer is tallen tydē maer
Herē d kerckē.	een kerckē Godts: de
xxij. 51	algemeynkerckē: dee
Herders.	len oft ſorten der kerckē
xxij. 58	ken: ſtreydende en tri
wat eere men den heyligē	umpherende kerckē:
gen ſchuldich is.	de byſondere kerckē:
v. 13	daer zyn twee volcken
wat een heylige te ſeg	in de kerckē.
ghen is.	xxij. 49
xxij. 49	het oude en nieuwe volc
wat heyligē betreckēt:	en maect maer cē kerc
heylighmakinghe der	ke Gods: de kerckē is
Sacramenten.	het huys des leuendi
xix. 68	gen Gods: in wat vde
Godt beuert de Hertē	gen dat de kerckē niet
van binnen.	en dwaelt: ſy is cē ma
xxij. 57	ghet/en bruyt Chriſti:
wij moettē goede hope	p
van alle menſchē heb	de
ben.	
x. 24	
Hoemē Houwē moet.	
xxix. 90	

Register.

de kudde der schapen: een lichaem: Christus is alleen het hooft der kercken. xvij. 50
Christus is de enige herder der kercken: in de kercke en is gheē heer schappic: daer en moet gheen ongeregeltheit wesen. xvij. 51
twissen en tweedrachtē in de kercke: de teckenē der waerachtigher kercken. xvij. 52
daer en is gheen salichheyt buyten de kercke Gods: sy en is aen de teckenē niet ghebonden. xvij. 53
sy schijnt somtijts geheel ontfelt te wesen. xvij. 54
deenicheit der kercken en is niet in ceremoniē oft wtwendige manieren van doen gelegen. xvij. 55
Godt ghebruycet Dienaers om een kercke op te rechten. xvij. 56
men heeft rijt van doen om de kercke te oeffenen. xxij. 82
Bietterpen. i. 6. iij. 10. ix. 23. xj. 29. xj. 30. xij. 36. xij. 41.
men behoort de ionghe kinders in de Christelyche religie tondewysen. xxv. 85
hoemen de kinderen op brenge moet. xxix. 91
I
Christus is de Leeraer. xvij. 57
Leeraers. xvij. 58
de Leere des Euangeliums is de alderoutste leere. xij. 36
van den Gheest/ en de Letter. xij. 35
een lichamelijck eten. xij. 75
M
van de Macht der kercken Dienaers: de Heere behoudt de waerachtighe macht veur hem seluen alleen. xvij. 61
Macht des ampts/ oft der Bedieninghe: alle Dic

Register.

Dienaers d' ghemeen-
ten hebben euen groo-
ten macht. xviij. 62
de Manicheen/ en de
Marcioniten. viij. 16
Rate der ghemeyner
ghebeden. xxiij. 81
van dē Mensch. viij. 17
van den val des

Mensch. viij. 18
de Mensch en can van
hem seluen niet goets
doen. ix. 21
Middelmatighe din-
ghen. xxviij. 89
wij en behoore de mid-
delē niet te misprijzen.
vi. 15
vāde Monikē. xviij. 59

het Nachtmael des hee-
rē: wie het Nachtmael
inghestelt en ghehey-
licht heeft: het teekē/
en de beteekende sa-
ke des Nachtmals.
xxi. 74
hoe Christus int Nach-
mael teghenwoordich
is. xxi. 77

Noch ander saken waer
toe het Nachtmael des
Heerē streck: bereydinge
tot het Nachtmael:
de maniere vā t'Nacht-
mael wt te rechten/ en
vande twee specien.

xxi. 78

die Officie der Die-
naers. xviij. 64
het Officie der On-
dersaten. xxx. 93
d'Engelouige menscē
ontfangen het Sacra-
ment des Nachtmals
tot haer oordeel.
van d'Onghelouighe
persoonen. xxx. 90
laet ons niet onbedach-
telyc yemant veur den
tijt Oordeelen. xviij. 55
wat oordeel dat wij vol-
gen inde sake des ghe-
loofs. ij. 8
de Oordenen d' Room-
scher kercke. xviij. 58
Oordeninge der Die-
naers. xviij. 59
Ozloghe. xxx. 92
P ij men

Register.

men moet **O**ordeninghe
houden. **roij.** 63
Opper. **xxx.** 93
Ouderlingen. **roij.** 58
de **O**uerheyt is van
Godt ingheselt: haer
ampt. **xxx.** 92

P
Papistsche aflaten.
xiiij. 41

wat **P**enitentie ofte be
keeringe te seggen is :
sy is een bekeringhe
tot **G**odt: item eē ga
ue **G**odes. **xiiij.** 37
Plaetswaerd **roij.** 51
van de **P**riestersche ab
solutie. **xiiij.** 38
alle geloouige zijn **P**rie
sters : **P**riesters / ende
Priesterschap. **roij.** 60
Propheten. **roij.** 59

R
wat het woort rechtuer
dichmaken betee
kent. **ro.** 41
wy wordē door **J**esum
Christū rechtueerdich
gemaect: item de ghe
rechticheyt wort ons

toegerekent: wy wort
den door tgelooft alleē
gerechtueerdicht **ro.** 42
wy en mogen de **R**echt
ueerdichmakinge eē
deels ons seluē niet toe
schrijven. **ro.** 43
misbruyck der **R**ijedom
men. **xxviij.** 90
vā dē **R**ijedom. **xxix.** 91

S
de **S**acramentē zijn by
het **W**oort geuoecht :
item wat een **S**acra
ment is : daer zijn an
der **S**acramenten des
ouden / eē ander des
nieuwē **T**estaments :
hoe vele **S**acramentē
des nieuwen **T**esta
ments datter zijn: wie
de **S**acramentē inge
stelt heeft. **xix.** 66.
Godt geeft den **S**acra
menten haer cracht :
Mē moet goet onder
schept makē tusschen
den auther ende den
Dienaer der **S**acra
mentē: het principael
wo

wesen/ ofte die substā- Salichmaker des wē-
 tie der Sacramenten: rits. xl. 31
 waer in dat de Sacra- Sanch. xxij. 82
 menten des ouden en de Schysure leert vol-
 nieniden Testaments comelic alle Godtsa-
 ouer een comen ofte v- licheyt: itē de Schys-
 schillen. xxix. 67 ture is het woort Go-
 onse Sacramenten zijn des. j. v
 in de plaetse van dien Sectē. xix. 70. xxij. 85
 die int oude Testamēt xxix. 91. xxx. 93
 waren ingestelt: waer den staet der Sielen die
 dat de Sacramenten wt het ichaem vſchey-
 ghelegen zijn: heyligh- den is. xxvi. 87
 makinge der Sacra- van de sloten des Co-
 menten. xix. 68 mincrichs Godts.
 die Sacramentische v- xiiij. 39
 eeninge: de beteckēde De Sōdach. xxij. 83
 saken en zijn noch aen vā de Sonde. viij. 18
 de Sacramenten ghe- de Sonden die metter
 bonden / noch daer in daet volbracht worden:
 besloten. xix. 70 itē Godt en is de sake
 den heere Sacramen- des Sōdts niet viij. 19
 telick eten: item die on vā de twee Specien in
 geloouige ontfanghē het nachtnaet des
 het Sacramēt tot haer heeren. xvi. 78
 oordeel. xx. 77 onderscheyt der Spij-
 daer en is geē Salicheit sen. xxij. 85
 buytē de kerkelie Go- de Christeliche Straffe
 des. xvij. 53 xviij. 64
 Christus is de eenighe men moet alleenlich by

Register.

de name Gods Swer-	S. Pauwels met S.
ren.	Jacob.
v. 14	rv. 43
wy ontfanghē de vier	Twistē en tweedrachtē
Symbolen der Con-	ind kercke.
cilien.	rvij. 52
xi. 32	W
de Synoden.	de oude Vaders hebbe
rvij. 65	geestelicke belostē ge-
T	hadt.
de ghemeyne Tale.	xxxi. 35
xxxiij. 81	het Vageuier.
vreemde Talen mochten	xxvi. 82
in de vergaderinghen	van den Val des men-
swijghen.	sches.
xxij. 80	vij. 18
de Teeckenē v̄ warach-	hoedanich de mensche
tiger kerckē	voor synen Val was :
rvij. 52	itē/hoedanich de men-
de Teeckenē voerē den	sche is na synen Val.
naem vande betreckē-	ix. 20
de saken.	Walsche Godsdienstē:
xx. 69	itē Vasten.
de teeckenē / en die be-	xxiiij. 83
teckende saecken uit	ghemeyn en bysonder
Nachtmael.	Vasten: hoedanich het
xx. 74	Vastē is : item van de
men moet in de Tempe-	Vastē.
len met heucheyt en	xxiiij. 84
dootmoedicheyt v̄kee-	Verbindinghe des
ren: het warachtich v̄-	Doops.
ciersel der Tempelen.	xx. 73
xxij. 80	de Verdienstē der mē-
men heeft tijt van doen	schen en zijn niets
om de kercke te oeffe-	weert.
nen.	xxvi. 48
xxiiij. 82	de Sacramētische Ver-
een Tsamenstellinghe	eeninge.
	xx. 70
	op wat vstant dat God
	den

Register.

de mensch Verhardt.	daen.	x.25
vij.19	Verschnijninge der gees-	
de Dienaers Vergeue	sten.	xxvi.87
de sonden.	de Veruaders hebben	
rij.39	de beloften des Euan-	
de Vercondinghe des	gelijs gehad.	rij.34
woorts Godts/is het	het vleesch en can de	
woort Gods.	Wet Gods niet vol-	
j.5	bringen.	rij.23
wat mē in de h. Verga-	het oude ende nieuwe	
deringē der geloouigē	Volck en maect maec	
doen moet.	een kerche Godts.	
xxij.79		xxij.50
men moet de h. Verga-	alle dingē worden bi de	
deringē niet vsmaden:	Voorlichticheyt gods	
sy moetē int openbaer	geregiert	vj.14
geschiedē: het behoore	curieuse Vragē.	vij.20
eerbaerliche plaetsen	de mensche doet het	
te zijn/daer de Gemeē	quaet met synē Wyen	
te Vergaderē sal: men	wil.	ix.21
moet in de Tempelen	wat de wedergheworen	
en h. Vergaderingen	voor eenen Wyen wil	
met heusheyt en oot-	hebben.	ix.22
moedicheyt vkeeren:	wy hebbē Wyheyt des	
Vreemde talē moeten	wils in wterliche sa-	
in de Vergaderingen	ken.	ix.23
swijghen.	te Vucht des doots /	
xxij.80	ende der Verrijfemisse	
de inuēdige Verlichtin-	Christi.	xi.30
ge en vhindert de wt-		
wendighe predicacie		
niet.		
j.6		
de Vermaningē en wor-		
dē niet te vgreys ghe-		

wa

we

Regiffen.

Wederdoopers. r. 73

Wat crachtē dat de we
dergebozene moghen
hebbē. Itē sy doen het
goet niet alleen by ma
niere van lyden/maer
oock by maniere van
wercken. r. 22

gedachtenisse der Wel
daden Gods. r. 74

van de goede Werckē:
de menschen en connē
gheen goede Werckē
versierē: het eynde der
goeder werckē. r. 45
mē moet de goede werc
ken niet vwoopen: wi
en wordē deur de goe
de wercken niet salich:
de goede wercken zijn
Gode aenghenaem.

r. 46

Godt geeft onsen werc
ken eenē loon. r. 47

de Werckman is synen
loonweerdich. r. 65

de Wet Godts dclaert
ons den Wil Godts.

r. 32

de Wet Moſis is in. ij.
tafelē begrepē: de wet
is geheel volmaect: itē
waerom dat sy geghe
uē is: item/ het vleesch
en cā de Wet niet vol
bringen. r. 33

hoe verre de wet gods
ōs afgebracht is. r. 34

de warachtighe wtleg
ginge der schrifturē:

de Wtlegghingen der
hijpliger Vaderē. 2. vñ

God heeft ons wt ghe
nade wtvercozen: wi

zijn wtvercozē of vour
geschiet in Christo: wi

zijn tot eenē scherē eynd
de wtvercozen. r. 24

oft daer weynige Wt
vercozen zijn. r. 25

oft wi Wtvercozen
zijn. r. 26

F I N I S.

12 JY 66

